

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీమద్భాగవతే
॥ శ్రీ ఉద్ధవగీతా ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

విషయసూచీ

1	ప్రథమోఽధ్యాయః	3
2	ద్వితీయోఽధ్యాయః	10
3	తృతీయోఽధ్యాయః	18
4	చతుర్థోఽధ్యాయః	23
5	పంచమోఽధ్యాయః	28
6	షష్ఠోఽధ్యాయః	32
7	సప్తమోఽధ్యాయః	38
8	అష్టమోఽధ్యాయః	42
9	నవమోఽధ్యాయః	47
10	దశమోఽధ్యాయః	53
11	ఏకాదశోఽధ్యాయః	57
12	ద్వాదశోఽధ్యాయః	62
13	త్రయోదశోఽధ్యాయః	68
14	చతుర్దశోఽధ్యాయః	73
15	పంచదశోఽధ్యాయః	79
16	షోడశోఽధ్యాయః	83
17	సప్తదశోఽధ్యాయః	88

18	అష్టాదశోఽధ్యాయః	95
19	ఏకోనవింశోఽధ్యాయః	103
20	వింశోఽధ్యాయః	106
21	ఏకవింశోఽధ్యాయః	110
22	ద్వావింశోఽధ్యాయః	114
23	త్రయోవింశోఽధ్యాయః	120
24	చతుర్వింశోఽధ్యాయః	126

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ ప్రథమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీశుక ఉవాచ

అథ బ్రహ్మాఽఽత్మజైర్దేవైః ప్రజేశైరావృతోఽభ్యగాత్ |
భవశ్చ భూతభవ్యేశో యయౌ భూతగణైర్వృతః || 1.1 ||

ఇంద్రో మరుద్భిర్భగవానాదిత్యా వసవోఽశ్వినౌ |
ఋభవోఽంగిరసో రుద్రా విశ్వే సాధ్యాశ్చ దేవతాః || 1.2 ||

గంధర్వాప్సరసో నాగాః సిద్ధచారణగుహ్యాకాః |
ఋషయః పితరశ్చైవ సవిద్యాధరకిన్నరాః || 1.3 ||

ద్వారకాముపసంజగ్ముః సర్వే కృష్ణదిదృక్షవః |
వపుషా యేన భగవాన్ నరలోకమనోరమః |
యశో వితేనే లోకేషు సర్వలోకమలాపహం || 1.4 ||

తస్యాం విభ్రాజమానాయాం సమృద్ధాయాం మహర్ద్ధిభిః |
వ్యచక్షతావిత్రుప్తాక్షాః కృష్ణమద్భుతదర్శనం || 1.5 ||

స్వర్గోద్యానోపగైర్మాత్యైశ్చాదయంతో యుదూత్తమం |
గీర్భిశ్చిత్రపదార్థాభిస్తుప్తువుర్జగదీశ్వరం || 1.6 ||

శ్రీదేవా ఉచుః

నతాః స్మ తే నాథ పదారవిందం

బుద్ధీంద్రియప్రాణమనోవచోభిః |

యచ్ఛింత్యతేఽంతర్వది భావయుక్తై -

ర్ముముక్షుభిః కర్మమయోరుపాశాత్ || 1.7 ||

త్వం మాయయా త్రిగుణయాఽఽత్మని దుర్విభావ్యం
 వ్యక్తం సృజస్యవసి లుంపసి తద్గుణస్థః |
 నైతైర్భవానజిత కర్మభిరజ్యతే వై
 యత్స్యే సుఖేఽవ్యవహితేఽభిరతోఽనవద్యః || 1.8 ||

శుద్ధిర్నృణాం న తు తథేడ్య దురాశయానాం
 విద్యాశ్రుతాధ్యయనదానతపఃక్రియాభిః |
 సత్త్వాత్మనామృషభ తే యశసి ప్రవృద్ధ -
 సచ్ఛృద్ధయా శ్రవణసంభృతయా యథా స్యాత్ || 1.9 ||

స్యాన్నస్తవాంఘ్రిరశుభాశయధూమకేతుః
 క్షేమాయ యో మునిభిరార్థహృదోహ్యమానః |
 యః సాత్త్వతైః సమవిభూతయ ఆత్మవద్భి -
 ర్వాహేఽర్చితః సవనశః స్వరతిక్రమాయ || 1.10 ||

యశ్చింత్యతే ప్రయతపాణిభిరధ్వరాగ్నౌ
 త్రయ్యా నిరుక్తవిధినేశ హవిర్గ్రహీత్వా |
 అధ్యాత్మయోగ ఉత యోగిభిరాత్మమాయాం
 జిజ్ఞాసుభిః పరమభాగవతైః పరీష్టః || 1.11 ||

పర్యుష్టయా తవ విభో వనమాలయేయం
 సంస్పార్ధినీ భగవతీ ప్రతిపత్నివచ్ఛ్మిః |
 యః సుప్రణీతమముయార్హణమాదదన్నో
 భూయాత్ సదాంఘ్రిరశుభాశయధూమకేతుః || 1.12 ||

కేతుస్త్రివిక్రమయుతస్త్రిపతత్పతాకో
 యస్తే భయాభయకరోఽసురదేవచమోఽః |
 స్వర్గాయ సాధుషు ఖలేష్వితరాయ భూమన్
 పాదః పునాతు భగవన్ భజతామఘం నః || 1.13 ||

నస్యోతగావ ఇవ యస్య వశే భవంతి
 బ్రహ్మాదయస్తనుభృతో మిథురర్ద్యమానాః |
 కాలస్య తే ప్రకృతిపూరుషయోః పరస్య
 శం నస్తనోతు చరణః పురుషోత్తమస్య || 1.14 ||

అస్యాసి హేతురుదయస్థితిసంయమానాం
 అవ్యక్తజీవమహతామపి కాలమాహుః |
 సోఽయం త్రిణాభిరఖిలాపచయే ప్రవృత్తః
 కాలో గభీరరయ ఉత్తమపూరుషస్త్వం || 1.15 ||

త్వత్తః పుమాన్ సమధిగమ్య యయా స్వవీర్యం
 ధత్తే మహాంతమివ గర్భమమోఘవీర్యః |
 సోఽయం తయానుగత ఆత్మన ఆండకోశం
 హైమం ససర్జ బహిరావరణైరుపేతం || 1.16 ||

తత్తస్థుషశ్చ జగతశ్చ భవానధీశో
 యన్మాయయోత్థగుణవిక్రియయోపనీతాన్ |
 అర్థాంజషన్నపి హృషీకపతే న లిప్తో
 యేఽన్యే స్వతః పరిహృతాదపి బిభృతి స్మ || 1.17 ||

స్మాయావలోకలవదర్శితభావహారి -
 భూమండలప్రహితసౌరతమంత్రశౌండైః |
 పత్స్వస్తు షోడశసహస్రమనంగబాణై -
 ర్యస్యేంద్రియం విమథితుం కరణైర్న విభవ్యః || 1.18 ||

విభవ్యస్తవామృతకథోదవహస్త్రిలోక్యాః
 పాదావనేజసరితః శమలాని హంతుం |
 ఆనుశ్రవం శ్రుతిభిరంఘ్రిజమంగసంగై -
 స్తీర్థద్వయం శుచిషదస్త ఉపస్పృశంతి || 1.19 ||

శ్రీబాదరాయణిరువాచ

ఇత్యభిష్టూయ విబుధైః సేశః శతధృతిర్హరిం ।
అభ్యభాషత గోవిందం ప్రణమ్యాంబరమాశ్రితః ॥ 1.20 ॥

శ్రీబ్రహ్మోవాచ

భూమేర్భారావతారాయ పురా విజ్ఞాపితః ప్రభో ।
త్వమస్మాభిరశేషాత్మంస్తత్తథైవోపపాదితం ॥ 1.21 ॥

ధర్మశ్చ స్థాపితః సత్పు సత్యసంధేషు వై త్వయా ।
కీర్తిశ్చ దిక్షు విక్షిప్తా సర్వలోకమలాపహా ॥ 1.22 ॥

అవతీర్య యదోర్వంశే బిభ్రద్ రూపమనుత్తమం ।
కర్మాణ్యుద్దామవృత్తాని హితాయ జగతోఽకృథాః ॥ 1.23 ॥

యాని తే చరితానీశ మనుష్యాః సాధవః కలౌ ।
శృణ్వంతః కీర్తయంతశ్చ తరిష్యంత్యంజసా తమః ॥ 1.24 ॥

యదువంశేఽవతీర్ణస్య భవతః పురుషోత్తమ ।
శరచ్ఛతం వ్యతీయాయ పంచవింశాధికం ప్రభో ॥ 1.25 ॥

నాధునా తేఽఖిలాధార దేవకార్యావశేషితం ।
కులం చ విప్రశాపేన నష్టప్రాయమభూదిదం ॥ 1.26 ॥

తతః స్వధామ పరమం విశస్వ యది మన్యసే ।
సలోకాల్లోకపాలాన్ నః పాహి వైకుంఠకింకరాన్ ॥ 1.27 ॥

శ్రీభగవానువాచ

అవధారితమేతన్నే యదాత్థ విబుధేశ్వర ।
కృతం వః కార్యమఖిలం భూమేర్భారోఽవతారితః ॥ 1.28 ॥

తదిదం యాదవకులం వీర్యశౌర్యశ్రియోద్ధతం ।
లోకం జిఘ్నుక్షద్ రుద్ధం మే వేలయేవ మహార్ణవః ॥ 1.29 ॥

యద్యసంహృత్య దృష్టానాం యదూనాం విపులం కులం ।
గంతాస్మ్యనేన లోకోఽయముద్వేలేన వినంక్ష్యతి ॥ 1.30 ॥

ఇదానీం నాశ ఆరబ్ధః కులస్య ద్విజశాపతః ।
యాస్యామి భవనం బ్రహ్మన్నేతదంతే తవానఘ ॥ 1.31 ॥

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుక్తో లోకనాథేన స్వయంభూః ప్రణిపత్య తం ।
సహ దేవగణైర్దేవః స్వధామ సమపద్యత ॥ 1.32 ॥

అథ తస్యాం మహోత్పాతాన్ ద్వారవత్యాం సముత్థితాన్ ।
విలోక్య భగవానాహ యదువృద్ధాన్ సమాగతాన్ ॥ 1.33 ॥

శ్రీభగవానువాచ
ఏతే వై సుమహోత్పాతా వృత్తిష్టంతీహ సర్వతః ।
శాపశ్చ నః కులస్యాసీద్ బ్రాహ్మణేభ్యో దురత్యయః ॥ 1.34 ॥

న వస్తవ్యమిహాస్మాభిర్జిజీవిషుభిరార్యకాః ।
ప్రభాసం సుమహాత్పుణ్యం యాస్యామోఽద్యైవ మాచిరం ॥ 1.35 ॥

యత్ర స్నాత్వా దక్షశాపాద్ గృహీతో యక్షణోడురాట్ ।
విముక్తఃకిల్బిషాత్ సద్యో భేజే భూయఃకలోదయం ॥ 1.36 ॥

వయం చ తస్మిన్నాప్లుత్య తర్పయిత్వా పితౄన్ సురాన్ ।
భోజయిత్వోశిజో విప్రాన్ నానాగుణవతాంధసా ॥ 1.37 ॥

తేషు దానాని పాత్రేషు శ్రద్ధయోష్ట్యా మహంతి వై ।
వృజినాని తరిష్యామో దానైర్నౌభిరివార్ణవం ॥ 1.38 ॥

శ్రీశుక ఉవాచ

ఏవం భగవతాఽఽదిష్టా యాదవాః కురునందన |
గంతుం కృతధియస్తీర్థం స్యందనాన్ సమయూయుజన్ || 1.39 ||

తన్నిరీక్ష్యోద్ధవో రాజన్ శ్రుత్వా భగవతోదితం |
దృష్ట్వాఽరిష్టాని ఘోరాణి నిత్యం కృష్ణమనువ్రతః || 1.40 ||

వివిక్త ఉపసంగమ్య జగతామీశ్వరేశ్వరం |
ప్రణమ్య శిరిసా పాదౌ ప్రాంజలిస్తమభాషత || 1.41 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

దేవదేవేశ యోగేశ పుణ్యశ్రవణకీర్తన |
సంహృత్యైతత్ కులం నూనం లోకం సంత్యక్ష్వతే భవాన్ |
విప్రశాపం సమర్థోఽపి ప్రత్యహన్న యదీశ్వరః || 1.42 ||

నాహం తవాంఘ్రికమలం క్షణార్థమపి కేశవ |
త్యక్తుం సముత్సహే నాథ స్వధామ నయ మామపి || 1.43 ||

తవ విక్రీడితం కృష్ణ నృణాం పరమమంగలం |
కర్ణపీయూషమాస్వాద్య త్యజంత్యన్యస్పృహం జనః || 1.44 ||

శయ్యాసనాటనస్థాన స్నానక్రీడాశనాదిషు |
కథం త్వాం ప్రియమాత్మానం వయం భక్తాస్త్యజేమహి || 1.45 ||

త్వయోపభుక్తస్రగ్గంధ వాసోఽలంకారచర్చితాః |
ఉచ్ఛిష్టభోజినో దాసాస్తవ మాయాం జయేమ హి || 1.46 ||

వాతాశనా య ఋషయః శ్రమణా ఊర్ధ్వమంధినః |
బ్రహ్మఖ్యం ధామ తే యాంతి శాంతాః సంన్యాసినోఽమలాః || 1.47 ||

వయం త్వహ మహాయోగిన్ భ్రమంతః కర్మవర్తసు ।
త్వద్వార్తయా తరిష్యామస్తావకైర్దుస్తరం తమః ॥ 1.48 ॥

స్మరంతః కీర్తయంతస్తే కృతాని గదితాని చ ।
గత్యుత్స్మితేక్షణక్షేలి యన్మలోకవిడంబనం ॥ 1.49 ॥

శ్రీశుక ఉవాచ
ఏవం విజ్ఞాపితో రాజన్ భగవాన్ దేవకీసుతః ।
ఏకాంతినం ప్రియం భృత్యముద్ధవం సమభాషత ॥ 1.50 ॥

॥ ఇతి ఉద్ధవగీతాసు ప్రథమోఽధ్యాయః సమాప్తః ॥

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ ద్వితీయోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ

యదాత్థ మాం మహాభాగ తచ్చిక్రీడ్వితమేవ మే ।
బ్రహ్మ భవో లోకపాలాః స్వర్వాసం మేఽభికాంక్షిణః ॥ 2.1 ॥

మయా నిష్పాదితం హ్యత్ర దేవకార్యమశేషతః ।
యదర్థమవతీర్ణోఽహమంశేన బ్రహ్మణార్థితః ॥ 2.2 ॥

కులం వై శాపనిర్దగ్ధం నంక్ష్యత్యన్యోన్యవిగ్రహాత్ ।
సముద్రః సప్తమేఽహ్వాతాం పురీం చ ప్లావయిష్యతి ॥ 2.3 ॥

యర్హ్యేవాయం మయా త్యక్తో లోకోఽయం నష్టమంగళః ।
భవిష్యత్యచిరాత్ సాధో కలినాపి నిరాకృతః ॥ 2.4 ॥

న వస్తవ్యం త్వయైవేహ మయా త్యక్తే మహీతలే ।
జనోఽధర్మరుచిర్భద్ర భవిష్యతి కలౌ యుగే ॥ 2.5 ॥

త్వం తు సర్వం పరిత్యజ్య స్నేహం స్వజనబంధుషు ।
మయ్యావేశ్య మనః సమ్యక్ సమదృగ్ విచరస్వ గాం ॥ 2.6 ॥

యదిదం మనసా వాచా చక్షుర్భ్యాం శ్రవణాదిభిః ।
నశ్వరం గృహ్యమాణం చ విద్ధి మాయామనోమయం ॥ 2.7 ॥

పుంసోఽయుక్తస్య నానార్థో భ్రమః స గుణదోషభాక్ ।
కర్మాకర్మవికర్మేతి గుణదోషధియో భిదా ॥ 2.8 ॥

తస్మాద్ యుక్తేంద్రియగ్రామో యుక్తచిత్త ఇదం జగత్ |
ఆత్మనీక్షస్వ వితతమాత్మానం మయ్యధీశ్వరే || 2.9 ||

జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుక్త ఆత్మభూతః శరీరిణాం |
అత్మానుభవతుష్టాత్మా నాంతరాయైర్విహన్యసే || 2.10 ||

దోషబుద్ధ్యోభయాతీతో నిషేధాన్న నివర్తతే |
గుణబుద్ధ్యా చ విహితం న కరోతి యథార్భకః || 2.11 ||

సర్వభూతసుహృచ్ఛాంతో జ్ఞానవిజ్ఞాననిశ్చయః |
పశ్యన్ మదాత్మకం విశ్వం న విపద్యేత వై పునః || 2.12 ||

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యాదిష్టో భగవతా మహాభాగవతో నృప |
ఉద్ధవః ప్రణిపత్యాహ తత్త్వజిజ్ఞాసురచ్యుతం || 2.13 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
యోగేశ యోగవిన్యాస యోగాత్మన్ యోగసంభవ |
నిఃశ్రేయసాయ మే ప్రోక్తస్త్యాగః సంన్యాసలక్షణః || 2.14 ||

త్యాగోఽయం దుష్కరో భూమన్ కామానాం విషయాత్మభిః |
సుతరాం త్వయి సర్వాత్మన్నభక్తైరితి మే మతిః || 2.15 ||

సోఽహం మమాహమితి మూఢమతిర్విగాఢ -
స్త్వన్మాయయా విరచితాత్మని సానుబంధే |
తత్త్వంజసా నిగదితం భవతా యథాహం
సంసాధయామి భగవన్ననుశాధి భృత్యం || 2.16 ||

సత్యస్య తే స్వదృశ ఆత్మన ఆత్మనోఽన్యం
వక్తారమీశ విబుధేష్వపి నానుచక్షే |

సర్వే విమోహితధియస్తవ మాయయేమే
బ్రహ్మదయస్తనుభృతో బహిరర్థభావాః || 2.17 ||

తస్మాద్ భవంతమనవద్యమనంతపారం
సర్వజ్ఞమీశ్వరమకుంఠవికుంఠధిష్ఠ్యం |
నిర్విణ్ణధీరహము హే వృజినాభితప్తో
నారాయణం నరసఖం శరణం ప్రపద్యే || 2.18 ||

శ్రీభగవానువాచ
ప్రాయేణ మనుజా లోకే లోకతత్త్వవిచక్షణాః |
సముద్ధరంతి హ్యత్మానమాత్మనైవాశుభాశయాత్ || 2.19 ||

ఆత్మనో గురురాత్మైవ పురుషస్య విశేషతః |
యత్ ప్రత్యక్షానుమానాభ్యాం శ్రేయోఽసావనువిందతే || 2.20 ||

పురుషత్వే చ మాం ధీరాః సాంఖ్యయోగవిశారదాః |
ఆవిస్తరాం ప్రపశ్యంతి సర్వశక్త్యుపబృంహితం || 2.21 ||

ఏకద్విత్రిచతుష్పాదో బహుపాదస్తథాపదః |
బహ్వః సంతి పురః సృష్టాస్తాసాం మే పౌరుషీ ప్రియా || 2.22 ||

అత్ర మాం మృగయంత్యథా యుక్తా హేతుభిరీశ్వరం |
గృహ్యమాణైర్గుణైర్లింగైరగ్రాహ్యమనుమానతః || 2.23 ||

అత్రాప్యదాహరంతీమమితిహాసం పురాతనం |
అవధూతస్య సంవాదం యదోరమితతేజసః || 2.24 ||

అవధూతం ద్వియం కంచిచ్ఛరంతమకుతోభయం |
కవిం నిరీక్ష్య తరుణం యదుః పప్రచ్ఛ ధర్మవిత్ || 2.25 ||

శ్రీయదురువాచ

కుతో బుద్ధిరియం బ్రహ్మన్నకర్తుః సువిశారదా |
యామాసాద్య భవాల్లోకం విద్వాంశ్చరతి బాలవత్ || 2.26 ||

ప్రాయో ధర్మార్థకామేషు వివిత్సాయాం చ మానవాః |
హేతునైవ సమీహంతే ఆయుషో యశసః శ్రియః || 2.27 ||

త్వం తు కల్పః కవిర్దక్షః సుభగోఽమృతభాషణః |
న కర్తా నేహసే కించిజ్ఞడోన్మత్తపిశాచవత్ || 2.28 ||

జనేషు దహ్యమానేషు కామలోభదవాగ్నినా |
న తప్యసేఽగ్నినా ముక్తో గంగాంభఃస్థ ఇవ ద్విషః || 2.29 ||

త్వం హి నః పృచ్ఛతాం బ్రహ్మన్నాత్మన్యానందకారణం |
బ్రూహి స్పర్శవిహీనస్య భవతః కేవలాత్మనః || 2.30 ||

శ్రీభగవానువాచ

యదუნైవం మహాభాగో బ్రహ్మణ్యేన సుమేధసా |
పృష్టః సభాజితః ప్రాహ ప్రశ్రయావనతం ద్విజః || 2.31 ||

శ్రీబ్రాహ్మణ ఉవాచ

సంతి మే గురవో రాజన్ బహవో బుద్ధ్యుపశ్రితాః |
యతో బుద్ధిముపాదాయ ముక్తోఽటామీహ తాంఛృణు || 2.32 ||

పృథివీ వాయురాకాశమాపోఽగ్నిశ్చంద్రమా రవిః |
కపోతోఽజగరః సింధుః పతంగో మధుకృద్ గజః || 2.33 ||

మధుహా హరిణో మీనః పింగలా కురరోఽర్భకః |
కుమారీ శరకృత్ సర్ప ఊర్ణనాభిః సుపేశకృత్ || 2.34 ||

ఏతే మే గురవో రాజంశ్చతుర్వింశతిరాశ్రితాః |
శిక్షా వృత్తిభిరేతేషామన్యశిక్షమిహాత్మనః || 2.35 ||

యతో యదనుశిక్షామి యథా వా నాపలషాత్మజ |
తత్తథా పురుషవ్యాఘ్ర నిబోధ కథయామి తే || 2.36 ||

భూతైరాక్రమ్యమాణోఽపి ధీరో దైవవశానుగైః |
తద్ విద్వాన్ న చలేన్మార్గాదన్యశిక్షం క్షితేర్వృతం || 2.37 ||

శశ్వత్పరార్థసర్వేహః పరార్థైకాంతసంభవః |
సాధుః శిక్షేత భూభృత్తో నగశిష్యః పరాత్మతాం || 2.38 ||

ప్రాణవృత్త్యేవ సంతుష్యేన్మునిర్నైవేంద్రియప్రియైః |
జ్ఞానం యథా న నశ్యేత నావకీర్యేత వాఙ్మనః || 2.39 ||

విషయేష్వావిశన్ యోగీ నానాధర్మేషు సర్వతః |
గుణదోషవ్యపేతాత్మా న విషజ్ఞేత వాయువత్ || 2.40 ||

పార్థివేష్విహ దేహేషు ప్రవిష్టస్తద్గుణాశ్రయః |
గుణైర్న యుజ్యతే యోగీ గంధైర్వాయురివాత్మదృక్ || 2.41 ||

అంతర్హితశ్చ స్థిరజంగమేషు
బ్రహ్మాత్మభావేన సమన్వయేన |
వ్యాప్త్యావ్యవచ్ఛేదమసంగమాత్మనో
మునిర్నభస్త్వం వితతస్య భావయేత్ || 2.42 ||

తేజోఽబన్నమయైర్భావైర్మేఘాద్యైర్వాయునేరితైః |
న స్పృశ్యతే నభస్త్వద్వత్ కాలసృష్టైర్గుణైః పుమాన్ || 2.43 ||

స్వచ్ఛః ప్రకృతితః స్నిగ్ధో మాధుర్యస్తీర్థభూర్మణాం |
మునిః పునాత్యపాం మిత్రమీక్షోపస్పర్శకీర్తనైః || 2.44 ||

తేజస్వీ తపసా దీప్తో దుర్ధర్షోదరభాజనః |
సర్వభక్తోఽపి యుక్తాత్మా నాదత్తే మలమగ్నివత్ || 2.45 ||

క్వచిచ్ఛన్నః క్వచిత్ స్పష్ట ఉపాస్యః శ్రేయ ఇచ్ఛతాం |
భుంక్తే సర్వత్ర దాతృణాం దహన్ ప్రాగుత్తరాశుభం || 2.46 ||

స్వమాయయా సృష్టమిదం సదసల్లక్షణం విభుః |
ప్రవిష్ట ఈయతే తత్తత్ స్వరూపోఽగ్నిరివైధసి || 2.47 ||

విసర్గాద్యాః శ్మశానాంతా భావా దేహస్య నాత్మనః |
కలానామివ చంద్రస్య కాలేనావ్యక్తవర్తనా || 2.48 ||

కాలేన హోఽఘవేగేన భూతానాం ప్రభవాప్యయౌ |
నిత్యావపి న దృశ్యేతే ఆత్మనోఽగ్నేర్యథార్చిషాం || 2.49 ||

గుణైర్గుణానుపాదత్తే యథాకాలం విముంచతి |
న తేషు యుజ్యతే యోగీ గోభిర్గా ఇవ గోపతిః || 2.50 ||

బుధ్యతే స్వేన భేదేన వ్యక్తిస్థ ఇవ తద్గతః |
లక్ష్మ్యతే స్థూలమతిభిరాత్మా చావస్థితోఽర్కవత్ || 2.51 ||

నాతిస్నేహః ప్రసంగో వా కర్తవ్యః క్వాపి కేనచిత్ |
కుర్వన్ విందేత సంతాపం కపోత ఇవ దీనధీః || 2.52 ||

కపోతః కశ్చనారణ్యే కృతనీడో వనస్పతౌ |
కపోత్యా భార్యయా సార్థమువాస కతిచిత్ సమాః || 2.53 ||

కపోతౌ స్నేహగుణితహృదయౌ గృహధర్మిణౌ |
దృష్టిం దృష్ట్వాంగమంగేన బుద్ధిం బుద్ధ్యా బబంధతుః || 2.54 ||

శయ్యాసనాటనస్థాన వార్తాక్రీడాశనాదికం ।
మిథునీభూయ విశ్రబ్ధౌ చేరతుర్వనరాజిషు ॥ 2.55 ॥

యం యం వాంఛతి సా రాజంస్తర్పయంత్యనుకంపితా ।
తం తం సమనయత్ కామం కృచ్ఛేణాప్యజితేంద్రియః ॥ 2.56 ॥

కపోతీ ప్రథమం గర్భం గృహ్లాంతీ కాల ఆగతే ।
అండాని సుషువే నీడే స్తపత్యుః సన్నిధౌ సతీ ॥ 2.57 ॥

తేషు కాలే వ్యజాయంత రచితావయవా హరేః ।
శక్తిభిర్ద్దుర్విభావ్యాభిః కోమలాంగతనూరుహః ॥ 2.58 ॥

ప్రజాః పుపుషతుః ప్రీతౌ దంపతీ పుత్రవత్సలా ।
శృణ్వంతౌ కూజితం తాసాం నిర్వృతౌ కలభాషితైః ॥ 2.59 ॥

తాసాం పతత్రైః సుస్పర్శైః కూజితైర్ముగ్ధచేష్టితైః ।
ప్రత్యుగ్ధమైరదీనానాం పితరౌ ముదమాపతుః ॥ 2.60 ॥

స్నేహానుబద్ధహృదయావన్యోన్యం విష్ణుమాయయా ।
విమోహితౌ దీనధియౌ శిశూన్ పుపుషతుః ప్రజాః ॥ 2.61 ॥

ఏకదా జగ్ముతుస్తాసామన్నార్థం తౌ కుటుంబినౌ ।
పరితః కాననే తస్మిన్నర్థినౌ చేరతుశ్చిరం ॥ 2.62 ॥

దృష్ట్వా తాల్లుబ్ధకః కశ్చిద్ యదృచ్ఛాతో వనేచరః ।
జగృహే జాలమాతత్య చరతః స్వాలయాంతికే ॥ 2.63 ॥

కపోతశ్చ కపోతీ చ ప్రజాపోషే సదోత్సుకౌ ।
గతౌ పోషణమాదాయ స్వనీడముపజగ్ముతుః ॥ 2.64 ॥

కపోతీ స్వాత్మజాన్ వీక్ష్య బాలకాంజాలసంవృతాన్ |
తానభ్యధావత్ క్రోశంతీ క్రోశతో భృశదుఃఖితా || 2.65 ||

సాసకృత్ స్నేహగుణితా దీనచిత్తాజమాయయా |
స్వయం చాబధ్యత శిచా బద్ధాన్ పశ్యంత్యపస్మృతిః || 2.66 ||

కపోతశ్చాత్మజాన్ బద్ధానాత్మనోఽప్యధికాన్ ప్రియాన్ |
భార్యాం చాత్మసమాం దీనో విలలాపాతిదుఃఖితః || 2.67 ||

అహో మే పశ్యతాపాయమల్పపుణ్యస్య దుర్మతేః |
అతృప్తస్యాకృతార్థస్య గృహస్థైవర్గికో హతః || 2.68 ||

అనురూపానుకూలా చ యస్య మే పతిదేవతా |
శూన్యే గృహే మాం సంత్యజ్య పుత్రైః స్వర్యాతి సాధుభిః || 2.69 ||

సోఽహం శూన్యే గృహే దీనో మృతదారో మృతప్రజః |
జిజీవిషే కిమర్థం వా విధురో దుఃఖజీవితః || 2.70 ||

తాంస్తథైవావృతాంఛిగ్భిర్మృత్యురస్తాన్ విచేష్టతః |
స్వయం చ కృపణః శిక్షు పశ్యన్నప్యబుధోఽపతత్ || 2.71 ||

తం లబ్ధ్యా లుబ్ధకః క్రూరః కపోతం గృహమేధినం |
కపోతకాన్ కపోతీం చ సిద్ధార్థః ప్రయయౌ గృహం || 2.72 ||

ఏవం కుటుంబ్యశాంతాత్మా ద్వంద్వారామః పతత్రివత్ |
పుష్ణన్ కుటుంబం కృపణః సానుబంధోఽవసీదతి || 2.73 ||

యః ప్రాప్య మానుషం లోకం ముక్తిద్వారమపావృతం |
గృహేషు ఖగవత్ సక్తస్తమారూఢచ్యుతం విదుః || 2.74 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు ద్వితీయోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ తృతీయోఽధ్యాయః ॥

శ్రీబ్రాహ్మణ ఉవాచ

సుఖమైంద్రియకం రాజన్ స్వర్గే నరక ఏవ చ ।
దేహినాం యద్ యథా దుఃఖం తస్మాన్నేచ్ఛేత తద్బుధః ॥ 3.1 ॥

గ్రాసం సుమృష్టం విరసం మహాంతం స్తోకమేవ వా ।
యదృచ్ఛయైవాపతితం గ్రసేదాజగరోఽక్రియః ॥ 3.2 ॥

శయితాహాని భూరీణి నిరాహారోఽనుపక్రమః ।
యది నోపనమేద్ గ్రాసో మహాహిరివ దిష్టభుక్ ॥ 3.3 ॥

ఓజఃసహోబలయుతం బిభ్రద్ దేహమకర్మకం ।
శయానో వీతనిద్రశ్చ నేహేతేంద్రియవానపి ॥ 3.4 ॥

మునిః ప్రసన్నగంభీరో దుర్విగాహ్యో దురత్యయః ।
అనంతపారో హ్యక్షోభ్యః స్తిమితోద ఇవార్ణవః ॥ 3.5 ॥

సమృద్ధకామో హీనో వా నారాయణపరో మునిః ।
నోత్సర్పేత న శుష్యేత సరిద్భిరివ సాగరః ॥ 3.6 ॥

దృష్ట్వా స్త్రియం దేవమాయాం తద్భావైరజితేంద్రియః ।
ప్రలోభితః పతత్యంధే తమస్యగ్నౌ పతంగవత్ ॥ 3.7 ॥

యోషిద్ధిరణ్యాభరణాంబరాది -

ద్రవ్యేషు మాయారచితేషు మూఢః ।

ప్రలోభితాత్మా హ్యపభోగబుద్ధ్యా
పతంగవన్నశ్యతి నష్టదృష్టిః || 3.8 ||

స్తోకం స్తోకం గ్రసేద్ గ్రాసం దేహో వర్తేత యావతా |
గృహానహింసన్నాతిష్ఠేద్ వృత్తిం మాధుకరీం మునిః || 3.9 ||

అణుభ్యశ్చ మహద్భ్యశ్చ శాస్త్రేభ్యః కుశలో నరః |
సర్వతః సారమాదద్ యాత్పుష్పేభ్య ఇవ షట్పదః || 3.10 ||

సాయంతనం శ్వస్తనం వా న సంగృహ్ణాత భిక్షితం |
పాణిపాత్రోదరామత్రో మక్షికేవ న సంగ్రహే || 3.11 ||

సాయంతనం శ్వస్తనం వా న సంగృహ్ణాత భిక్షుకః |
మక్షికా ఇవ సంగృహ్ణాన్ సహ తేన వినశ్యతి || 3.12 ||

పదాపి యువతీం భిక్షుర్న స్పృశేద్ దారవీమపి |
స్పృశన్ కరీవ బధ్యేత కరిణ్యా అంగసంగతః || 3.13 ||

నాధిగచ్ఛేత్ స్త్రీయం ప్రాజ్ఞః కర్హిచిన్మృత్యుమాత్మనః |
బలాధిక్షేః స హన్యేత గజైరన్యైర్గజో యథా || 3.14 ||

న దేయం నోపభోగ్యం చ లుబ్ధైర్యద్ దుఃఖసంచితం |
భుంక్తే తదపి తచ్ఛాన్యో మధుహేవార్థవిన్మధు || 3.15 ||

సుదుఃఖోపార్జితైర్విత్తైరాశాసానాం గృహశిషః |
మధుహేవాగ్రతో భుంక్తే యతిర్వై గృహమేధినాం || 3.16 ||

గ్రామ్యగీతం న శృణుయాద్ యతిర్వనచరః క్వచిత్ |
శిక్షేత హరిణాద్ బద్ధాన్మృగయోర్గీతమోహితాత్ || 3.17 ||

నృత్యవాదిత్రగీతాని జషన్ గ్రామ్యాణి యోషితాం ।
ఆసాం క్రీడనకో వశ్య ఋష్యశృంగో మృగీసుతః ॥ 3.18 ॥

జిహ్వయాతిప్రమాథిన్యా జనో రసవిమోహితః ।
మృత్యుమృచ్ఛత్యసద్బుద్ధిర్మీనస్తు బడిశైర్యథా ॥ 3.19 ॥

ఇంద్రియాణి జయంత్యాశు నిరాహారా మనీషిణః ।
వర్జయిత్వా తు రసనం తన్నిరన్నస్య వర్ధతే ॥ 3.20 ॥

తావజ్జితేంద్రియో న స్యాద్ విజితాన్యేంద్రియః పుమాన్ ।
న జయేద్ రసనం యావజ్జితం సర్వం జితే రసే ॥ 3.21 ॥

పింగలా నామ వేశ్యాఽఽసీద్ విదేహనగరే పురా ।
తస్యా మే శిక్షితం కించిన్నిబోధ నృపనందన ॥ 3.22 ॥

సా స్వైరిణ్యేకదా కాంతం సంకేత ఉపనేష్యతీ ।
అభూత్ కాలే బహిర్ద్వారే బిభ్రతీ రూపముత్తమం ॥ 3.23 ॥

మార్గ ఆగచ్ఛతో వీక్ష్య పురుషాన్ పురుషర్షభ ।
తాంఛుల్కదాన్ విత్తవతః కాంతాన్ మేనేఽర్థకాముకా ॥ 3.24 ॥

ఆగతేష్వపయాతేషు సా సంకేతోపజీవినీ ।
అప్యన్యో విత్తవాన్ కోఽపి మాముపైష్యతి భూరిదః ॥ 3.25 ॥

ఏవం దురాశయా ధ్వస్తనిద్రా ద్వార్యవలంబతీ ।
నిర్గచ్ఛంతీ ప్రవిశతీ నిశేధం సమపద్యత ॥ 3.26 ॥

తస్యా విత్తాశయా శుష్యద్వక్త్రాయా దీనచేతసః ।
నిర్వేదః పరమో జజ్ఞే చింతాహేతుః సుఖావహః ॥ 3.27 ॥

తస్యా నిర్విణ్ణచిత్తాయా గీతం శృణు యథా మమ |
నిర్వేద ఆశాపాశానాం పురుషస్య యథా హ్యసిః || 3.28 ||

న హ్యంగాజాతనిర్వేదో దేహబంధం జిహాసతి |
యథా విజ్ఞానరహితో మనుజో మమతాం నృప || 3.29 ||

శ్రీపింగలోవాచ
అహో మే మోహవితతిం పశ్యతావిజితాత్మనః |
యా కాంతాదసతః కామం కామయే యేన బాలిశా || 3.30 ||

సంతం సమీపే రమణం రతిప్రదం
విత్తప్రదం నిత్యమిమం విహాయ |
అకామదం దుఃఖభయాధిశోక -
మోహప్రదం తుచ్ఛమహం భజేఽజ్ఞా || 3.31 ||

అహో మయాఽఽత్మా పరితాపితో వృథా
సాంకేత్యవృత్త్యాతివిగర్వవార్తయా |
స్త్రీణాన్నరాద్ యార్థతృప్తోఽనుశోచ్యాత్
క్రీతేన విత్తం రతిమాత్మనేచ్ఛతి || 3.32 ||

యదస్థిభిర్నిర్మితవంశవంశ్య
స్థూణం త్వచా రోమనఖైః పినద్ధం |
క్షరన్నవద్వారమగారమేతద్
విణ్మాత్రపూర్ణం మదుపైతి కాన్యా || 3.33 ||

విదేహానాం పురే హ్యస్మిన్నహమేకైవ మూఢధీః |
యాన్యమిచ్ఛంత్యసత్యస్మాదాత్మదాత్ కామమచ్యుతాత్ || 3.34 ||

సుహృత్ ప్రేష్ఠతమో నాథ ఆత్మా చాయం శరీరిణాం |
తం విక్రీయాత్మనైవాహం రమేఽనేన యథా రమా || 3.35 ||

కియత్ ప్రియం తే వ్యభజన్ కామా యే కామదా నరాః |
ఆద్యంతవంతో భార్యాయా దేవా వా కాలవిద్రుతాః || 3.36 ||

నూనం మే భగవాన్ ప్రీతో విష్ణుః కేనాపి కర్మణా |
నిర్వేదోఽయం దురాశాయా యన్మే జాతః సుఖావహః || 3.37 ||

మైవం స్యుర్మందభాగ్యాయాః క్లేశా నిర్వేదహేతవః |
యేనానుబంధం నిర్వృత్య పురుషః శమమృచ్ఛతి || 3.38 ||

తేనోపకృతమాదాయ శిరసా గ్రామ్యసంగతాః |
త్యక్త్వా దురాశాః శరణం వ్రజామి తమధీశ్వరం || 3.39 ||

సంతుష్టా శ్రద్ధధత్యేతద్ యథాలాభేన జీవతీ |
విహరామ్యమునైవాహమాత్మనా రమణేన వై || 3.40 ||

సంసారకూపే పతితం విషయైర్ముషితేక్షణం |
గ్రస్తం కాలాహినాఽఽత్మానం కోఽన్యస్తాతుమధీశ్వరః || 3.41 ||

ఆత్మైవ హ్యత్మనో గోప్తా నిర్విద్యేత యదాఖిలాత్ |
అప్రమత్త ఇదం పశ్యేద్ గ్రస్తం కాలాహినా జగత్ || 3.42 ||

శ్రీబ్రాహ్మణ ఉవాచ
ఏవం వ్యవసితమతిర్దురాశాం కాంతతర్షజాం |
చిత్తోపశమమాస్థాయ శయ్యాముపవివేశ సా || 3.43 ||

ఆశా హి పరమం దుఃఖం నైరాశ్యం పరమం సుఖం |
యథా సంభిద్య కాంతాశాం సుఖం సుష్వాప పింగలా || 3.44 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు తృతీయోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ చతుర్థోఽధ్యాయః ॥

శ్రీబ్రాహ్మణ ఉవాచ

పరిగ్రహో హి దుఃఖాయ యద్ యత్ ప్రియతమం నృణాం ।
అనంతం సుఖమాప్నోతి తద్ విద్వాన్ యస్త్యకించనః ॥ 4.1 ॥

సామిషం కురరం జఘ్నుర్బలినో యే నిరామిషాః ।
తదామిషం పరిత్యజ్య స సుఖం సమవిందత ॥ 4.2 ॥

న మే మానావమానౌ స్తో న చింతా గేహపుత్రిణాం ।
ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిర్విచరామీహ బాలవత్ ॥ 4.3 ॥

ద్వావేవ చింతయా ముక్తౌ పరమానంద ఆప్లుతౌ ।
యో విముగ్ధో జడో బాలో యో గుణేభ్యః పరం గతః ॥ 4.4 ॥

క్వచిత్ కుమారీ త్వాత్మానం వృణానాన్ గృహమాగతాన్ ।
స్వయం తానర్హయామాస క్వాపి యాతేషు బంధుషు ॥ 4.5 ॥

తేషామభ్యవహారార్థం శాలీన్ రహసి పార్థివ ।
అవఘ్నుంత్యాః ప్రకోష్ఠస్థాశ్చక్రః శంఖాః స్వనం మహత్ ॥ 4.6 ॥

సా తజ్జగుప్సితం మత్వా మహతీ వ్రీడితా తతః ।
బభంజైకైకశః శంఖాన్ ద్వా ద్వా పాణ్యోరశేషయత్ ॥ 4.7 ॥

ఉభయోరప్యభూద్ ఘోషో హ్యవఘ్నుంత్యాః స్మ శంఖయోః ।
తత్రాప్యేకం నిరభిదదేకస్మాన్నాభవద్ ధ్వనిః ॥ 4.8 ॥

అన్వశిక్షమిమం తస్యా ఉపదేశమరిందమ |
లోకాననుచరన్నేతాల్లోకతత్త్వవివిత్సయా || 4.9 ||

వాసే బహునాం కలహో భవేద్ వార్తా ద్వయోరపి |
ఏక ఏవ చసేత్ తస్మాత్ కుమార్యా ఇవ కంకణః || 4.10 ||

మన ఏకత్ర సంయుజ్యాజ్ఞితశ్వాసో జితాసనః |
వైరాగ్యాభ్యాసయోగేన ద్రియమాణమతంద్రితః || 4.11 ||

యస్మిన్ మనో లబ్ధపదం యదేత -
చ్ఛనైః శనైర్ముంచతి కర్మరేణాన్ |
సత్త్వేన వృద్ధేన రజస్తమశ్చ
విధూయ నిర్వాణముపైత్యనింధనం || 4.12 ||

తదైవమాత్మన్యవరుద్ధచిత్తో
న వేద కించిద్ బహిరంతరం వా |
యథేషుకారో నృపతిం వ్రజంత -
మిషౌ గతాత్మా న దదర్శ పార్శ్వే || 4.13 ||

ఏకచార్యనికేతః స్యాదప్రమత్తో గుహాశయః |
అలక్ష్యమాణ ఆచారైర్మునిరేకోఽల్పభాషణః || 4.14 ||

గృహారంభోఽతిదుఃఖాయ విఫలశ్చాధ్రువాత్మనః |
సర్పః పరకృతం వేశ్మ ప్రవిశ్య సుఖమేధతే || 4.15 ||

ఏకో నారాయణో దేవః పూర్వసృష్టం స్వమాయయా |
సంహృత్య కాలకలయా కల్పాంత ఇదమీశ్వరః || 4.16 ||

ఏక ఏవాద్వితీయోఽభూదాత్మాధారోఽఖిలాశ్రయః |
కాలేనాత్మానుభావేన సామ్యం నీతాసు శక్తిషు |
సత్త్వాదిష్వాదిపురుషః ప్రధానపురుషేశ్వరః || 4.17 ||

పరావరాణాం పరమ ఆస్తే కైవల్యసంజ్ఞితః |
కేవలానుభవానందసందోహో నిరుపాధికః || 4.18 ||

కేవలాత్మానుభావేన స్వమాయాం త్రిగుణాత్మికాం |
సంక్షోభయన్ సృజత్యాదౌ తయా సూత్రమరిందమ || 4.19 ||

తామాహుస్త్రిగుణవ్యక్తిం సృజంతీం విశ్వతోముఖం |
యస్మిన్ ప్రోతమిదం విశ్వం యేన సంసరతే పుమాన్ || 4.20 ||

యథోర్ణనాభిర్హృదయాదూర్ణాం సంతత్య వక్తతః |
తయా విహృత్య భూయస్తాం గ్రసత్యేవం మహేశ్వరః || 4.21 ||

యత్ర యత్ర మనో దేహీ ధారయేత్ సకలం ధియా |
స్నేహాద్ ద్వేషాద్ భయాద్ వాపి యాతి తత్తత్స్వరూపతాం || 4.22 ||

కీటః పేశస్కృతం ధ్యాయన్ కుడ్యాం తేన ప్రవేశితః |
యాతి తత్సాత్మతాం రాజన్ పూర్వరూపమసంత్యజన్ || 4.23 ||

ఏవం గురుభ్య ఏతేభ్య ఏషా మే శిక్షితా మతిః |
స్వాత్మోపశిక్షితాం బుద్ధిం శృణు మే వదతః ప్రభో || 4.24 ||

దేహో గురుర్మమ విరక్తివివేకహేతు -
ర్బిభ్రత్ స్మ సత్త్వనిధనం సతతార్త్యుదర్కం |
తత్త్వాన్యనేన విమృశామి యథా తథాపి
పారక్యమిత్యవసితో విచరామ్యసంగః || 4.25 ||

జాయాత్మజార్థపశుభృత్యగృహప్తవర్గాన్
 పుష్టాతి యత్ప్రియచిక్రీర్షయా వితన్వన్ |
 స్వాంతే సకృచ్ఛమవరుద్ధధనః స దేహాః
 సృష్ట్యాస్య బీజమవసీదతి వృక్షధర్మా || 4.26 ||

జిహ్వాకతోఽముమపకర్షతి కర్ణి తర్హా
 శిశ్నోఽన్యతస్త్వగుదరం శ్రవణం కుతశ్చిత్ |
 పూణోఽన్యతశ్చపలదృక్ క్వ చ కర్మశక్తి -
 ర్బహ్వః సపత్న్య ఇవ గేహపతిం లునంతి || 4.27 ||

సృష్ట్యా పురాణి వివిధాన్యజయాఽఽత్మశక్త్యా
 వృక్షాన్ సరీసృపపశూన్ ఖగదంశమత్స్యాన్ |
 తైస్తైరతుష్టహృదయః పురుషం విధాయ
 బ్రహ్మవలోకధిషణం ముదమాప దేవః || 4.28 ||

లబ్ధ్యా సుదుర్లభమిదం బహుసంభవాంతే
 మానుష్యమర్థదమనిత్యమపీహ ధీరః |
 తూర్ణం యతేత న పతేదనుమృత్యు యావ -
 స్త్విశ్రేయసాయ విషయః ఖలు సర్వతః స్యాత్ || 4.29 ||

ఏవం సంజాతవైరాగ్యో విజ్ఞానాలోక ఆత్మని |
 విచరామి మహీమేతాం ముక్తసంగోఽనహంకృతిః || 4.30 ||

న హ్యేకస్మాద్ గురోర్జ్ఞానం సుస్థిరం స్యాత్ సుపుష్కలం |
 బ్రహ్మైతదద్వితీయం వై గీయతే బహుధర్షిభిః || 4.31 ||

శ్రీభగవానువాచ

ఇత్యుక్త్వా స యదుం విప్రస్తమామంత్ర్య గభీరధీః ।

వందితోఽభ్యర్థితో రాజ్ఞా యయా ప్రీతో యథాగతం ॥ 4.32 ॥

అవధూతవచః శ్రుత్వా పూర్వేషాం నః స పూర్వజః ।

సర్వసంగవినిర్ముక్తః సమచిత్తో బభూవ హ ॥ 4.33 ॥

॥ ఇతి ఉద్ధవగీతాసు చతుర్థోఽధ్యాయః సమాప్తః ॥

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ పంచమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ
మయోదితేష్వవహితః స్వధర్మేషు మదాశ్రయః |
వర్ణాశ్రమకులాలాచారమకామాత్మా సమాచరేత్ ॥ 5.1 ॥

అన్వీక్షేత విశుద్ధాత్మా దేహినాం విషయాత్మనాం |
గుణేషు తత్త్వధ్యానేన సర్వారంభవిపర్యయం ॥ 5.2 ॥

సుప్తస్య విషయాలోకో ధ్యాయతో వా మనోరథః |
నానాత్మకత్వాద్ విఫలస్తథా భేదాత్మధీర్గుణైః ॥ 5.3 ॥

నివృత్తం కర్మ సేవేత ప్రవృత్తం మత్పరస్త్వజేత్ |
జిజ్ఞాసాయాం సంప్రవృత్తో నాద్రియేత్ కర్మచోదనాం ॥ 5.4 ॥

యమానభీక్షం సేవేత నియమాన్ మత్పరః క్వచిత్ |
మదభిజ్ఞం గురుం శాంతముపాసీత మదాత్మకం ॥ 5.5 ॥

అమాన్యమత్సరో దక్షో నిర్మమో దృఢసౌహృదః |
అసత్వరోఽర్థజిజ్ఞాసురనసూయురమోఘవాక్ ॥ 5.6 ॥

జాయాపత్యగృహక్షేత్ర స్వజనద్రవిణాదిషు |
ఉదాసీనః సమం పశ్యన్ సర్వేష్వర్థమివాత్మనః ॥ 5.7 ॥

విలక్షణః స్థూలసూక్ష్మాద్ దేహదాత్మేక్షితా స్వదృక్ |
యథాగ్నిర్దారుణో దాహ్యాద్ దాహకోఽన్యః ప్రకాశకః ॥ 5.8 ॥

నిరోధోత్పత్త్యణుబృహన్నానాత్వం తత్కృతాన్ గుణాన్ |
అంతః ప్రవిష్ట ఆధత్త ఏవం దేహగుణాన్ పరః || 5.9 ||

యోఽసౌ గుణైర్విరచితో దేహోఽయం పురుషస్య హి |
సంసారస్తన్నిబంధోఽయం పుంసో విద్యాచ్ఛిదాత్మనః || 5.10 ||

తస్మాజ్జిజ్ఞాసయాఽఽత్మానమాత్మస్థం కేవలం పరం |
సంగమ్య నిరసేదేతద్వస్తుబుద్ధిం యథాక్రమం || 5.11 ||

ఆచార్యోఽరణిరాద్యః స్యాదంతేవాస్యత్తరారణిః |
తత్సంధానం ప్రవచనం విద్యాసంధిః సుఖావహః || 5.12 ||

వైశారదీ సాతివిశుద్ధబుద్ధి -
ర్థునోతి మాయాం గుణసంప్రసూతాం |
గుణాంశ్చ సందహ్య యదాత్మమేతత్
స్వయం చ శామ్యత్యసమిద్ యథాగ్నిః || 5.13 ||

అథైషాం కర్మకర్తృణాం భోక్తృణాం సుఖదుఃఖయోః |
నానాత్వమథ నిత్యత్వం లోకకాలాగమాత్మనాం || 5.14 ||

మన్యసే సర్వభావానాం సంస్థా హ్యోత్పత్తికీ యథా |
తత్తదాకృతిభేదేన జాయతే భిద్యతే చ ధీః || 5.15 ||

ఏవమప్యంగ సర్వేషాం దేహీనాం దేహయోగతః |
కాలావయవతః సంతి భావా జన్మాదయోఽసకృత్ || 5.16 ||

అత్రాపి కర్మణాం కర్తురస్వాతంత్ర్యం చ లక్ష్యతే |
భోక్తృశ్చ దుఃఖసుఖయోః కోఽన్వర్థో వివశం భజేత్ || 5.17 ||

న దేహీనాం సుఖం కించిద్ విద్యతే విదుషామపి |
తథా చ దుఃఖం మూఢానాం వృథాహంకరణం పరం || 5.18 ||

యది ప్రాప్తిం విఘాతం చ జానంతి సుఖదుఃఖయోః |
తేఽప్యథా న విదుర్యోగం మృత్యుర్న ప్రభవేద్ యథా || 5.19 ||

కోఽన్వర్థః సుఖయత్యేనం కామో వా మృత్యురంతికే |
ఆఘాతం నీయమానస్య వధ్యస్యేవ న తుష్టిదః || 5.20 ||

శ్రుతం చ దృష్టవద్ దుష్టం స్వర్థాసూయాత్యయవ్యయైః |
బహ్వాంతరాయకామత్వాత్ కృషివచ్ఛాపి నిష్ఫలం || 5.21 ||

అంతరాయైరవిహతో యది ధర్మః స్వనుష్ఠితః |
తేనాపి నిర్జితం స్థానం యథా గచ్ఛతి తచ్ఛృణు || 5.22 ||

ఇష్టేహ దేవతా యజ్ఞైః స్వర్లోకం యాతి యాజ్ఞికః |
భుంజీత దేవవత్తత్ర భోగాన్ దివ్యాన్ నిజార్జితాన్ || 5.23 ||

స్వప్రుణ్యోపచితే శుభ్రే విమాన ఉపగీయతే |
గంధర్వైర్విహరన్ మధ్యే దేవీనాం హృద్యవేషధృక్ || 5.24 ||

స్త్రీభిః కామగయానేన కింకిణీజాలమాలినా |
క్రీడన్ న వేదాత్మపాతం సురాక్రీడేషు నిర్వృతః || 5.25 ||

తావత్ ప్రమోదతే స్వర్గే యావత్ పుణ్యం సమాప్యతే |
క్షీణపుణ్యః పతత్యర్వాగనిచ్ఛన్ కాలచాలితః || 5.26 ||

యద్యధర్మరతః సంగాదసతాం వాజితేంద్రియః |
కామాత్మా కృపణో లుబ్ధః స్త్రైణో భూతవిహింసకః || 5.27 ||

పశూనవిధినాఽలభ్య ప్రేతభూతగణాన్ యజన్ |
నరకానవశో జంతుర్గత్వా యాత్యుల్బణం తమః || 5.28 ||

కర్మాణి దుఃఖోదర్మాణి కుర్వన్ దేహేన తైః పునః |
దేహమాభజతే తత్ర కిం సుఖం మర్త్యధర్మిణః || 5.29 ||

లోకానాం లోకపాలానాం మద్భయం కల్పజీవినాం |
బ్రహ్మణోఽపి భయం మత్తో ద్విపరార్థపరాయుషః || 5.30 ||

గుణాః సృజంతి కర్మాణి గుణోఽనుసృజతే గుణాన్ |
జీవన్తు గుణసంయుక్తో భుంక్తే కర్మఫలాన్యసౌ || 5.31 ||

యావత్ స్యాద్ గుణవైషమ్యం తావన్నానాత్వమాత్మనః |
నానాత్వమాత్మనో యావత్ పారతంత్ర్యం తదైవ హి || 5.32 ||

యావదస్యాస్వతంత్రత్వం తావదీశ్వరతో భయం |
య ఏతత్ సముపాసీరంస్తే ముహ్యంతి శుచార్పితాః || 5.33 ||

కాల ఆత్మాఽఽగమో లోకః స్వభావో ధర్మ ఏవ చ |
ఇతి మాం బహుధా ప్రాహుర్గుణవ్యతికరే సతి || 5.34 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
గుణేషు వర్తమానోఽపి దేహజేష్వనపావృతః |
గుణైర్న బద్ధ్యతే దేహీ బద్ధ్యతే వా కథం విభో || 5.35 ||

కథం వర్తేత విహరేత్ కైర్వా జ్ఞాయేత లక్షణైః |
కిం భుంజీతోత విసృజేచ్ఛయాతాసీత యాతి వా || 5.36 ||

ఏతదచ్యుత మే బ్రూహి ప్రశ్నం ప్రశ్నవిదాం వర |
నిత్యముక్తో నిత్యబద్ధ ఏక ఏవేతి మే భ్రమః || 5.37 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు పంచమోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ షష్ఠోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ

బద్ధో ముక్త ఇతి వ్యాఖ్యా గుణతో మే న వస్తుతః ।
గుణస్య మాయామూలత్వాన్న మే మోక్షో న బంధనం ॥ 6.1 ॥

శోకమోహౌ సుఖం దుఃఖం దేహపత్తిశ్చ మాయయా ।
స్వప్నో యథాఽఽత్మనః ఖ్యాతిః సంసృతిర్న తు వాస్తవీ ॥ 6.2 ॥

విద్యావిద్యే మమ తనూ విద్ధ్యుద్ధవ శరీరిణాం ।
మోక్షబంధకరీ ఆద్యే మాయయా మే వినిర్మితే ॥ 6.3 ॥

ఏకస్యైవ మమాంశస్య జీవస్యైవ మహామతే ।
బంధోఽస్యావిద్యయానాదిర్విద్యయా చ తథేతరః ॥ 6.4 ॥

అథ బద్ధస్య ముక్తస్య వైలక్షణ్యం వదామి తే ।
విరుద్ధధర్మిణోస్తాత స్థితయోరేకధర్మిణీ ॥ 6.5 ॥

సుపర్ణావేతౌ సదృశౌ సఖాయౌ
యదృచ్ఛయైతౌ కృతనీడౌ చ వృక్షే ।
ఏకస్తయోః ఖాదతి పిప్పలాన్న -
మన్యో నిరన్యోఽపి బలేన భూయాన్ ॥ 6.6 ॥

ఆత్మానమన్యం చ స వేద విద్వా -
నపిప్పలాదో న తు పిప్పలాదః ।
యోఽవిద్యయా యుక్స తు నిత్యబద్ధో
విద్యామయో యః స తు నిత్యముక్తః ॥ 6.7 ॥

దేహస్థోఽపి న దేహస్థో విద్వాన్ స్వప్నాద్ యథోత్థితః |
అదేహస్థోఽపి దేహస్థః కుమతిః స్వప్నదృగ్ యథా || 6.8 ||

ఇంద్రియైరింద్రియార్థేషు గుణైరపి గుణేషు చ |
గృహ్యమాణేష్వహం కుర్యాన్న విద్వాన్ యస్త్యవిక్రియః || 6.9 ||

దైవాధీనే శరీరేఽస్మిన్ గుణభావ్యేన కర్మణా |
వర్తమానోఽబుధస్తత్ర కర్తాస్మీతి నిబద్ధ్యతే || 6.10 ||

ఏవం విరక్తః శయన ఆసనాటనమజ్జనే |
దర్శనస్పర్శనపూణ భోజనశ్రవణాదిషు || 6.11 ||

న తథా బద్ధ్యతే విద్వాంస్తత్ర తత్రాదయన్ గుణాన్ |
ప్రకృతిస్థోఽప్యసంసక్తో యథా ఖం సవితానిలః || 6.12 ||

వైశారద్యేక్షయాసంగశితయా చిన్నసంశయః |
ప్రతిబుద్ధ ఇవ స్వప్నాన్నానాత్వాద్ వినివర్తతే || 6.13 ||

యస్య స్యుర్వీతసంకల్పాః ప్రాణేంద్రియర్షనోధియాం |
వృత్తయః స వినిర్ముక్తో దేహస్థోఽపి హి తద్గుణైః || 6.14 ||

యస్యాత్మా హింస్యతే హింస్రైర్యేన కించిద్ యదృచ్ఛయా |
అర్చ్యతే వా క్వచిత్తత్ర న వ్యతిక్రియతే బుధః || 6.15 ||

న స్తువీత న నిందేత కుర్వతః సాధ్వసాధు వా |
వదతో గుణదోషాభ్యాం వర్జితః సమదృఙ్మునిః || 6.16 ||

న కుర్యాన్న వదేత్ కించిన్న ధ్యాయేత్ సాధ్వసాధు వా |
ఆత్మారామోఽనయా వృత్త్యా విచరేజ్జడవన్మునిః || 6.17 ||

శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ఠాతో న నిష్ఠాయాత్ పరే యది ।
శ్రమస్తస్య శ్రమఫలో హ్యధేనుమివ రక్షతః ॥ 6.18 ॥

గాం దుగ్ధదోహమసతీం చ భార్యాం
దేహం పరాధీనమసత్ప్రజాం చ ।
విత్తం త్వతీర్థీకృతమంగ వాచం
హీనాం మయా రక్షతి దుఃఖదుఃఖీ ॥ 6.19 ॥

యస్యాం న మే పావనమంగ కర్మ
స్థిత్యుద్భవప్రాణనిరోధమస్య ।
లీలావతారేప్పితజన్మ వా స్యాద్ -
వంధ్యాం గిరం తాం బిభృయాన్న ధీరః ॥ 6.20 ॥

ఏవం జిజ్ఞాసయాపోహ్య నానాత్వభ్రమమాత్మని ।
ఉపారమేత విరజం మనో మయ్యర్ప్య సర్వగే ॥ 6.21 ॥

యద్యనీశో ధారయితుం మనో బ్రహ్మణి నిశ్చలం ।
మయి సర్వాణి కర్మాణి నిరపేక్షః సమాచర ॥ 6.22 ॥

శ్రద్ధాలుర్మే కథాః శృణ్వన్ సుభద్రా లోకపావనీః ।
గాయన్ననుస్మరన్ కర్మ జన్మ చాభినయన్ ముహుః ॥ 6.23 ॥

మదర్థే ధర్మకామార్థానాచరన్ మదపాశ్రయః ।
లభతే నిశ్చలాం భక్తిం మయ్యుద్ధవ సనాతనే ॥ 6.24 ॥

సత్సంగలబ్ధయా భక్త్యా మయి మాం స ఉపాసితా ।
స వై మే దర్శితం సద్భిరంజసా విందతే పదం ॥ 6.25 ॥

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

సాధుస్తవోత్తమశ్లోక మతః కీదృగ్విధః ప్రభో |
భక్తిస్త్యయుపయుజ్యేత కీదృశీ సద్భిరాదృతా || 6.26 ||

ఏతన్మే పురుషాధ్యక్ష లోకాధ్యక్ష జగత్ప్రభో |
ప్రణతాయానురక్తాయ ప్రపన్నాయ చ కథ్యతాం || 6.27 ||

త్వం బ్రహ్మ పరమం వ్యోమ పురుషః ప్రకృతేః పరః |
అవతీర్ణోఽసి భగవన్ స్వచ్ఛోపాత్తపుథగ్వపుః || 6.28 ||

శ్రీభగవానువాచ
కృపాలురకృతద్రోహస్తితిక్షుః సర్వదేహినాం |
సత్యసారోఽనవద్యాత్మా సమః సర్వోపకారకః || 6.29 ||

కామైరహతధీర్దాంతో మృదుః శుచిరకించనః |
అనీహో మితభుక్ శాంతః స్థిరో మచ్ఛరణో మునిః || 6.30 ||

అప్రమత్తో గభీరాత్మా ధృతిమాంజితషడ్గుణః |
అమానీ మానదః కల్యో మైత్రః కారుణికః కవిః || 6.31 ||

ఆజ్ఞాయైవం గుణాన్ దోషాన్ మయాఽఽదిష్టానపి స్వకాన్ |
ధర్మాన్ సంత్యజ్య యః సర్వాన్ మాం భజేత స సత్తమః || 6.32 ||

జ్ఞాత్వాజ్ఞాత్వాఽథ యే వై మాం యావాన్ యశ్చాస్మి యాదృశః |
భజంత్యనన్యభావేన తే మే భక్తతమా మతాః || 6.33 ||

మల్లింగమద్భక్తజన దర్శనస్పర్శనార్చనం |
పరిచర్యా స్తుతిః ప్రహ్వగుణకర్మానుకీర్తనం || 6.34 ||

మత్కథాశ్రవణే శ్రద్ధా మదనుధ్యానముద్ధవ |
సర్వలాభోపహరణం దాస్యేనాత్మనివేదనం || 6.35 ||

మజ్జన్మకర్మకథనం మమ పర్వానుమోదనం ।
గీతతాండవవాదిత్ర గోష్ఠీభిర్మధ్యహోత్సవః ॥ 6.36 ॥

యాత్రా బలివిధానం చ సర్వవార్షికపర్వసు ।
వైదికీ తాంత్రికీ దీక్షా మదీయవ్రతధారణం ॥ 6.37 ॥

మమార్చాస్థాపనే శ్రద్ధా స్వతః సంహత్య చోద్యమః ।
ఉద్యానోపవనాక్రీడ పురమందిరకర్మణి ॥ 6.38 ॥

సమూర్జనోపలేపాభ్యాం సేకమండలవర్తనైః ।
గృహశుశ్రూషణం మహ్యం దాసవద్ యదమాయయా ॥ 6.39 ॥

అమానిత్వమదంభిత్వం కృతస్యాపరికీర్తనం ।
అపి దీపావలోకం మే నోపయుంజ్యాన్నివేదితం ॥ 6.40 ॥

యద్ యదిష్టతమం లోకే యచ్ఛాతిప్రియమాత్మనః ।
తత్తన్నివేదయేన్మహ్యం తదానంత్యాయ కల్పతే ॥ 6.41 ॥

సూర్యోఽగ్నిర్బ్రాహ్మణా గావో వైష్ణవః ఖం మరుజ్జలం ।
భూరాత్మా సర్వభూతాని భద్ర పూజాపదాని మే ॥ 6.42 ॥

సూర్యే తు విద్యయా త్రయ్యా హవిషాగ్నౌ యజేత మాం ।
ఆతిథ్యేన తు విప్రార్త్యే గోష్ఠ్యంగ యవసాదినా ॥ 6.43 ॥

వైష్ణవే బంధుసత్కృత్యా హృది ఖే ధ్యాననిష్ఠయా ।
వాయౌ ముఖ్యధియా తోయే ద్రవ్యైస్తోయపురస్కృతైః ॥ 6.44 ॥

స్థండిలే మంత్రహృదయైర్భౌగైరాత్మానమాత్మని ।
క్షేత్రజ్ఞం సర్వభూతేషు సమత్వేన యజేత మాం ॥ 6.45 ॥

ధిష్ఠ్యేష్వప్స్వీతి మద్రూపం శంఖచక్రగదాంబుజైః |
యుక్తం చతుర్భుజం శాంతం ధ్యాయన్నర్చేత్ సమాహితః || 6.46 ||

ఇష్టాపూర్తేన మామేవం యో యజేత సమాహితః |
లభతే మయి సద్భక్తిం మత్స్మృతిః సాధుసేవయా || 6.47 ||

ప్రాయేణ భక్తియోగేన సత్సంగేన వినోద్ధవ |
నోపాయో విద్యతే సద్యజ్ ప్రాయణం హి సతామహం || 6.48 ||

అధైతత్ పరమం గుహ్యం శృణ్వతో యదునందన |
సుగోప్యమపి వక్ష్యామి త్వం మే భృత్యః సుహృత్ సఖా || 6.49 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు షష్ఠోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ సప్తమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ

న రోధయతి మాం యోగో న సాంఖ్యం ధర్మ ఏవ చ ।
న స్వాధ్యాయస్తపస్త్యాగో నేష్టాపూర్తం న దక్షిణా ॥ 7.1 ॥

వ్రతాని యజ్ఞశ్చందాంసి తీర్థాని నియమా యమాః ।
యథావరుంధే సత్సంగః సర్వసంగాపహో హి మాం ॥ 7.2 ॥

సత్సంగేన హి దైతేయా యాతుధానా మృగాః ఖగాః ।
గంధర్వాప్సరసో నాగాః సిద్ధాశ్చారణగుహ్యాకాః ॥ 7.3 ॥

విద్యాధరా మనుష్యేషు వైశ్యాః శూద్రాః స్త్రీయోఽంత్యజాః ।
రజస్తమఃప్రకృతయస్తస్మింస్తస్మిన్ యుగేఽనఘ ॥ 7.4 ॥

బహవో మత్పదం ప్రాప్తాస్తాస్త్వకాయాధవాదయః ।
వృషపర్వా బలిర్బాణో మయశ్చాథ విభీషణః ॥ 7.5 ॥

సుగ్రీవో హనుమాన్పక్షో గజో గృధ్రో వణిక్పథః ।
వ్యాధః కుబ్జా వ్రజే గోప్యో యజ్ఞపత్న్యస్తథాపరే ॥ 7.6 ॥

తే నాధీతశ్రుతిగణా నోపాసితమహత్తమాః ।
అవ్రతాతప్తతపసః మత్సంగాన్మాముపాగతాః ॥ 7.7 ॥

కేవలేన హి భావేన గోప్యో గావో నగా మృగాః ।
యేఽన్యే మూఢధియో నాగాః సిద్ధా మామీయురంజసా ॥ 7.8 ॥

యం న యోగేన సాంఖ్యేన దానవ్రతతపోఽధ్వరైః |
వ్యాఖ్యాస్వాధ్యాయసంన్యాసైః ప్రాప్నుయాద్ యత్నవానపి || 7.9 ||

రామేణ సార్థం మథురాం ప్రణీతే
శ్వాఫల్కినా మయ్యనురక్తచిత్తాః |
విగాఢభావేన న మే వియోగ -
తీవ్రాధయోఽన్యం దదృశుః సుఖాయ || 7.10 ||

తాస్తాః క్షపాః ప్రేష్టతమేన నీతా
మయైవ వృందావనగోచరేణ |
క్షణార్థవత్తాః పునరంగ తాసాం
హీనా మయా కల్పసమా బభూవుః || 7.11 ||

తా నావిదన్ మయ్యనుషంగబద్ధ -
ధియః స్వమాత్మానమదస్తథేదం |
యథా సమాధౌ మునయోఽబ్ధితోయే
నద్యః ప్రవిష్టా ఇవ నామరూపే || 7.12 ||

మత్కామా రమణం జారమస్వరూపవిదోఽబలాః |
బ్రహ్మ మాం పరమం ప్రాపుః సంగాచ్ఛతసహస్రశః || 7.13 ||

తస్మాత్త్వముద్ధవోత్స్పృజ్య చోదనాం ప్రతిచోదనాం |
ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ శ్రోతవ్యం శ్రుతమేవ చ || 7.14 ||

మామేకమేవ శరణమాత్మానం సర్వదేహినాం |
యాహి సర్వాత్మభావేన మయా స్యా హ్యకుతోభయః || 7.15 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
సంశయః శృణ్వతో వాచం తవ యోగేశ్వరేశ్వర |
న నివర్తత ఆత్మస్థో యేన భ్రామ్యతి మే మనః || 7.16 ||

శ్రీభగవానువాచ

స ఏష జీవో వివరప్రసూతిః

ప్రాణేన ఘోషేణ గుహం ప్రవిష్టః |

మనోమయం సూక్ష్మముపేత్య రూపం

మాత్రా స్వరో వర్ణ ఇతి స్థవిష్టః || 7.17 ||

యథానలః ఖేఽనిలబంధురూష్మా

బలేన దారుణ్యధిమథ్యమానః |

అణుః ప్రజాతో హవిషా సమిధ్యతే

తద్దైవ మే వ్యక్తిరియం హి వాణీ || 7.18 ||

ఏవం గదిః కర్మ గతిర్విసర్గో

ఘ్రాణో రసో దృక్ స్పర్శః శ్రుతిశ్చ |

సంకల్పవిజ్ఞానమథాభిమానః

సూత్రం రజఃసత్త్వతమోవికారః || 7.19 ||

అయం హి జీవస్త్రీవృదబ్జయోని -

రవ్యక్త ఏకో వయసా స ఆద్యః |

విశ్లిష్టశక్తిర్బహుధేవ భాతి

బీజాని యోనిం ప్రతిపద్య యద్వత్ || 7.20 ||

యస్మిన్నిదం ప్రోతమశేషమోతం

పటో యథా తంతువితానసంస్థః |

య ఏష సంసారతరుః పురాణః

కర్మాత్మకః పుష్పఫలే ప్రసూతే || 7.21 ||

ద్వే అస్య బీజే శతమూలస్త్రీనాలః

పంచస్కంధః పంచరసప్రసూతిః |

దశైకశాఖో ద్విసుపర్ణనీడ -

స్త్రీవల్కలో ద్విఫలోఽర్కం ప్రవిష్టః || 7.22 ||

అదంతి చైకం ఫలమస్య గృధ్రా

గ్రామేచరా ఏకమరణ్యవాసాః |

హంసా య ఏకం బహురూపమిజ్యై -

ర్మాయామయం వేద స వేద వేదం || 7.23 ||

ఏవం గురూపాసనయైకభక్త్యా

విద్యాకుఠారేణ శితేన ధీరః |

వివృశ్చ జీవాశయమప్రమత్తః

సంపద్య చాత్మానమథ త్యజాస్త్రం || 7.24 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు సప్తమోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ అష్టమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ

సత్త్వం రజస్తమ ఇతి గుణా బుద్ధేర్న చాత్మనః ।
సత్త్వేనాన్యతమౌ హన్యాత్ సత్త్వం సత్త్వేన చైవ హి ॥ 8.1 ॥

సత్త్వాద్ ధర్మో భవేద్ వృద్ధాత్ పుంసో మద్భక్తిలక్షణః ।
సాత్త్వికోపాసయా సత్త్వం తతో ధర్మః ప్రవర్తతే ॥ 8.2 ॥

ధర్మో రజస్తమో హన్యాత్ సత్త్వవృద్ధిరనుత్తమః ।
ఆశు నశ్యతి తన్మాలో హ్యధర్మ ఉభయే హతే ॥ 8.3 ॥

ఆగమోఽపః ప్రజా దేశః కాలః కర్మ చ జన్మ చ ।
ధ్యానం మంత్రోఽథ సంస్కారో దశైతే గుణహేతవః ॥ 8.4 ॥

తత్తత్సాత్త్వికమేవైషాం యద్ యద్ వృద్ధాః ప్రచక్షతే ।
నిందంతి తామసం తత్తద్ రాజసం తదుపేక్షితం ॥ 8.5 ॥

సాత్త్వికాన్యేవ సేవేత పుమాన్ సత్త్వవివృద్ధయే ।
తతో ధర్మస్తతో జ్ఞానం యావత్స్మృతిరపోహనం ॥ 8.6 ॥

వేణుసంఘర్షజో వహ్నిర్దగ్ధ్యా శామ్యతి తద్ వనం ।
ఏవం గుణవ్యత్యయజో దేహః శామ్యతి తత్త్రియః ॥ 8.7 ॥

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

విదంతి మర్త్యాః ప్రాయేణ విషయాన్ పదమాపదాం ।
తథాపి భుంజతే కృష్ణ తత్కథం శ్వఖరాజవత్ ॥ 8.8 ॥

శ్రీభగవానువాచ

అహమిత్యన్యథాబుద్ధిః ప్రమత్తస్య యథా హృది |
ఉత్సర్పతి రజో ఘోరం తతో వైకారికం మనః || 8.9 ||

రజోయుక్తస్య మనసః సంకల్పః సవికల్పకః |
తతః కామో గుణధ్యానాద్ దుఃసహః స్యాద్ధి దుర్మతేః || 8.10 ||

కరోతి కామవశగః కర్మాణ్యవిజితేంద్రియః |
దుఃఖోదర్యాణి సంపశ్యన్ రజోవేగవిమోహితః || 8.11 ||

రజస్తమోభ్యాం యదపి విద్వాన్ విక్షిప్తధీః పునః |
అతంద్రితో మనో యుంజన్ దోషదృష్టిర్న సజ్జతే || 8.12 ||

అప్రమత్తోఽనుయుంజీత మనో మయ్యర్పయంచనైః |
అనిర్విణ్ణో యథాకాలం జితశ్వాసో జితాసనః || 8.13 ||

ఏతావాన్ యోగ ఆదిష్టో మచ్ఛిష్యైః సనకాదిభిః |
సర్వతో మన ఆకృష్య మయ్యథాఽఽవేశ్యతే యథా || 8.14 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
యదా త్వం సనకాదిభ్యో యేన రూపేణ కేశవ |
యోగమాదిష్టవానేతద్ రూపమిచ్ఛామి వేదితుం || 8.15 ||

శ్రీభగవానువాచ
పుత్రా హిరణ్యగర్భస్య మానసాః సనకాదయః |
పప్రచ్ఛుః పితరం సూక్ష్మాం యోగస్వైకాంతికీం గతిం || 8.16 ||

సనకాదయ ఉచుః
గుణేష్వావిశతే చేతో గుణాశ్చేతసి చ ప్రభో |
కథమన్యోన్యసంత్యాగో ముముక్షోరతితిత్తిర్హో || 8.17 ||

శ్రీభగవానువాచ

ఏవం పృష్టో మహాదేవః స్వయంభూర్భూతభావనః |
ధ్యాయమానః ప్రశ్నబీజం నాభ్యపద్యత కర్మధీః || 8.18 ||

స మామచింతయద్ దేవః ప్రశ్నపారతితీర్థయా |
తస్యాహం హంసరూపేణ సకాశమగమం తదా || 8.19 ||

దృష్ట్వా మాం త ఉపవ్రజ్య కృత్వ పాదాభివందనం |
బ్రహ్మణమగ్రతః కృత్వా పప్రచ్ఛః కో భవానితి || 8.20 ||

ఇత్యహం మునిభిః పృష్టస్తత్త్వజిజ్ఞాసుభిస్తదా |
యదవోచమహం తేభ్యస్తదుద్ధవ నిబోధ మే || 8.21 ||

వస్తునో యద్యనానాత్వమాత్మనః ప్రశ్న ఈదృశః |
కథం ఘటేత వో విప్రా వక్తుర్వా మే క ఆశ్రయః || 8.22 ||

పంచాత్మకేషు భూతేషు సమానేషు చ వస్తుతః |
కో భవానితి వః ప్రశ్నో వాచారంభో హ్యనర్థకః || 8.23 ||

మనసా వచసా దృష్ట్వా గృహ్యతేఽన్వైరపీంద్రియైః |
అహమేవ న మత్తోఽన్యదితి బుధ్యధ్వమంజసా || 8.24 ||

గుణేష్వావిశతే చేతో గుణాశ్చేతసి చ ప్రజాః |
జీవస్య దేహ ఉభయం గుణాశ్చేతో మదాత్మనః || 8.25 ||

గుణేషు చావిశచ్ఛిత్తమభీక్షం గుణసేవయా |
గుణాశ్చ చిత్తప్రభవా మద్రూప ఉభయం త్యజేత్ || 8.26 ||

జాగ్రత్ స్వప్నః సుషుప్తం చ గుణతో బుద్ధివృత్తయః |
తాసాం విలక్షణో జీవః సాక్షిత్వేన వినిశ్చితః || 8.27 ||

యర్హి సంస్కృతిబంధోఽయమాత్మనో గుణవృత్తిదః |
మయి తుర్యే స్థితో జహ్యత్ త్యాగస్తద్గుణచేతసాం || 8.28 ||

అహంకారకృతం బంధమాత్మనోఽర్థవిపర్యయం |
విద్వాన్ నిర్విద్య సంసారచింతాం తుర్యే స్థితస్త్యజేత్ || 8.29 ||

యావన్నానార్థధీః పుంసో న నివర్తేత యుక్తిభిః |
జాగర్త్యపి స్వపన్నజ్ఞః స్వప్నే జాగరణం యథా || 8.30 ||

అసత్త్వాదాత్మనోఽన్యేషాం భావానాం తత్కృతా భిదా |
గతయో హేతవశ్చాస్య మృషా స్వప్నదృశో యథా || 8.31 ||

యో జాగరే బహిరనుక్షణధర్మిణోఽర్థాన్
భుంక్తే సమస్తకరణైర్వృద్ధి తత్సదృక్షాన్ |
స్వప్నే సుషుప్త ఉపసంహరతే స ఏకః
స్మృత్యన్వయాత్త్రిగుణవృత్తిదృగింద్రియేశః || 8.32 ||

ఏవం విమృశ్య గుణతో మనసస్త్యవస్థా
మన్మాయయా మయి కృతా ఇతి నిశ్చితార్థాః |
సంఛిద్య హార్దమనుమానసదుక్తితీక్షణ -
జ్ఞానాసినా భజత మాఖిలసంశయాధిం || 8.33 ||

ఈక్షేత విభ్రమమిదం మనసో విలాసం
దృష్టం వినష్టమతిలోలమలాతచక్రం |
విజ్ఞానమేకమురుధేవ విభాతి మాయా
స్వప్నస్త్రిధా గుణవిసర్గకృతో వికల్పః || 8.34 ||

దృష్టిం తతః ప్రతినివర్త్య నివృత్తతృప్త -
స్తూష్ణిం భవేన్నిజసుఖానుభవో నిరీహః |

సందృశ్యతే క్వ చ యదీదమవస్తుబుధ్ధ్యా
త్యక్తం భ్రమాయ న భవేత్ స్మృతిరానిపాతాత్ || 8.35 ||

దేహం చ నశ్వరమవస్థితముత్థితం వా
సిద్ధో న పశ్యతి యతోఽధ్యగమత్ స్వరూపం |
దైవాదపేతమథ దైవవశాదుపేతం
వాసో యథా పరికృతం మదిరామదాంధః || 8.36 ||

దేహోఽపి దైవవశగః ఖలు కర్మ యావత్
స్వారంభకం ప్రతిసమీక్షత ఏవ సాసుః |
తం సప్రపంచమధిరూఢసమాధియోగః
స్వాప్నం పునర్న భజతే ప్రతిబుద్ధవస్తుః || 8.37 ||

మయైతదుక్తం వో విప్రా గుహ్యం యత్ సాంఖ్యయోగయోః |
జానీత మాఽఽగతం యజ్ఞం యుష్మద్ధర్మవివక్షయా || 8.38 ||

అహం యోగస్య సాంఖ్యస్య సత్యస్వర్తస్య తేజసః |
పరాయణం ద్విజశ్రేష్ఠాః శ్రియః కీర్తేర్థమస్య చ || 8.39 ||

మాం భజంతి గుణాః సర్వే నిర్గుణం నిరపేక్షకం |
సుహృదం ప్రియమాత్మానం సామ్యాసంగాదయోఽగుణాః || 8.40 ||

ఇతి మే చిన్నసందేహో మునయః సనకాదయః |
సభాజయిత్వా పరయా భక్త్యాగృణత సంస్తవైః || 8.41 ||

తైరహం పూజితః సమ్యక్ సంస్తుతః పరమర్షిభిః |
ప్రత్యేయాయ స్వకం ధామ పశ్యతః పరమేష్ఠినః || 8.42 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు అష్టమోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ నవమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

వదంతి కృష్ణ శ్రేయాంసి బహూని బ్రహ్మవాదినః ।
తేషాం వికల్పప్రాధాన్యముతాహో ఏకముఖ్యతా ॥ 9.1 ॥

భవతోదాహృతః స్వామిన్ భక్తియోగోఽనపేక్షితః ।
నిరస్య సర్వతః సంగం యేన త్వయ్యావిశేన్మనః ॥ 9.2 ॥

శ్రీభగవానువాచ

కాలేన నష్టా ప్రలయే వాణీయం వేదసంజ్ఞితా ।
మయాఽఽదౌ బ్రహ్మణే ప్రోక్తా ధర్మో యస్యాం మదాత్మకః ॥ 9.3 ॥

తేన ప్రోక్తా చ పుత్రాయ మనవే పూర్వజాయ సా ।
తతో భృగ్వాదయోఽగృష్ణాన్ సప్త బ్రహ్మమహర్షయః ॥ 9.4 ॥

తేభ్యః పితృభ్యస్తత్పుత్రా దేవదానవగుహ్యకాః ।
మనుష్యాః సిద్ధగంధర్వాః సవిద్యాధరచారణాః ॥ 9.5 ॥

కిందేవాః కిన్నరా నాగా రక్షఃకింపురుషాదయః ।
బహ్వస్తేషాం ప్రకృతయో రజఃసత్త్వతమోభువః ॥ 9.6 ॥

యాభిర్భూతాని భిద్యంతే భూతానాం మతయస్తథా ।
యథాప్రకృతి సర్వేషాం చిత్రా వాచః స్తవంతి హి ॥ 9.7 ॥

ఏవం ప్రకృతివైచిత్ర్యాద్ భిద్యంతే మతయో నృణాం ।
పారంపర్యేణ కేషాంచిత్ పాఖండమతయోఽపరే ॥ 9.8 ॥

మన్మాయామోహితధియః పురుషాః పురుషర్షభ |
శ్రేయో వదంత్యనేకాంతం యథాకర్మ యథారుచి || 9.9 ||

ధర్మమేకే యశశ్చాన్యే కామం సత్యం దమం శమం |
అన్యే వదంతి స్వార్థం వా ఐశ్వర్యం త్యాగభోజనం || 9.10 ||

కేచిద్ యజ్ఞతపోదానం వ్రతాని నియమాన్ యమాన్ |
ఆద్యంతవంత ఏవైషాం లోకాః కర్మవినిర్మితాః |
దుఃఖోదర్యాస్తమోనిష్ఠాః క్షుద్రానందాః శుచార్పితాః || 9.11 ||

మయ్యర్పితాత్మనః సభ్య నిరపేక్షస్య సర్వతః |
మయాఽఽత్మనా సుఖం యత్తత్ కుతః స్యాద్ విషయాత్మనాం || 9.12 ||

అకించనస్య దాంతస్య శాంతస్య సమచేతసః |
మయా సంతుష్టమనసః సర్వాః సుఖమయా దిశః || 9.13 ||

న పారమేష్ఠ్యం న మహేంద్రధిష్ఠ్యం
న సార్వభౌమం న రసాధిపత్యం |
న యోగసిద్ధీరపునర్భవం వా
మయ్యర్పితాత్మేచ్ఛతి మద్వినాన్యత్ || 9.14 ||

న తథా మే ప్రియతమ ఆత్మయోనిర్న శంకరః |
న చ సంకర్షణో న శ్రీర్నైవాత్మా చ యథా భవాన్ || 9.15 ||

నిరపేక్షం మునిం శాంతం నిర్వైరం సమదర్శనం |
అనువ్రజామ్యహం నిత్యం పూయేయేత్యంఘ్రిరేణుభిః || 9.16 ||

నిష్కించనా మయ్యనురక్తచేతసః
శాంతా మహంతోఽఖిలజీవవత్సలాః |
కామైరనాలబ్ధధియో జషంతి యత్
తన్నైరపేక్ష్యం న విదుః సుఖం మమ || 9.17 ||

బాధ్యమానోఽపి మద్భక్తో విషయైరజితేంద్రియః |
ప్రాయః ప్రగల్భయా భక్త్యా విషయైర్నాభిభూయతే || 9.18 ||

యథాగ్నిః సుసమృద్ధార్చిః కరోత్యేధాంసి భస్మసాత్ |
తథా మద్విషయా భక్తిరుద్ధవైనాంసి కృత్స్నశః || 9.19 ||

న సాధయతి మాం యోగో న సాంఖ్యం ధర్మ ఉద్ధవ |
న స్వాధ్యాయస్తపస్త్యాగో యథా భక్తిర్మమోర్జితా || 9.20 ||

భక్త్యాహమేకయా గ్రాహ్యః శ్రద్ధయాఽఽత్మా ప్రియః సతాం |
భక్తిః పునాతి మన్నిష్ఠా శ్వపాకానపి సంభవాత్ || 9.21 ||

ధర్మః సత్యదయోపేతో విద్యా వా తపసాన్వితా |
మద్భక్త్యాపేతమాత్మానం న సమ్యక్ ప్రపునాతి హి || 9.22 ||

కథం వినా రోమహర్షం ద్రవతా చేతసా వినా |
వినాఽఽనందాశ్రుకలయా శుధ్యేద్ భక్త్యా వినాఽఽశయః || 9.23 ||

వాగ్ గద్గదా ద్రవతే యస్య చిత్తం
రుదత్యభీక్షం హసతి క్వచిచ్ఛ |
విలజ్జ ఉద్ధాయతి నృత్యతే చ
మద్భక్తియుక్తో భువనం పునాతి || 9.24 ||

యథాగ్నినా హేమ మలం జహాతి
ధ్మాతం పునః స్వం భజతే చ రూపం |
ఆత్మా చ కర్మానుశయం విధూయ
మద్భక్తియోగేన భజత్యథో మాం || 9.25 ||

యథా యథాఽఽత్మా పరిమృజ్యతేఽసౌ
మత్పుణ్యగాథాశ్రవణాభిధానైః |

తథా తథా పశ్యతి వస్తు సూక్ష్మం
చక్షుర్యథైవాంజనసంప్రయుక్తం || 9.26 ||

విషయాన్ ధ్యాయతశ్చిత్తం విషయేషు విషజ్జతే |
మామనుస్మరతశ్చిత్తం మయ్యేవ ప్రవిలీయతే || 9.27 ||

తస్మాదసదభిధ్యానం యథా స్వప్నమనోరథం |
హిత్యా మయి సమాధత్స్వ మనో మద్భావభావితం || 9.28 ||

స్త్రీణాం స్త్రీసంగినాం సంగం త్యక్త్వా దూరత ఆత్మవాన్ |
క్షేమే వివిక్త ఆసీనశ్చింతయేన్మామతంద్రితః || 9.29 ||

న తథాస్య భవేత్ క్లేశో బంధశ్చాన్యప్రసంగతః |
యోషిత్సంగాద్ యథా పుంసో యథా తత్సంగిసంగతః || 9.30 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
యథా త్వామరవిందాక్ష యాదృశం వా యదాత్మకం |
ధ్యాయేన్ముముక్షురేతన్మే ధ్యానం త్వం వక్తుమర్హసి || 9.31 ||

శ్రీభగవానువాచ
సమ ఆసన ఆసీనః సమకాయో యథాసుఖం |
హస్తావృత్సంగ ఆధాయ స్వనాసాగ్రకృతేక్షణః || 9.32 ||

ప్రాణస్య శోధయేన్మార్గం పూరకుంభకరేచకైః |
విపర్యయేణాపి శనైరభ్యసేన్నిర్జితేంద్రియః || 9.33 ||

హృద్యవిచ్ఛిన్నమోంకారం ఘంటానాదం బిసోర్ణవత్ |
ప్రాణేనోదీర్య తత్రాథ పునః సంవేశయేత్ స్వరం || 9.34 ||

ఏవం ప్రణవసంయుక్తం ప్రాణమేవ సమభ్యసేత్ |
దశకృత్స్త్రిషవణం మాసాదర్వాగ్ జితానిలః || 9.35 ||

హృత్పుండరీకమంతఃస్థమూర్ధ్వనాలమధోముఖం |
ధ్యాతోర్ధ్వముఖమున్నిద్రమష్టపత్రం సకర్ణికం || 9.36 ||

కర్ణికాయాం న్యసేత్ సూర్యసోమాగ్నినుత్తరోత్తరం |
వహ్నిమధ్యే స్మరేద్ రూపం మమైతద్ ధ్యానమంగలం || 9.37 ||

సమం ప్రశాంతం సుముఖం దీర్ఘచారుచతుర్భుజం |
సుచారుసుందరగ్రీవం సుకపోలం శుచిస్మితం || 9.38 ||

సమానకర్ణవిన్యస్త స్ఫురన్మకరకుండలం |
హేమాంబరం ఘనశ్యామం శ్రీవత్సశ్రీనికేతనం || 9.39 ||

శంఖచక్రగదాపద్మ వనమాలావిభూషితం |
నూపురైర్విలసత్పాదం కౌస్తుభప్రభయా యుతం || 9.40 ||

ద్యుమత్కిరీటకటక కటిసూత్రాంగదాయుతం |
సర్వాంగసుందరం హృద్యం ప్రసాదసుముఖేక్షణం |
సుకుమారమభిధ్యాయేత్ సర్వాంగేషు మనో దధత్ || 9.41 ||

ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్యో మనసాఽఽకృష్య తన్మనః |
బుద్ధ్యా సారథినా ధీరః ప్రణయేన్మయి సర్వతః || 9.42 ||

తత్ సర్వవ్యాపకం చిత్తమాకృష్యైకత్ర ధారయేత్ |
నాన్యాని చింతయేద్ భూయః సుస్మితం భావయేన్ముఖం || 9.43 ||

తత్ర లబ్ధపదం చిత్తమాకృష్య వ్యోమ్ని ధారయేత్ |
తచ్చ త్యక్త్వా మదారోహో న కించిదపి చింతయేత్ || 9.44 ||

ఏవం సమాహితమతిర్మామేవాత్మానమాత్మని |
విచష్టే మయి సర్వాత్మన్ జ్యోతిర్జ్యోతిషి సంయుతం || 9.45 ||

ధ్యానేనేత్థం సుతీవ్రేణ యుంజతో యోగినో మనః |
సంయాస్యత్యాశు నిర్వాణం ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాభ్రమః || 9.46 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు నవమోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ దశమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ
జితేంద్రియస్య యుక్తస్య జితశ్వాసస్య యోగినః |
మయి ధారయతశ్చేత ఉపతిష్ఠంతి సిద్ధయః || 10.1 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
కయా ధారణయా కాస్వీత్ కథంస్వీత్ సిద్ధిరచ్యుత |
కతి వా సిద్ధయో బ్రూహి యోగినాం సిద్ధిదో భవాన్ || 10.2 ||

శ్రీభగవానువాచ
సిద్ధయోఽష్టాదశ ప్రోక్తా ధారణాయోగపారగైః |
తాసామష్టౌ మత్ప్రధానా దశైవ గుణహేతవః || 10.3 ||

అణిమా మహిమా మూర్తేర్లఘిమా ప్రాప్తిరింద్రియైః |
ప్రాకామ్యం శ్రుతదృష్టేషు శక్తిప్రేరణమీశితా || 10.4 ||

గుణేష్వసంగో వశితా యత్కామస్తదవస్యతి |
ఏతా మే సిద్ధయః సౌమ్య అష్టావౌత్పత్తికా మతాః || 10.5 ||

అనూర్మమత్త్వం దేహేఽస్మిన్ దూరశ్రవణదర్శనం |
మనోజవః కామరూపం పరకాయప్రవేశనం || 10.6 ||

స్వచ్ఛందమృత్యుర్దేవానాం సహక్రీడానుదర్శనం |
యథాసంకల్పసంసిద్ధిరాజ్ఞాప్రతిహతా గతిః || 10.7 ||

త్రికాలజ్ఞత్వమద్వంద్వం పరచిత్తాద్యభిజ్ఞతా |
అగ్న్యర్కాంబువిషాదీనాం ప్రతిష్ఠంభోఽపరాజయః || 10.8 ||

ఏతాశ్చోద్దేశతః ప్రోక్తా యోగధారణసిద్ధయః |
యయా ధారణయా యా స్యాద్ యథా వా స్యాన్నిబోధ మే || 10.9 ||

భూతసూక్ష్మాత్మని మయి తన్మాత్రం ధారయేన్మనః |
అణిమానమవాప్నోతి తన్మాత్రోపాసకో మమ || 10.10 ||

మహత్త్యాత్మన్మయి పరే యథాసంస్థం మనో దధత్ |
మహిమానమవాప్నోతి భూతానాం చ పృథక్ పృథక్ || 10.11 ||

పరమాణుమయే చిత్తం భూతానాం మయి రంజయన్ |
కాలసూక్ష్మార్థతాం యోగీ లఘిమానమవాప్నుయాత్ || 10.12 ||

ధారయన్ మయ్యహంతత్వే మనో వైకారికేఽఖిలం |
సర్వేంద్రియాణామాత్మత్వం ప్రాప్తిం ప్రాప్నోతి మన్మనాః || 10.13 ||

మహత్త్యాత్మని యః సూత్రే ధారయేన్మయి మానసం |
ప్రాకామ్యం పారమేష్ఠ్యం మే విందతేఽవ్యక్తజన్మనః || 10.14 ||

విష్ణౌ త్యధీశ్వరే చిత్తం ధారయేత్ కాలవిగ్రహే |
స ఈశిత్వమవాప్నోతి క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞచోదనాం || 10.15 ||

నారాయణే తురీయాఖ్యే భగవచ్ఛబ్దశబ్దితే |
మనో మయ్యాదధద్ యోగీ మద్ధర్మా వశితామియాత్ || 10.16 ||

నిర్గుణే బ్రహ్మణి మయి ధారయన్ విశదం మనః |
పరమానందమాప్నోతి యత్ర కామోఽవసీయతే || 10.17 ||

శ్వేతద్వీపపతౌ చిత్తం శుద్ధే ధర్మమయే మయి |
ధారయంచ్వేతతాం యాతి షడూర్మిరహితో నరః || 10.18 ||

మయ్యాకాశాత్మని ప్రాణే మనసా ఘోషముద్వహాన్ |
తత్రోపలబ్ధా భూతానాం హంసో వాచః శృణోత్యసౌ || 10.19 ||

చక్షుస్తస్త్వరి సంయోజ్య త్వష్టారమపి చక్షుషి |
మాం తత్ర మనసా ధ్యాయన్ విశ్వం పశ్యతి సూక్ష్మదృక్ || 10.20 ||

మనో మయి సుసంయోజ్య దేహం తదను వాయునా |
మద్ధారణానుభావేన తత్రాత్మా యత్ర వై మనః || 10.21 ||

యదా మన ఉపాదాయ యద్ యద్ రూపం బుభూషతి |
తత్తద్ భవేన్ననోరూపం మద్యోగబలమాశ్రయః || 10.22 ||

పరకాయం విశన్ సిద్ధ ఆత్మానం తత్ర భావయేత్ |
పిండం హిత్వా విశేత్ ప్రాణో వాయుభూతః షడంఘ్రివత్ || 10.23 ||

పార్శ్వాఽఽపీడ్య గుదం ప్రాణం హృదురఃకంఠమూర్ధసు |
ఆరోప్య బ్రహ్మరంధ్రేణ బ్రహ్మ నీతోత్స్సృజేత్తనుం || 10.24 ||

విహరిష్యన్ సురాక్రీడే మత్స్యం సత్త్వం విభావయేత్ |
విమానేనోపతిష్ఠంతి సత్త్వవృత్తిః సురస్త్రియః || 10.25 ||

యథా సంకల్పయేద్ బుద్ధ్యా యదా వా మత్పరః పుమాన్ |
మయి సత్యే మనో యుంజంస్తథా తత్ సముపాశ్నుతే || 10.26 ||

యో వై మద్భావమాపన్న ఈశితుర్వశితుః పుమాన్ |
కుతశ్చిన్న విహన్యేత తస్య చాజ్ఞా యథా మమ || 10.27 ||

మద్భక్త్యా శుద్ధసత్త్వస్య యోగినో ధారణావిదః |
తస్య త్రైకాలికీ బుద్ధిర్జన్మమృత్యుపబృంహితా || 10.28 ||

అగ్న్వాదిభిర్న హన్యేత మునేర్యోగమయం వపుః |
మద్యోగశాంతచిత్తస్య యాదసాముదకం యథా || 10.29 ||

మద్విభూతీరభిధ్యాయన్ శ్రీవత్సాస్త్రవిభూషితాః |
ధ్వజాతపత్రవ్యజనైః స భవేదపరాజితః || 10.30 ||

ఉపాసకస్య మామేవం యోగధారణయా మునేః |
సిద్ధయః పూర్వకథితా ఉపతిష్ఠంత్యశేషతః || 10.31 ||

జితేంద్రియస్య దాంతస్య జితశ్వాసాత్మనో మునేః |
మద్ధారణాం ధారయతః కా సా సిద్ధిః సుదుర్లభా || 10.32 ||

అంతరాయాన్ వదంత్యేతా యుంజతో యోగముత్తమం |
మయా సంపద్యమానస్య కాలక్షపణహేతవః || 10.33 ||

జన్మోషధితపోమంత్రైర్యావతీరిహ సిద్ధయః |
యోగేనాప్నోతి తాః సర్వా నాన్యైర్యోగగతిం వ్రజేత్ || 10.34 ||

సర్వాసామపి సిద్ధీనాం హేతుః పతిరహం ప్రభుః |
అహం యోగస్య సాంఖ్యస్య ధర్మస్య బ్రహ్మవాదినాం || 10.35 ||

అహమాత్మాఽఽంతరో బాహ్యోఽనావృతః సర్వదేహినాం |
యథా భూతాని భూతేషు బహిరంతః స్వయం తథా || 10.36 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు దశమోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ ఏకాదశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

త్వం బ్రహ్మ పరమం సాక్షాదనాద్యంతమపావృతం ।
సర్వేషామపి భావానాం త్రాణస్థిత్యప్యయోద్భవః ॥ 11.1 ॥

ఉచ్ఛావచేషు భూతేషు దుర్జ్ఞేయమకృతాత్మభిః ।
ఉపాసతే త్వాం భగవన్ యాథాతథ్యేన బ్రాహ్మణాః ॥ 11.2 ॥

యేషు యేషు చ భూతేషు భక్త్యా త్వాం పరమర్షయః ।
ఉపాసీనాః ప్రపద్యంతే సంసిద్ధిం తద్ వదస్వ మే ॥ 11.3 ॥

గూఢశ్చరసి భూతాత్మా భూతానాం భూతభావన ।
న త్వాం పశ్యంతి భూతాని పశ్యంతం మోహితాని తే ॥ 11.4 ॥

యాః కాశ్చ భూమౌ దివి వై రసాయాం
విభూతయో దిక్షు మహావిభూతే ।
తా మహ్యామాఖ్యాహ్యానుభావితాస్తే
నమామి తే తీర్థపదాంఘ్రిపద్మం ॥ 11.5 ॥

శ్రీభగవానువాచ
ఏవమేతదహం పృష్టః ప్రశ్నం ప్రశ్నవిదాం వర ।
యుయుత్సునా వినశనే సపత్నైరర్జునేన వై ॥ 11.6 ॥

జ్ఞాత్వా జ్ఞాతివధం గర్వమధర్మం రాజ్యహేతుకం ।
తతో నివృత్తో హంతాహం హతోఽయమితి లౌకికః ॥ 11.7 ॥

స తదా పురుషవ్యాఘ్రో యుక్త్యా మే ప్రతిబోధితః |
అభ్యభాషత మామేవం యథా త్వం రణమూర్ధని || 11.8 ||

అహమాత్మోద్ధవామీషాం భూతానాం సుహృదీశ్వరః |
అహం సర్వాణి భూతాని తేషాం స్థిత్యుద్భవాప్యయః || 11.9 ||

అహం గతిర్గతిమతాం కాలః కలయతామహం |
గుణాణాం చాప్యహం సామ్యం గుణిన్యోత్పత్తికో గుణః || 11.10 ||

గుణినామప్యహం సూత్రం మహతాం చ మహానహం |
సూక్ష్మాణామప్యహం జీవో దుర్జయానామహం మనః || 11.11 ||

హిరణ్యగర్భో వేదానాం మంత్రాణాం ప్రణవస్త్రివృత్ |
అక్షరాణామకారోఽస్మి పదానిచ్ఛందసామహం || 11.12 ||

ఇంద్రోఽహం సర్వదేవానాం వసూనామస్మి హవ్యవాత్ |
ఆదిత్యానామహం విష్ణూ రుద్రాణాం నీలలోహితః || 11.13 ||

బ్రహ్మర్షీణాం భృగురహం రాజర్షీణామహం మనుః |
దేవర్షీణాం నారదోఽహం హవిర్ధాన్యస్మి ధేనుషు || 11.14 ||

సిద్ధేశ్వరాణాం కపిలః సుపర్ణోఽహం పతత్రిణాం |
ప్రజాపతీనాం దక్షోఽహం పితౄణామహమర్యమా || 11.15 ||

మాం విద్మ్యద్ధవ దైత్యానాం ప్రహ్లాదమసురేశ్వరం |
సోమం నక్షత్రౌషధీనాం ధనేశం యక్షరక్షసాం || 11.16 ||

ఐరావతం గజేంద్రాణాం యాదసాం వరుణం ప్రభుం |
తపతాం ద్యుమతాం సూర్యం మనుష్యాణాం చ భూపతిం || 11.17 ||

ఉచ్చైఃశ్రవాస్తురంగాణాం ధాతునామస్మి కాంచనం |
యమః సంయమతాం చాహం సర్పాణామస్మి వాసుకిః || 11.18 ||

నాగేంద్రాణామనంతోఽహం మృగేంద్రః శృంగిదంష్ట్రీణాం |
ఆశ్రమాణామహం తుర్యో వర్ణానాం ప్రథమోఽనఘ || 11.19 ||

తీర్థానాం ప్రోతసాం గంగా సముద్రః సరసామహం |
ఆయుధానాం ధనురహం త్రిపురఘ్నో ధనుష్మతాం || 11.20 ||

ధిష్ణ్యానామస్మృహం మేరుర్గహనానాం హిమాలయః |
వనస్పతీనామశ్వత్థ ఓషధీనామహం యవః || 11.21 ||

పురోధసాం వసిష్ఠోఽహం బ్రహ్మిష్ఠానాం బృహస్పతిః |
స్కందోఽహం సర్వసేనాన్యమగ్రణ్యాం భగవానజః || 11.22 ||

యజ్ఞానాం బ్రహ్మయజ్ఞోఽహం వ్రతానామవిహింసనం |
వాయ్వగ్న్యర్కాంబువాగాత్మా శుచీనామప్యహం శుచిః || 11.23 ||

యోగానామాత్మసంరోధో మంత్రోఽస్మి విజిగీషతాం |
ఆన్వీక్షీకీ కౌశలానాం వికల్పః ఖ్యాతివాదినాం || 11.24 ||

స్త్రీణాం తు శతరూపాహం పుంసాం స్వాయంభువో మనుః |
నారాయణో మునీనాం చ కుమారో బ్రహ్మచారిణాం || 11.25 ||

ధర్మాణామస్మి సంన్యాసః క్షేమాణామబహిర్మతిః |
గుహ్యేనాం సునృతం మౌనం మిథునానామజస్త్యహం || 11.26 ||

సంవత్సరోఽస్మ్యనిమిషామృతానాం మధుమాధవౌ |
మాసానాం మార్గశీర్షోఽహం నక్షత్రాణాం తథాభిజిత్ || 11.27 ||

అహం యుగానాం చ కృతం ధీరాణాం దేవలోఽసితః |
ద్వైపాయనోఽస్మి వ్యాసానాం కవీనాం కావ్య ఆత్మవాన్ || 11.28 ||

వాసుదేవో భగవతాం త్వం తు భాగవతేష్వహం |
కింపురుషానాం హనుమాన్ విద్యాధ్రాణాం సుదర్శనః || 11.29 ||

రత్నానాం పద్మరాగోఽస్మి పద్మకోశః సుపేశసాం ।
కుశోఽస్మి దర్భజాతీనాం గవ్యమాజ్యం హవిఃష్వహం ॥ 11.30 ॥

వ్యవసాయినామహం లక్ష్మీః కితవానాం ఛలగ్రహః ।
తితిక్షాస్మి తితిక్షాణాం సత్త్వం సత్త్వవతామహం ॥ 11.31 ॥

ఓజః సహోబలవతాం కర్మాహం విద్ధి సాత్త్వతాం ।
సాత్త్వతాం నవమూర్తీనామాదిమూర్తిరహం పరా ॥ 11.32 ॥

విశ్వావసుః పూర్వచిత్తిర్గంధర్వాప్సరసామహం ।
భూధరాణామహం స్థైర్యం గంధమాత్రమహం భువః ॥ 11.33 ॥

అపాం రసశ్చ పరమస్తేజిష్ఠానాం విభావసుః ।
ప్రభా సూర్యేందుతారాణాం శబ్దోఽహం నభసః పరః ॥ 11.34 ॥

బ్రహ్మణ్యానాం బలిరహం వీరాణామహమర్జునః ।
భూతానాం స్థితిరుత్పత్తిరహం వై ప్రతిసంక్రమః ॥ 11.35 ॥

గత్సుక్త్యుత్సర్గోపాదానమానందస్పర్శలక్షణం ।
ఆస్వాదశ్రుత్యవఘ్రాణమహం సర్వేంద్రియేంద్రియం ॥ 11.36 ॥

ప్రథివీ వాయురాకాశ ఆపో జ్యోతిరహం మహాన్ ।
వికారః పురుషోఽవ్యక్తం రజః సత్త్వం తమః పరం ॥ 11.37 ॥

అహమేతత్ప్రసంఖ్యానం జ్ఞానం తత్త్వవినిశ్చయః ।
మయేశ్వరేణ జీవేన గుణేన గుణినా వినా ।
సర్వాత్మనాపి సర్వేణ న భావో విద్యతే క్వచిత్ ॥ 11.38 ॥

సంఖ్యానం పరమాణూనాం కాలేన క్రియతే మయా ।
న తథా మే విభూతీనాం సృజతోఽండాని కోటిశః ॥ 11.39 ॥

తేజః శ్రీః కీర్తిరైశ్వర్యం హీస్త్యాగః సౌభగం భగః |
వీర్యం తితిక్షా విజ్ఞానం యత్ర యత్ర స మేంఽశకః || 11.40 ||

ఏతాస్తే కీర్తితాః సర్వాః సంక్షేపేణ విభూతయః |
మనోవికారా ఏవైతే యథా వాచాభిధీయతే || 11.41 ||

వాచం యచ్ఛ మనో యచ్ఛ ప్రాణాన్ యచ్ఛేంద్రియాణి చ |
ఆత్మానమాత్మనా యచ్ఛ న భూయః కల్పసేఽధ్వనే || 11.42 ||

యో వై వాఙ్మనసీ సంయగసంయచ్ఛన్ ధియా యతిః |
తస్య వ్రతం తపో దానం స్రవత్యామఘటాంబువత్ || 11.43 ||

తస్మాన్మనోవచఃప్రాణాన్ నియచ్ఛేన్మత్పరాయణః |
మద్భక్తియుక్తయా బుద్ధ్యా తతః పరిసమాప్యతే || 11.44 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు ఏకాదశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ ద్వాదశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీఉధవ ఉవాచ

యస్త్వయాభిహితః పూర్వం ధర్మస్త్వద్భక్తిలక్షణః |
వర్ణాశ్రమాచారవతాం సర్వేషాం ద్విపదామపి || 12.1 ||

యథానుష్ఠీయమానేన త్వయి భక్తిర్హృణాం భవేత్ |
స్వధర్మేణారవిందాక్ష తత్ సమాఖ్యాతుమర్హసి || 12.2 ||

పురా కిల మహాబాహో ధర్మం పరమకం ప్రభో |
యత్తేన హంసరూపేణ బ్రహ్మణేఽభ్యాత్త మాధవ || 12.3 ||

స ఇదానీం సుమహతా కాలేనామిత్రకర్మన |
న ప్రాయో భవితా మర్త్యలోకే ప్రాగనుశాసితః || 12.4 ||

వక్తా కర్తావితా నాన్యో ధర్మస్యాచ్యుత తే భువి |
సభాయామపి వైరించ్యాం యత్ర మూర్తిధరాః కలాః || 12.5 ||

కర్తావిత్రా ప్రవక్తా చ భవతా మధుసూదన |
త్యక్తే మహీతలే దేవ వినష్టం కః ప్రవక్ష్యతి || 12.6 ||

తత్త్వం నః సర్వధర్మజ్ఞ ధర్మస్త్వద్భక్తిలక్షణః |
యథా యస్య విధీయేత తథా వర్ణయ మే ప్రభో || 12.7 ||

శ్రీశుక ఉవాచ

ఇత్థం స్వభృత్యముఖ్యేన పృష్టః స భగవాన్ హరిః |
ప్రీతః క్షీమాయ మర్త్యానాం ధర్మానాహ సనాతనాన్ || 12.8 ||

శ్రీభగవానువాచ

ధర్మ్య ఏష తవ ప్రశ్నో నైఃశ్రేయసకరో నృణాం ।

వర్ణాశ్రమాచారవతాం తముద్ధవ నిబోధ మే ॥ 12.9 ॥

ఆదౌ కృతయుగే వర్ణో నృణాం హంస ఇతి స్మృతః ।

కృతకృత్యాః ప్రజా జాత్యా తస్మాత్ కృతయుగం విదుః ॥ 12.10 ॥

వేదః ప్రణవ ఏవగ్రే ధర్మోఽహం వృషరూపధృక్ ।

ఉపాసతే తపోనిష్ఠా హంసం మాం ముక్తకిల్బిషాః ॥ 12.11 ॥

త్రేతాముఖే మహాభాగ ప్రాణాన్మే హృదయాత్తయీ ।

విద్యా ప్రాదురభూత్తస్యా అహమాసం త్రివృన్మఖః ॥ 12.12 ॥

విప్రక్షత్రియవిట్కూద్రా ముఖబాహూరుపాదజాః ।

వైరాజాత్ పురుషాజ్జాతా య ఆత్మాచారలక్షణాః ॥ 12.13 ॥

గృహశ్రమో జఘనతో బ్రహ్మచర్యం హృదో మమ ।

వక్షఃస్థానాద్ వనే వాసో న్యాసః శీర్షణి సంస్థితః ॥ 12.14 ॥

వర్ణానామాశ్రమాణాం చ జన్మభూమ్యనుసారిణీః ।

ఆసన్ ప్రకృతయో నృణాం నీచైర్నీచోత్తమోత్తమాః ॥ 12.15 ॥

శమో దమస్తపః శౌచం సంతోషః క్షాంతిరార్జవం ।

మద్భక్తిశ్చ దయా సత్యం బ్రహ్మప్రకృతయస్త్విమాః ॥ 12.16 ॥

తేజో బలం ధృతిః శౌర్యం తితిక్షౌదార్యముద్యమః ।

స్థైర్యం బ్రహ్మణ్యతైశ్వర్యం క్షత్రప్రకృతయస్త్విమాః ॥ 12.17 ॥

ఆస్తిక్యం దాననిష్ఠా చ అదంభో బ్రహ్మసేవనం ।

అతుష్టిరర్థోపచయైర్వైశ్యప్రకృతయస్త్విమాః ॥ 12.18 ॥

శుశ్రూషణం ద్విజగవాం దేవానాం చాప్యమాయయా |
తత్ర లభ్యేన సంతోషః శూద్రప్రకృతయస్త్విమాః || 12.19 ||

అశౌచమన్యతం స్తేయం నాస్తిక్యం శుష్కవిగ్రహాః |
కామః క్రోధశ్చ తర్షశ్చ స్వభావోఽంతేవసాయినాం || 12.20 ||

అహింసా సత్యమస్తేయమకామక్రోధలోభతా |
భూతప్రియహితేహా చ ధర్మోఽయం సార్వవర్ణికః || 12.21 ||

ద్వితీయం ప్రాప్యానుపూర్వాజ్ఞానోపనయనం ద్విజః |
వసన్ గురుకులే దాంతో బ్రహ్మధీయాత చాపలాతః || 12.22 ||

మేఖలాజినదండాక్ష బ్రహ్మసూత్రకమండలూన్ |
జటిలోఽధౌతదద్వాసోఽరక్తపీఠః కుశాన్ దధత్ || 12.23 ||

స్నానభోజనహోమేషు జపోచ్చారే చ వాగ్యతః |
న చ్ఛింద్యాన్నఖరోమాణి కక్షోపస్థగతాన్యపి || 12.24 ||

రేతో నావకిరేజ్ఞాతు బ్రహ్మవ్రతధరః స్వయం |
అవకీర్ణేఽవగాహ్యప్పు యతాసుస్త్రిపదీం జపేత్ || 12.25 ||

అగ్న్యర్కాచార్యగోవిప్రగురువృద్ధసురాంఘుచిః |
సమాహిత ఉపాసీత సంధ్యే చ యతవాగ్ జపన్ || 12.26 ||

ఆచార్యం మాం విజానీయాన్నావన్మన్యేత కర్త్తించిత్ |
న మర్త్యబుద్ధ్యాసూయేత సర్వదేవమయో గురుః || 12.27 ||

సాయం ప్రాతరుపానీయ భైక్ష్యం తస్మై నివేదయేత్ |
యచ్ఛాన్యదప్యనుజ్ఞాతముపయుంజీత సంయతః || 12.28 ||

శుశ్రూషమాణ ఆచార్యం సదోపాసీత నీచవత్ |
యానశయ్యాసనస్థానైర్నాతిదూరే కృతాంజలిః || 12.29 ||

ఏవంవృత్తో గురుకులే వసేద్ భోగవివర్జితః |
విద్యా సమాప్యతే యావద్ బిభ్రద్ వ్రతమఖండితం || 12.30 ||

యద్యసౌ ఛందసాం లోకమారోక్ష్యన్ బ్రహ్మవిష్టపం |
గురవే విన్యసేద్ దేహం స్వాధ్యాయార్థం బృహద్యతః || 12.31 ||

అగ్నౌ గురావాత్మని చ సర్వభూతేషు మాం పరం |
అపృథగ్గీరుపసీత బ్రహ్మవర్చస్వకల్మషః || 12.32 ||

స్త్రీణాం నిరీక్షణస్పర్శ సంలాపక్ష్యేలనాదికం |
ప్రాణినో మిథునీభూతానగృహస్థోఽగ్రతస్త్యజేత్ || 12.33 ||

శౌచమాచమనం స్నానం సంధ్యోపాసనమార్జవం |
తీర్థసేవా జపోఽస్పృశ్యా భక్ష్యాసంభాష్యవర్జనం || 12.34 ||

సర్వాశ్రమప్రయుక్తోఽయం నియమః కులనందన |
మద్భావః సర్వభూతేషు మనోవాక్యాయ సంయమః || 12.35 ||

ఏవం బృహద్యతధరో బ్రాహ్మణోఽగ్నిరివ జ్వలన్ |
మద్భక్తస్తీవ్రతపసా దగ్ధకర్మాశయోఽమలః || 12.36 ||

అథానంతరమావేక్ష్యన్ యథా జిజ్ఞాసితాగమః |
గురవే దక్షిణాం దత్త్వా స్నాయాద్ గుర్వనుమోదితః || 12.37 ||

గృహం వనం వోపవిశేత్ ప్రవ్రజేద్ వా ద్విజోత్తమః |
ఆశ్రమాదాశ్రమం గచ్ఛేన్నాన్యథా మత్పరశ్చరేత్ || 12.38 ||

గృహార్థీ సదృశీం భార్యాముద్వహేదజగుప్సితాం ।
యవీయసీం తు వయసా యం సవర్ణామనుక్రమాత్ ॥ 12.39 ॥

ఇజ్యాధ్యయనదానాని సర్వేషాం చ ద్విజన్మనాం ।
ప్రతిగ్రహోఽధ్యాపనం చ బ్రాహ్మణస్యైవ యాజనం ॥ 12.40 ॥

ప్రతిగ్రహం మన్యమానస్తపస్తేజోయశోనుదం ।
అన్యాభ్యామేవ జీవేత శిలైర్వా దోషదృక్ తయోః ॥ 12.41 ॥

బ్రాహ్మణస్య హి దేహోఽయం క్షుద్రకామాయ నేష్యతే ।
కృచ్ఛాయ తపసే చేహ ప్రేత్యానంతసుఖాయ చ ॥ 12.42 ॥

శిలోఽఛవృత్త్యా పరితుష్టచిత్తో
ధర్మం మహాంతం విరజం జషాణః ।
మయ్యర్పితాత్మా గృహ ఏవ తిష్ఠన్
నాతిప్రసక్తః సముపైతి శాంతిం ॥ 12.43 ॥

సముద్ధరంతి యే విప్రం సీదంతం మత్పరాయణం ।
తానుద్ధరిష్యే న చిరాదాపద్భ్యో నౌరివార్ణవాత్ ॥ 12.44 ॥

సర్వాః సముద్ధరేద్ రాజా పితేవ వ్యసనాత్ ప్రజాః ।
ఆత్మానమాత్మనా ధీరో యథా గజపతిర్గజాన్ ॥ 12.45 ॥

ఏవంవిధో నరపతిర్విమానేనార్కవర్చసా ।
విధూయేహశుభం కృత్స్నమింద్రేణ సహ మోదతే ॥ 12.46 ॥

సీదన్ విప్రో వణిగ్వృత్త్యా పణ్యైరేవాపదం తరేత్ ।
ఖడ్గేన వాఽపదాక్రాంతో న శ్వవృత్త్యా కథంచన ॥ 12.47 ॥

వైశ్వవృత్త్యా తు రాజన్యో జీవేన్మగయయాఽఽపది ।
చరేద్ వా విప్రరూపేణ న శ్వవృత్త్యా కథంచన ॥ 12.48 ॥

శూద్రవృత్తిం భజేద్ వైశ్యః శూద్రః కారుకటక్రియాం |
కృచ్ఛాన్ముక్తో న గర్వ్యేణ వృత్తిం లిప్సేత కర్మణా || 12.49 ||

వేదాధ్యాయస్వధాస్వాహా బల్యన్నాద్వైర్యథోదయం |
దేవర్షిపితృభూతాని మద్రూపాణ్యన్వహం జయేత్ || 12.50 ||

యదృచ్ఛయోపపన్నేన శుక్లేనోపార్జితేన వా |
ధనేనాపీడయన్ భృత్యాన్ న్యాయేనైవాహరేత్ క్రతూన్ || 12.51 ||

కుటుంబేషు న సజ్జేత న ప్రమాద్యేత్ కుటుంబ్యపి |
విపశ్చిన్నశ్వరం పశ్యేదదృష్టమపి దృష్టవత్ || 12.52 ||

పుత్రదారాప్తబంధూనాం సంగమః పాంథసంగమః |
అనుదేహం వియంత్యేతే స్వప్నో నిద్రానుగో యథా || 12.53 ||

ఇత్థం పరిమృశన్ ముక్తో గృహేష్వతిథివద్ వసన్ |
న గృహైరనుబధ్యేత నిర్మమో నిరహంకృతః || 12.54 ||

కర్మభిర్గృహమేధీయైరిష్ట్యా మామేవ భక్తిమాన్ |
తిష్ఠేద్ వనం వోపవిశేత్ ప్రజావాన్ వా పరివ్రజేత్ || 12.55 ||

యస్తాసక్తమతిర్గేహ పుత్రవితైషణాతురః |
స్త్రీణః కృపణధీర్మాథో మమాహమితి బధ్యతే || 12.56 ||

అహో మే పితరౌ వృద్ధౌ భార్యా బాలాత్మజాఽఽత్మజాః |
అనాథా మామృతే దీనాః కథం జీవంతి దుఃఖితాః || 12.57 ||

ఏవం గృహేశయాక్షిప్తహృదయో మూఢధీరయం |
అతృప్తస్తాననుధ్యాయన్ మృతోఽంధం విశతే తమః || 12.58 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు ద్వాదశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ త్రయోదశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ

వనం వివిక్షుః పుత్రేషు భార్యాం న్యస్య సహైవ వా ।
వన ఏవ వసేచ్ఛాంతస్త్యతీయం భాగమాయుషః ॥ 13.1 ॥

కందమూలఫలైర్వన్యైర్మద్వైర్వృత్తిం ప్రకల్పయేత్ ।
వసీత వల్కలం వాసస్త్యణపర్ణాజినాని వా ॥ 13.2 ॥

కేశరోమనఖశ్మశ్రుమలాని బిభృయాద్ దతః ।
న ధావేదప్పు మజ్జేత త్రికాలం స్థండిలేశయః ॥ 13.3 ॥

గ్రీష్మే తప్యేత పంచాగ్నిన్ వర్షాస్వాసారషాడ్ జలే ।
ఆకంఠమగ్నః శిశిర ఏవంవృత్తస్తపశ్చరేత్ ॥ 13.4 ॥

అగ్నిపక్వం సమశ్నీయాత్ కాలపక్వమథాపి వా ।
ఉలూఖలాశ్మకుట్టో వా దంతోలూఖల ఏవ వా ॥ 13.5 ॥

స్వయం సంచినుయాత్ సర్వమాత్మనో వృత్తికారణం ।
దేశకాలబలాభిజ్ఞో నాదదీతాన్యదాహృతం ॥ 13.6 ॥

వన్యైశ్చరుపురోడాశ్చైర్నిర్వపేత్ కాలచోదితాన్ ।
న తు శ్రౌతేన పశునా మాం యజేత వనాశ్రమీ ॥ 13.7 ॥

అగ్నిహోత్రం చ దర్శశ్చ పౌర్ణమాసశ్చ పూర్వవత్ ।
చాతుర్మాస్యాని చ మునేరామ్నాతాని చ నైగమైః ॥ 13.8 ॥

ఏవం చీర్ణేన తపసా మునిర్ధమనిసంతతః |
మాం తపోమయమారాధ్య ఋషిలోకాదుపైతి మాం || 13.9 ||

యస్త్వేతత్ కృచ్ఛతశ్చీర్ణం తపో నిఃశ్రేయసం మహత్ |
కామాయాల్పీయసే యుంజ్యాద్ బాలిశః కోఽపరస్తతః || 13.10 ||

యదాసౌ నియమేఽకల్పో జరయా జాతవేపథుః |
ఆత్మన్యగ్నీన్ సమారోప్య మచ్ఛిత్రోఽగ్నిం సమావిశేత్ || 13.11 ||

యదా కర్మవిపాకేషు లోకేషు నిరయాత్మసు |
విరాగో జాయతే సమ్యజ్ఞస్తాగ్నిః ప్రవ్రజేత్తతః || 13.12 ||

ఇష్టా యథోపదేశం మాం దత్త్వా సర్వస్వమృత్విజే |
అగ్నీన్ స్వప్రాణ ఆవేశ్య నిరపేక్షః పరివ్రజేత్ || 13.13 ||

విప్రస్య వై సంన్యసతో దేవా దారాదిరూపిణః |
విఘ్నాన్ కుర్వంత్యయం హ్యస్మానాక్రమ్య సమియాత్ పరం || 13.14 ||

బిభృయాచ్ఛేన్మునిర్వాసః కౌపీనాచ్ఛాదనం పరం |
త్యక్తం న దండపాత్రాభ్యామన్యత్ కించిదనాపది || 13.15 ||

దృష్టిపూతం న్యసేత్ పాదం వస్త్రపూతం పిబేజ్జలం |
సత్యపూతాం వదేద్ వాచం మనఃపూతం సమాచరేత్ || 13.16 ||

మౌనానీహానిలాయామా దండా వాగ్దేహచేతసాం |
న హ్యేతే యస్య సంత్యంగ వేణుభిర్న భవేద్ యతిః || 13.17 ||

భిక్షాం చతుర్షు వర్ణేషు విగర్హ్యాన్ వర్జయంశ్చరేత్ |
సప్తాగారానసంక్తప్తాంస్తుష్యేల్లభేన తావతా || 13.18 ||

బహిర్జలాశయం గత్వా తత్రోపస్పృశ్య వాగ్యతః |
విభజ్య పావితం శేషం భుంజీతాశేషమాహృతం || 13.19 ||

ఏకశ్చరేన్మహీమేతాం నిఃసంగః సంయతేంద్రియః |
ఆత్మక్రీడ ఆత్మరత ఆత్మవాన్ సమదర్శనః || 13.20 ||

వివిక్తక్షేమశరణో మద్భావవిమలాశయః |
ఆత్మానం చింతయేదేకమభేదేన మయా మునిః || 13.21 ||

అన్వీక్షేతాత్మనో బంధం మోక్షం చ జ్ఞాననిష్ఠయా |
బంధ ఇంద్రియవిక్షేపో మోక్ష ఏషాం చ సంయమః || 13.22 ||

తస్మాన్నియమ్య షడ్వర్గం మద్భావేన చరేన్మునిః |
విరక్తః క్షుల్లకామేభ్యో లభ్యాఽఽత్మని సుఖం మహత్ || 13.23 ||

పురగ్రామవ్రజాన్ సార్థాన్ భిక్షార్థం ప్రవిశంశ్చరేత్ |
పుణ్యదేశసరిచ్చైలవనాశ్రమవతీం మహీం || 13.24 ||

వానప్రస్థాశ్రమపదేష్వభీక్షం బైక్ష్యమాచరేత్ |
సంసిధ్యత్యాశ్వసమ్మోహః శుద్ధసత్త్వః శిలాంధసా || 13.25 ||

నైతద్ వస్తుతయా పశ్యేద్ దృశ్యమానం వినశ్యతి |
అసక్తచిత్తో విరమేదిహాముత్ర చిక్రీతాత్ || 13.26 ||

యదేతదాత్మని జగన్మనోవాక్ప్రాణసంహతం |
సర్వం మాయేతి తర్కేణ స్వస్థస్త్వక్త్వా న తత్ స్మరేత్ || 13.27 ||

జ్ఞాననిష్ఠో విరక్తో వా మద్భక్తో వానపేక్షకః |
సలింగానాశ్రమాంస్త్యక్త్వా చరేదవిధిగోచరః || 13.28 ||

బుధో బాలకవత్ క్రీడేత్ కుశలో జడవచ్ఛరేత్ |
వదేదున్మత్తవద్ విద్వాన్ గోచర్యాం నైగమశ్చరేత్ || 13.29 ||

వేదవాదరతో న స్యాన్న పాఖండి న హైతుకః |
శుష్కవాదవివాదే న కంచిత్ పక్షం సమాశ్రయేత్ || 13.30 ||

నోద్విజేత జనాద్ ధీరో జనం చోద్వేజయేన్న తు |
అతివాదాంస్తితిక్షేత నావమన్యేత కంచన |
దేహముద్దిశ్య పశువద్ వైరం కుర్యాన్న కేనచిత్ || 13.31 ||

ఏక ఏవ పరో హ్యాత్మా భూతేష్వాత్మన్యవస్థితః |
యథేందురుదపాత్రేషు భూతాన్యేకాత్మకాని చ || 13.32 ||

అలభ్యా న విషీదేత కాలే కాలేఽశనం క్వచిత్ |
లభ్యా న హృష్యేద్ ధృతిమానుభయం దైవతంత్రితం || 13.33 ||

ఆహారార్థం సమీహేత యుక్తం తత్ ప్రాణధారణం |
తత్త్వం విమృశ్యతే తేన తద్ విజ్ఞాయ విముచ్యతే || 13.34 ||

యదృచ్ఛయోపపన్నాన్నమద్యాచ్ఛేష్ఠముతాపరం |
తథా వాసస్తథా శయ్యాం ప్రాప్తం ప్రాప్తం భజేన్మునిః || 13.35 ||

శౌచమాచమనం స్నానం న తు చోదనయా చరేత్ |
అన్యాంశ్చ నియమాంజ్ఞానీ యథాహం లీలయేశ్వరః || 13.36 ||

న హి తస్య వికల్పాఖ్యా యా చ మద్వీక్షయా హతా |
ఆదేహంతాత్ క్వచిత్ ఖ్యాతిస్తతః సంపద్యతే మయా || 13.37 ||

దుఃఖోదర్శేషు కామేషు జాతనిర్వేద ఆత్మవాన్ |
అజిజ్ఞాసితమద్ధర్మో గురుం మునిముపావ్రజేత్ || 13.38 ||

తావత్ పరిచరేద్ భక్తః శ్రద్ధావాననసూయకః |
యావద్ బ్రహ్మ విజానీయాన్మామేవ గురుమాదృతః || 13.39 ||

యస్త్యసంయతషడ్వర్గః ప్రచండేంద్రియసారథిః |
జ్ఞానవైరాగ్యరహితస్త్రీదండముపజీవతి || 13.40 ||

సురానాత్మానమాత్మస్థం నిహ్నుతే మాం చ ధర్మహా |
అవిపక్వకషాయోఽస్మాదముష్మాచ్చ విహీయతే || 13.41 ||

భిక్షోర్ధర్మః శమోఽహింసా తప ఈక్షా వనౌకసః |
గృహిణో భూతరక్షజ్యా ద్విజస్యాచార్యసేవనం || 13.42 ||

బ్రహ్మచర్యం తపః శౌచం సంతోషో భూతసౌహృదం |
గృహస్థస్యాప్యతౌ గంతుః సర్వేషాం మదుపాసనం || 13.43 ||

ఇతి మాం యః స్వధర్మేణ భజేన్ నిత్యమనన్యభాక్ |
సర్వభూతేషు మద్భావో మద్భక్తిం విందతే దృఢాం || 13.44 ||

భక్త్యోద్ధవానపాయిన్యా సర్వలోకమహేశ్వరం |
సర్వోత్పత్త్యప్యయం బ్రహ్మ కారణం మోపయాతి సః || 13.45 ||

ఇతి స్వధర్మనిర్ణిక్త సత్త్వో నిర్జ్ఞాతమద్గతిః |
జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నో నచిరాత్ సముపైతి మాం || 13.46 ||

వర్ణాశ్రమవతాం ధర్మ ఏష ఆచారలక్షణః |
స ఏవ మద్భక్తియుతో నిఃశ్రేయసకరః పరః || 13.47 ||

ఏతత్తేఽభిహితం సాధో భవాన్ పృచ్ఛతి యచ్ఛ మాం |
యథా స్వధర్మసంయుక్తో భక్తో మాం సమియాత్ పరం || 13.48 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు త్రయోదశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ చతుర్దశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ

యో విద్యాశ్రుతసంపన్న ఆత్మవాన్ నానుమానికః ।
మాయామాత్రమిదంజ్ఞాత్వా జ్ఞానం చ మయి సంన్యసేత్ ॥ 14.1 ॥

జ్ఞానినస్త్వహమేవేష్టః స్వార్థో హేతుశ్చ సమ్మతః ।
స్వర్గశ్చైవాపవర్గశ్చ నాన్యోఽర్థో మదృతే ప్రియః ॥ 14.2 ॥

జ్ఞానవిజ్ఞానసంసిద్ధాః పదం శ్రేష్ఠం విదుర్మమ ।
జ్ఞానీ ప్రియతమోఽతో మే జ్ఞానేనాసౌ బిభర్తి మాం ॥ 14.3 ॥

తపస్తీర్థం జపో దానం పవిత్రాణీతరాణి చ ।
నాలం కుర్వంతి తాం సిద్ధిం యా జ్ఞానకలయా కృతా ॥ 14.4 ॥

తస్మాజ్ఞానేన సహితం జ్ఞాత్వా స్వాత్మానముద్ధవ ।
జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నో భజ మాం భక్తిభావితః ॥ 14.5 ॥

జ్ఞానవిజ్ఞానయజ్ఞేన మామిష్ట్యాఽఽత్మానమాత్మని ।
సర్వయజ్ఞపతిం మాం వై సంసిద్ధిం మునయోఽగమన్ ॥ 14.6 ॥

త్వయ్యుద్ధవాశ్రయతి యస్త్రివిధో వికారో
మాయాంతరాఽపతతి నాద్యపవర్గయోర్యత్ ।
జన్మాదయోఽస్య యదమీ తవ తస్య కిం స్యు -
రాద్యంతయోర్యదసతోఽస్తి తదేవ మధ్యే ॥ 14.7 ॥

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

జ్ఞానం విశుద్ధం విపులం యదైతద్

వైరాగ్యవిజ్ఞానయుతం పురాణం ।

ఆఖ్యాహి విశ్వేశ్వర విశ్వమూర్తే

త్వద్భక్తియోగం చ మహద్విమృగ్యం ॥ 14.8 ॥

తాపత్రయేణాభిహతస్య ఘోరే

సంతప్యమానస్య భవాధ్వనీశ ।

పశ్యామి నాన్యచ్ఛరణం తవాంఘ్రి -

ద్వంద్వాతపత్రాదమృతాభివర్షాత్ ॥ 14.9 ॥

దష్టం జనం సంపతితం బిలేఽస్మిన్

కాలాహినా క్షుద్రసుఖోరుతర్షం ।

సముద్ధరైనం కృపయాఽఽపవర్ణ్యై -

ర్వచోభిరాసించ మహానుభావ ॥ 14.10 ॥

శ్రీభగవానువాచ

ఇత్థమేతత్ పురా రాజా భీష్మం ధర్మభృతాం వరం ।

అజాతశత్రుః పప్రచ్ఛ సర్వేషాం నోఽనుశృణ్వతాం ॥ 14.11 ॥

నివృత్తే భారతే యుద్ధే సుహృన్నిధనవిహ్వలః ।

శ్రుత్వా ధర్మాన్ బహూన్ పశ్చాన్మోక్షధర్మానప్రచ్ఛత ॥ 14.12 ॥

తానహం తేఽభిధాస్యామి దేవవ్రతమఖాచ్ఛృతాన్ ।

జ్ఞానవైరాగ్యవిజ్ఞాన శ్రద్ధాభక్త్యుపబృంహితాన్ ॥ 14.13 ॥

నవైకాదశ పంచ త్రీన్ భావాన్ భూతేషు యేన వై ।

ఈక్షేతాధైకమప్యేష తజ్ఞానం మమ నిశ్చితం ॥ 14.14 ॥

ఏతదేవ హి విజ్ఞానం న తథైకేన యేన యత్ |
స్థిత్యుత్పత్త్యప్యయాన్ పశ్యేద్ భావానాం త్రిగుణాత్మనాం || 14.15 ||

ఆదావంతే చ మధ్యే చ సృజ్యాత్ సృజ్యం యదన్వియాత్ |
పునస్తత్ప్రతిసంక్రామే యచ్ఛిష్యేత తదేవ సత్ || 14.16 ||

శ్రుతిః ప్రత్యక్షమైతిహ్యమనుమానం చతుష్టయం |
ప్రమాణేష్వనవస్థానాద్ వికల్పాత్ స విరజ్యతే || 14.17 ||

కర్మణాం పరిణామిత్యాదావిరించాదమంగలం |
విపశ్చిన్నశ్వరం పశ్యేదదృష్టమపి దృష్టవత్ || 14.18 ||

భక్తియోగః పురైవోక్తః ప్రీయమాణాయ తేఽనఘ |
పునశ్చ కథయిష్యామి మద్భక్తేః కారణం పరం || 14.19 ||

శ్రద్ధామృతకథాయాం మే శశ్వన్నదనుకీర్తనం |
పరినిష్ఠా చ పూజాయాం స్తుతిభిః స్తవనం మమ || 14.20 ||

ఆదరః పరిచర్యాయాం సర్వాంగైరభివందనం |
మద్భక్తపూజాభ్యధికా సర్వభూతేషు మన్మతిః || 14.21 ||

మదర్థేష్వంగచేష్టా చ వచసా మధుణేరణం |
మయ్యర్పణం చ మనసః సర్వకామవివర్జనం || 14.22 ||

మదర్థేఽర్థపరిత్యాగో భోగస్య చ సుఖస్య చ |
ఇష్టం దత్తం హుతం జప్తం మదర్థం యద్ వ్రతం తపః || 14.23 ||

ఏవం ధర్మైర్మనుష్యాణాముద్ధవాత్మనివేదినాం |
మయి సంజాయతే భక్తిః కోఽన్యోఽర్థోఽస్యావశిష్యతే || 14.24 ||

యదాత్మన్యర్పితం చిత్తం శాంతం సత్త్వోపబృంహితం |
ధర్మం జ్ఞానం స వైరాగ్యమైశ్వర్యం చాభిపద్యతే || 14.25 ||

యదర్పితం తద్వికల్పే ఇంద్రియైః పరిధావతి |
రజస్వలం చాసన్నిష్ఠం చిత్తం విద్ధి విపర్యయం || 14.26 ||

ధర్మో మద్భక్తికృత్ ప్రోక్తో జ్ఞానం చైకాత్మ్యదర్శనం |
గుణేష్వసంగో వైరాగ్యమైశ్వర్యం చాణిమాదయః || 14.27 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
యమః కతివిధః ప్రోక్తో నియమో వారికర్మన |
కః శమః కో దమః కృష్ణ కా తితిక్షా ధృతిః ప్రభో || 14.28 ||

కిం దానం కిం తపః శౌర్యం కిం సత్యమృతముచ్యతే |
కస్త్యాగః కిం ధనం చేష్టం కో యజ్ఞః కా చ దక్షిణా || 14.29 ||

పుంసః కింస్విద్ బలం శ్రీమన్ భగో లాభశ్చ కేశవ |
కా విద్యా ప్రీః పరా కా శ్రీః కిం సుఖం దుఃఖమేవ చ || 14.30 ||

కః పండితః కశ్చ మూర్ఖః కః పంథా ఉత్పథశ్చ కః |
కః స్వర్గో నరకః కః స్వీత్ కో బంధురుత కిం గృహం || 14.31 ||

క ఆధ్యః కో దరిద్రో వా కృపణః కః క ఈశ్వరః |
ఏతాన్ ప్రశ్నాన్ మమ బ్రూహి విపరీతాంశ్చ సత్వతే || 14.32 ||

శ్రీభగవానువాచ
అహింసా సత్యమస్తేయమసంగో హీరసంచయః |
ఆస్తిక్యం బ్రహ్మచర్యం చ మౌనం స్థైర్యం క్షమాభయం || 14.33 ||

శౌచం జపస్తపో హోమః శ్రద్ధాఽఽతిధ్యం మదర్చనం |
తీర్థాటనం పరార్థేహ తుష్టిరాచార్యసేవనం || 14.34 ||

ఏతే యమాః సనియమా ఉభయోర్ద్వాదశ స్మృతాః |
పుంసాముపాసితాస్తాత యథాకామం దుహంతి హి || 14.35 ||

శమో మన్నిష్ఠతా బుద్ధేర్దమ ఇంద్రియసంయమః |
తితిక్షా దుఃఖసమ్మర్షో జిహ్వోపస్థజయో ధృతిః || 14.36 ||

దండన్యాసః పరం దానం కామత్యాగస్తపః స్మృతం |
స్వభావవిజయః శౌర్యం సత్యం చ సమదర్శనం || 14.37 ||

ఋతం చ సున్యతా వాణీ కవిభిః పరికీర్తితా |
కర్మస్వసంగమః శౌచం త్యాగః సంన్యాస ఉచ్యతే || 14.38 ||

ధర్మ ఇష్టం ధనం నృణాం యజ్ఞోఽహం భగవత్తమః |
దక్షిణా జ్ఞానసందేశః ప్రాణాయామః పరం బలం || 14.39 ||

భగో మ ఐశ్వరో భావో లాభో మద్భక్తిరుత్తమః |
విద్యాఽఽత్మని భిదాబాధో జగుప్సా హ్రీరకర్మసు || 14.40 ||

శ్రీర్గుణా నైరవేక్ష్యాద్యాః సుఖం దుఃఖసుఖాత్యయః |
దుఃఖం కామసుఖాపేక్షా పండితో బంధమోక్షవిత్ || 14.41 ||

మూర్ఖో దేహాద్యహంబుద్ధిః పంథా మన్నిగమః స్మృతః |
ఉత్పథశ్చిత్తవిక్షేపః స్వర్గః సత్త్వగుణోదయః || 14.42 ||

నరకస్తమ ఉన్నాహో బంధుర్గురురహం సఖే |
గృహం శరీరం మానుష్యం గుణాఢ్యో హ్యధ్య ఉచ్యతే || 14.43 ||

దరిద్రో యస్త్యసంతుష్టః కృపణో యోఽజితేంద్రియః |
గుణేష్వసక్తధీరీశో గుణసంగో విపర్యయః || 14.44 ||

ఏత ఉద్ధవ తే ప్రశ్నాః సర్వే సాధు నిరూపితాః |
కిం వర్ణితేన బహునా లక్షణం గుణదోషయోః |
గుణదోషదృశిర్దోషో గుణస్తాభయవర్జితః || 14.45 ||

॥ ఇతి ఉద్ధవగీతాసు చతుర్థశోఽధ్యాయః సమాప్తః ॥

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ పంచదశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీఉధవ ఉవాచ

విధిశ్చ ప్రతిషేధశ్చ నిగమో హీశ్వరస్య తే ।
అవేక్షతేఽరవిందాక్ష గుణం దోషం చ కర్మణాం ॥ 15.1 ॥

వర్ణాశ్రమవికల్పం చ ప్రతిలోమానులోమజం ।
ద్రవ్యదేశవయఃకాలాన్ స్వర్గం నరకమేవ చ ॥ 15.2 ॥

గుణదోషభిదాదృష్టిమంతరేణ వచస్తవ ।
నిఃశ్రేయసం కథం నృణాం నిషేధవిధిలక్షణం ॥ 15.3 ॥

పితృదేవమనుష్యానాం వేదశ్చక్షుస్తవేశ్వర ।
శ్రేయస్త్వనుపలభేఽర్థే సాధ్యసాధనయోరపి ॥ 15.4 ॥

గుణదోషభిదాదృష్టిర్నిగమాత్తే న హి స్వతః ।
నిగమేనాపవాదశ్చ భిదాయా ఇతి హ భ్రమః ॥ 15.5 ॥

శ్రీభగవానువాచ
యోగాస్త్రయో మయా ప్రోక్తా నృణాం శ్రేయోవిధిత్సయా ।
జ్ఞానం కర్మ చ భక్తిశ్చ నోపాయోఽన్యోఽస్తి కుత్రచిత్ ॥ 15.6 ॥

నిర్విణ్ణానాం జ్ఞానయోగో న్యాసినామిహ కర్మసు ।
తేష్వనిర్విణ్ణచిత్తానాం కర్మయోగస్తు కామినాం ॥ 15.7 ॥

యదృచ్ఛయా మత్కథాదౌ జాతశ్రద్ధస్తు యః పుమాన్ ।
న నిర్విణ్ణో నాతిసక్తో భక్తియోగోఽస్య సిద్ధిదః ॥ 15.8 ॥

తావత్ కర్మాణి కుర్వీత న నిర్విద్యేత యావతా |
మత్యథాశ్రవణాదౌ వా శ్రద్ధా యావన్న జాయతే || 15.9 ||

స్వధర్మస్థో యజన్ యజ్ఞైరనాశీకామ ఉధవ |
న యాతి స్వర్గనరకౌ యద్యన్యన్న సమాచరేత్ || 15.10 ||

అస్మిల్లోకే వర్తమానః స్వధర్మస్థోఽనఘః శుచిః |
జ్ఞానం విశుద్ధమాప్నోతి మద్భక్తిం వా యదృచ్ఛయా || 15.11 ||

స్వర్గిణోఽప్యేతమిచ్ఛంతి లోకం నిరయిణస్తథా |
సాధకం జ్ఞానభక్తిభ్యాముభయం తదసాధకం || 15.12 ||

న నరః స్వర్గతిం కాంక్షేన్నారకీం వా విచక్షణః |
నేమం లోకం చ కాంక్షేత దేహావేశాత్ ప్రమాద్యతి || 15.13 ||

ఏతద్ విద్వాన్ పురా మృత్యోరభవాయ ఘటేత సః |
అప్రమత్త ఇదం జ్ఞాత్వా మర్త్యమప్యర్థసిద్ధిదం || 15.14 ||

చిద్యమానం యమైరేతైః కృతనీడం వనస్పతిం |
ఖగః స్వకేతముత్స్సృజ్య క్షేమం యాతి హ్యలంపటః || 15.15 ||

అహోరాత్రైశ్చిద్యమానం బుద్ధ్యాఽఽయుర్భయవేపథుః |
ముక్తసంగః పరం బుద్ధ్యా నిరీహ ఉపశామ్యతి || 15.16 ||

నృదేహమాద్యం సులభం సుదుర్లభం
ప్లవం సుకల్పం గురుకర్ణధారం |
మయానుకూలేన నభస్వతేరితం
పుమాన్ భవాభిం న తరేత్ స ఆత్మహా || 15.17 ||

యదాఽఽరంభేషు నిర్విణ్ణో విరక్తః సంయతేంద్రియః |
అభ్యాసేనాత్మనో యోగీ ధారయేదచలం మనః || 15.18 ||

ధార్యమాణం మనో యర్హి భ్రామ్యదశ్వనవస్థితం ।
అతంద్రితోఽనురోధేన మార్గేణాత్మవశం నయేత్ ॥ 15.19 ॥

మనోగతిం న విస్మజేజ్ఞితప్రాణో జితేంద్రియః ।
సత్త్వసంపన్నయా బుద్ధ్యా మన ఆత్మవశం నయేత్ ॥ 15.20 ॥

ఏష వై పరమో యోగో మనసః సంగ్రహః స్మృతః ।
హృదయజ్ఞత్వమన్విచ్ఛన్ దమ్యస్యేవార్వతో ముహుః ॥ 15.21 ॥

సాంఖ్యేన సర్వభావానాం ప్రతిలోమానులోమతః ।
భవాప్యయావనుధ్యాయేన్మనో యావత్ ప్రసీదతి ॥ 15.22 ॥

నిర్విణ్ణస్య విరక్తస్య పురుషస్యోక్తవేదినః ।
మనస్తజతి దౌరాత్మ్యం చింతితస్యానుచింతయా ॥ 15.23 ॥

యమాదిభిర్యోగపథైరాన్వీక్షిక్యా చ విద్యయా ।
మమార్చోపాసనాభిర్వా నాన్వైర్యోగ్యం స్మరేన్మనః ॥ 15.24 ॥

యది కుర్యాత్ ప్రమాదేన యోగీ కర్మ విగర్హితం ।
యోగేనైవ దహేదంహో నాన్యత్తత్ర కదాచన ॥ 15.25 ॥

స్వే స్వేఽధికారే యా నిష్ఠా స గుణః పరికీర్తితః ।
కర్మణాం జాత్యశుద్ధానామనేన నియమః కృతః ।
గుణదోషవిధానేన సంగానాం త్యాజనేచ్ఛయా ॥ 15.26 ॥

జాతశ్రద్ధో మత్కథాసు నిర్విణ్ణః సర్వకర్మసు ।
వేద దుఃఖాత్మకాన్ కామాన్ పరిత్యాగేఽప్యనీశ్వరః ॥ 15.27 ॥

తతో భజేత మాం ప్రీతః శ్రద్ధాల్పర్హస్యనిశ్చయః ।
జపమాణశ్చ తాన్ కామాన్ దుఃఖోదర్యాంశ్చ గర్హయన్ ॥ 15.28 ॥

ప్రోక్తేన భక్తియోగేన భజతో మాసకృన్మునేః |
కామా హృదయ్యా నశ్యంతి సర్వే మయి హృది స్థితే || 15.29 ||

భిద్యతే హృదయగ్రంథిశ్చిద్యంతే సర్వసంశయాః |
క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి మయి దృష్టేఽఖిలాత్మని || 15.30 ||

తస్మాన్మద్భక్తియుక్తస్య యోగినో వై మదాత్మనః |
న జ్ఞానం న చ వైరాగ్యం ప్రాయః శ్రేయో భవేదిహ || 15.31 ||

యత్ కర్మభిర్యత్తపసా జ్ఞానవైరాగ్యతశ్చ యత్ |
యోగేన దానధర్మేణ శ్రేయోభిరితరైరపి || 15.32 ||

సర్వం మద్భక్తియోగేన మద్భక్తో లభతేఽంజసా |
స్వర్గాపవర్గం మద్ధామ కథంచిద్ యది వాంఛతి || 15.33 ||

న కించిత్ సాధవో ధీరా భక్తా హ్యేకాంతినో మమ |
వాంఛంత్యపి మయా దత్తం కైవల్యమపునర్భవం || 15.34 ||

నైరపేక్ష్యం పరం ప్రాహుర్నిఃశ్రేయసమనల్పకం |
తస్మాన్నిరాశిషో భక్తిర్నిరపేక్షస్య మే భవేత్ || 15.35 ||

న మయ్యేకాంతభక్తానాం గుణదోషోద్భవా గుణాః |
సాధూనాం సమచిత్తానాం బుద్ధేః పరముపేయుషాం || 15.36 ||

ఏవమేతాన్ మయాఽఽదిష్టాననుతిష్ఠంతి మే పథః |
క్షేమం విందంతి మత్స్థానం యద్ బ్రహ్మ పరమం విదుః || 15.37 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు పంచదశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ పోడశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ

య ఏతాన్ మత్పథో హిత్వా భక్తిజ్ఞానక్రియాత్మకాన్ ।
క్షుద్రాన్ కామాంశ్చలైః ప్రాణైర్జుషంతః సంసరంతి తే ॥ 16.1 ॥

స్వే స్వేఽధికారే యా నిష్ఠా స గుణః పరికీర్తితః ।
విపర్యయస్తు దోషః స్యాదుభయోరేష నిశ్చయః ॥ 16.2 ॥

శుద్ధ్యశుద్ధీ విధీయేతే సమానేష్వపి వస్తుషు ।
ద్రవ్యస్య విచికిత్సార్థం గుణదోషౌ శుభాశుభౌ ॥ 16.3 ॥

ధర్మార్థం వ్యవహారార్థం యాత్రార్థమితి చానఘ ।
దర్శితోఽయం మయాఽఽచారో ధర్మముద్వహతాం ధురం ॥ 16.4 ॥

భూమ్యంబ్వగ్న్వనిలాకాశా భూతానాం పంచ ధాతవః ।
ఆబ్రహ్మస్థావరాదీనాం శారీరా ఆత్మసంయుతాః ॥ 16.5 ॥

వేదేన నామరూపాణి విషమాణి సమేష్వపి ।
ధాతుషూద్ధవ కల్ప్యంతే ఏతేషాం స్వార్థసిద్ధయే ॥ 16.6 ॥

దేశకాలాదిభావానాం వస్తూనాం మమ సత్తమ ।
గుణదోషౌ విధీయేతే నియమార్థం హి కర్మణాం ॥ 16.7 ॥

అకృష్ణసారో దేశానామబ్రహ్మణ్యోఽశుచిర్భవేత్ ।
కృష్ణసారోఽప్యసౌవీర కీకటాసంస్కృతేరిణం ॥ 16.8 ॥

కర్మణ్యో గుణవాన్ కాలో ద్రవ్యతః స్వత ఏవ వా |
యతో నివర్తతే కర్మ స దోషోఽకర్మకః స్మృతః || 16.9 ||

ద్రవ్యస్య శుద్ధ్యశుద్ధీ చ ద్రవ్యేణ వచనేన చ |
సంస్కారేణాథ కాలేన మహత్త్వాల్పతయాథవా || 16.10 ||

శక్త్యాశక్త్యాథవా బుద్ధ్యా సమృద్ధ్యా చ యదాత్మనే |
అఘం కుర్వంతి హి యథా దేశావస్థానుసారతః || 16.11 ||

ధాన్యదార్పస్థితంతూనాం రసత్తైజసచర్మణాం |
కాలవాయ్వగ్నిమృత్తోయైః పార్థివానాం యుతాయుతైః || 16.12 ||

అమేధ్యలిప్తం యద్ యేన గంధ లేపం వ్యపోహతి |
భజతే ప్రకృతిం తస్య తచ్ఛౌచం తావదిష్యతే || 16.13 ||

స్నానదానతపోఽవస్థా వీర్యసంస్కారకర్మభిః |
మత్స్మృత్యా చాత్మనః శౌచం శుద్ధః కర్మాచరేద్ ద్విజః || 16.14 ||

మంత్రస్య చ పరిజ్ఞానం కర్మశుద్ధిర్మదర్పణం |
ధర్మః సంపద్యతే షడ్భిరధర్మస్తు విపర్యయః || 16.15 ||

క్వచిద్ గుణోఽపి దోషః స్యాద్ దోషోఽపి విధినా గుణః |
గుణదోషార్థనియమస్తద్భిదామేవ బాధతే || 16.16 ||

సమానకర్మాచరణం పతితానాం న పాతకం |
ఔత్పత్తికో గుణః సంగో న శయానః పతత్యధః || 16.17 ||

యతో యతో నివర్తేత విముచ్యేత తతస్తతః |
ఏష ధర్మో నృణాం క్షేమః శోకమోహభయాపహః || 16.18 ||

విషయేషు గుణాధ్యాసాత్ పుంసః సంగస్తతో భవేత్ |
సంగాత్తత్ర భవేత్ కామః కామాదేవ కలిర్పూణాం || 16.19 ||

కలేర్దుర్విషహః క్రోధస్తమస్తమనువర్తతే |
తమసా గ్రస్యతే పుంసశ్చేతనా వ్యాపినీ ద్రుతం || 16.20 ||

తయా విరహితః సాధో జంతుః శూన్యాయ కల్పతే |
తతోఽస్య స్వార్థవిభ్రంశో మూర్చ్ఛితస్య మృతస్య చ || 16.21 ||

విషయాభినివేశేన నాత్మానం వేద నాపరం |
వృక్షజీవికయా జీవన్ వ్యర్థం భస్తేవ యః శ్వసన్ || 16.22 ||

ఫలశ్రుతిరియం నృణాం న శ్రేయో రోచనం పరం |
శ్రేయోవివక్షయా ప్రోక్తం యథా భైషజ్యరోచనం || 16.23 ||

ఉత్పత్త్యేవ హి కామేషు ప్రాణేషు స్వజనేషు చ |
ఆసక్తమనసో మర్త్యా ఆత్మనోఽనర్థహేతుషు || 16.24 ||

న తానవిదుషః స్వార్థం భ్రామ్యతో వృజినాధ్వని |
కథం యుంజ్యాత్ పునస్తేషు తాంస్తమో విశతో బుధః || 16.25 ||

ఏవం వ్యవసితం కేచిదవిజ్ఞాయ కుబుద్ధయః |
ఫలశ్రుతిం కుసుమితాం న వేదజ్ఞా వదంతి హి || 16.26 ||

కామినః కృపణా లుబ్ధాః పుష్పేషు ఫలబుద్ధయః |
అగ్నిముగ్ధా ధూమతాంతాః స్వం లోకం న విదంతి తే || 16.27 ||

న తే మామంగ జానంతి హృదిస్థం య ఇదం యతః |
ఉక్థశస్త్రా హ్యసుతృపో యథా నీహరచక్షుషః || 16.28 ||

తే మే మతమవిజ్ఞాయ పరోక్షం విషయాత్మకాః |
హింసాయాం యది రాగః స్యాద్ యజ్ఞ ఏవ న చోదనా || 16.29 ||

హింసావిహారా హ్యలభైః పశుభిః స్వసుఖేచ్ఛయా |
యజంతే దేవతా యజ్ఞైః పితృభూతపతీన్ ఖలాః || 16.30 ||

స్వప్నోపమమముం లోకమసంతం శ్రవణప్రియం |
ఆశిషో హృది సంకల్ప్య త్యజంత్యర్థాన్ యథా వణిక్ || 16.31 ||

రజఃసత్త్వతమోనిష్ఠా రజఃసత్త్వతమోజుషః |
ఉపాసత ఇంద్రముఖ్యాన్ దేవాదీన్ న తథైవ మాం || 16.32 ||

ఇష్టేహ దేవతా యజ్ఞైర్గత్వా రంస్యామహే దివి |
తస్యాంత ఇహ భూయాస్మ మహాశాలా మహాకులాః || 16.33 ||

ఏవం పుష్పితయా వాచా వ్యాక్షిప్తమనసాం నృణాం |
మానినాం చాతిస్తభానాం మద్వార్తాపి న రోచతే || 16.34 ||

వేదా బ్రహ్మాత్మవిషయాస్త్రీకాండవిషయా ఇమే |
పరోక్షవాదా ఋషయః పరోక్షం మమ చ ప్రియం || 16.35 ||

శబ్దబ్రహ్మ సుదుర్బోధం ప్రాణేంద్రియమనోమయం |
అనంతపారం గంభీరం దుర్విగాహ్యం సముద్రవత్ || 16.36 ||

మయోపబృంహితం భూమ్నా బ్రహ్మణానంతశక్తినా |
భూతేషు ఘోషరూపేణ విసేషార్ణవే లక్ష్యతే || 16.37 ||

యథోర్ణనాభిర్వృదయాదూర్ణాముద్వమతే ముఖాత్ |
ఆకాశాద్ ఘోషవాన్ ప్రాణో మనసా స్పర్శరూపిణా || 16.38 ||

ఛందోమయోఽమృతమయః సహస్రపదవీం ప్రభుః |
ఓంకారాద్ వ్యంజితస్పర్శ స్వరోష్మాంతఃస్థభూషితాం || 16.39 ||

విచిత్రభాషావితతాం ఛందోభిశ్చతురుత్తరైః |
అనంతపారాం బృహతీం సృజత్యాక్షిపతే స్వయం || 16.40 ||

గాయత్ర్యష్టిగనుష్టుప్ చ బృహతీ పంక్తిరేవ చ |
త్రిష్టుబ్జగత్యతిచ్ఛందో హ్యత్యష్ట్యతిజగద్విరాట్ || 16.41 ||

కిం విధత్తే కిమాచష్టే కిమనూద్య వికల్పయేత్ |
ఇత్యస్యా హృదయం లోకే నాన్యో మద్ వేద కశ్చన || 16.42 ||

మాం విధత్తేఽభిధత్తే మాం వికల్ప్యాపోహ్యతే త్వహం |
ఏతావాన్ సర్వవేదార్థః శబ్ద ఆస్థాయ మాం భిదాం |
మాయామాత్రమనూద్యాంతే ప్రతిషిద్ధ్య ప్రసీదతి || 16.43 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు షోడశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ సప్తదశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
కతి తత్త్వాని విశ్వేశ సంఖ్యాతాన్యషిభిః ప్రభో |
నవైకాదశ పంచ త్రీణ్యాత్త త్వమిహ శుశ్రుమ || 17.1 ||

కేచిత్ షడ్వింశతిం ప్రాహురపరే పంచవింశతిం |
సప్తైకే నవ షట్ కేచిచ్ఛత్వార్యకాదశాపరే || 17.2 ||

కేచిత్ సప్తదశ ప్రాహుః షోడశైకే త్రయోదశ |
ఏతావత్త్వం హి సంఖ్యానామృషయో యద్వివక్షయా |
గాయంతి పృథగాయుష్మన్నిదం నో వక్తుమర్హసి || 17.3 ||

శ్రీభగవానువాచ
యుక్తం చ సంతి సర్వత్ర భాషంతే బ్రాహ్మణా యథా |
మాయాం మదీయాముద్గృహ్య వదతాం కిం ను దుర్ఘటం || 17.4 ||

నైతదేవం యథాఽఽత్త త్వం యదహం వచ్చి తత్తథా |
ఏవం వివదతాం హేతుం శక్తయో మే దురత్యయాః || 17.5 ||

యాసాం వ్యతికరాదాసీద్ వికల్పో వదతాం పదం |
ప్రాప్తే శమదమేఽప్యేతి వాదస్తమనుశామ్యతి || 17.6 ||

పరస్పరానుప్రవేశాత్ తత్త్వానాం పురుషర్షభ |
పౌర్వాపర్యప్రసంఖ్యానం యథా వక్తుర్వివక్షితం || 17.7 ||

ఏకస్మిన్నపి దృశ్యంతే ప్రవిష్టానీతరాణి చ |
పూర్వస్మిన్ వా పరస్మిన్ వా తత్త్వే తత్త్వాని సర్వశః || 17.8 ||

పౌర్వాపర్యమతోఽమీషాం ప్రసంఖ్యానమభీప్సతాం |
యథా వివిక్తం యద్వక్తం గృహ్ణీమో యుక్తిసంభవాత్ || 17.9 ||

అనాద్యవిద్యాయుక్తస్య పురుషస్యాత్మవేదనం |
స్వతో న సంభవాదన్యస్తత్త్వజ్ఞో జ్ఞానదో భవేత్ || 17.10 ||

పురుషేశ్వరయోరత్ర న వైలక్షణ్యమణ్వపి |
తదన్యకల్పనాపార్థా జ్ఞానం చ ప్రకృతేర్గుణః || 17.11 ||

ప్రకృతిర్గుణసామ్యం వై ప్రకృతేర్నాత్మనో గుణాః |
సత్త్వం రజస్తమ ఇతి స్థిత్యుత్పత్త్యంతహేతవః || 17.12 ||

సత్త్వం జ్ఞానం రజః కర్మ తమోఽజ్ఞానమిహోచ్యతే |
గుణవ్యతికరః కాలః స్వభావః సూత్రమేవ చ || 17.13 ||

పురుషః ప్రకృతిర్వ్యక్తమహంకారో నభోఽనిలః |
జ్యోతిరాపః క్షితిరితి తత్త్వాన్యక్తాని మే నవ || 17.14 ||

శ్రోత్రం త్వగ్ దర్శనం ఘ్రాణో జిహ్వాతి జ్ఞానశక్తయః |
వాక్పాణ్యుపస్థపాయ్వంఘ్రిః కర్మాణ్యంగోభయం మనః || 17.15 ||

శబ్దః స్పర్శో రసో గంధో రూపం చేత్యర్థజాతయః |
గత్సుక్తుత్సర్గశిల్పాని కర్మాయతనసిద్ధయః || 17.16 ||

సర్గాదౌ ప్రకృతిర్వ్యస్య కార్యకారణరూపిణీ |
సత్త్వాదిభిర్గుణైర్ధత్తే పురుషోఽవ్యక్త ఈక్షతే || 17.17 ||

వ్యక్తాదయో వికుర్వాణా ధాతవః పురుషేక్షయా |
లబ్ధవీర్యాః సృజంత్యండం సంహతాః ప్రకృతేర్బలాత్ || 17.18 ||

సప్తైవ ధాతవ ఇతి తత్రార్థాః పంచ ఖాదయః |
జ్ఞానమాత్మోభయాధారస్తతో దేహేంద్రియాసవః || 17.19 ||

షడిత్యత్రాపి భూతాని పంచ షష్ఠః పరః పుమాన్ |
తైర్యుక్త ఆత్మసంభూతైః సృష్టేద్దం సమపావిశత్ || 17.20 ||

చత్వార్యేవేతి తత్రాపి తేజ ఆపోఽన్నమాత్మనః |
జాతాని త్తైరిదం జాతం జన్మావయవినః ఖలు || 17.21 ||

సంఖ్యానే సప్తదశకే భూతమాత్రేంద్రియాణి చ |
పంచ పంచైకమనసా ఆత్మా సప్తదశః స్మృతః || 17.22 ||

తద్వత్ పోడశసంఖ్యానే ఆత్మైవ మన ఉచ్యతే |
భూతేంద్రియాణి పంచైవ మన ఆత్మా త్రయోదశ || 17.23 ||

ఏకాదశత్వ ఆత్మాసౌ మహాభూతేంద్రియాణి చ |
అష్టౌ ప్రకృతయశ్చైవ పురుషశ్చ నవేత్యథ || 17.24 ||

ఇతి నానాప్రసంఖ్యానం తత్త్వానామృషిభిః కృతం |
సర్వం న్యాయ్యం యుక్తిమత్త్వాద్ విదుషాం కిమశోభనం || 17.25 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
ప్రకృతిః పురుషశ్చోభౌ యద్యప్యాత్మవిలక్షణౌ |
అన్యోన్యాపాత్రయాత్ కృష్ణ దృశ్యతే న భిదా తయోః || 17.26 ||

ప్రకృతౌ లక్ష్యతే హ్యత్మా ప్రకృతిశ్చ తథాఽఽత్మని |
ఏవం మే పుండరీకాక్ష మహాంతం సంశయం హృది |
ఛేత్తుమర్హసి సర్వజ్ఞ వచోభిర్నయనైపుణైః || 17.27 ||

త్వత్తో జ్ఞానం హి జీవానాం ప్రమోషస్తేఽత్ర శక్తితః |
త్వమేవ హ్యత్మమాయాయా గతిం వేత్త న చాపరః || 17.28 ||

శ్రీభగవానువాచ
ప్రకృతిః పురుషశ్చేతి వికల్పః పురుషర్షభ |
ఏష వైకారికః సర్గో గుణవ్యతికరాత్మకః || 17.29 ||

మమాంగ మాయా గుణమయ్యనేకథా
వికల్పబుద్ధీశ్చ గుణైర్విధత్తే |
వైకారికస్త్రీవిధోఽధ్యాత్మమేక -
మథాధిదైవమధిభూతమన్యత్ || 17.30 ||

దృగ్ రూపమార్కం వపురత్ర రంధ్రే
పరస్పరం సిద్ధ్యతి యః స్వతః ఖే |
ఆత్మా యదేషామపరో య ఆద్యః
స్వయానుభూత్యాఖిలసిద్ధసిద్ధిః |
ఏవం త్వగాది శ్రవణాది చక్షు -
ర్జిహ్వది నాసాది చ చిత్తయుక్తం || 17.31 ||

యోఽసౌ గుణక్షోభకృతో వికారః
ప్రధానమూలాన్మహతః ప్రసూతః |
అహం త్రివృన్మోహవికల్పహేతు -
ర్వైకారికస్తామస ఐంద్రియశ్చ || 17.32 ||

ఆత్మా పరిజ్ఞానమయో వివాదో
హ్యస్తీతి నాస్తీతి భిదార్థనిష్ఠః |
వ్యర్థోఽపి నైవోపరమేత పుంసాం
మత్తః పరావృత్తధియాం స్వలోకాత్ || 17.33 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

త్వత్తః పరావృత్తధియః స్వకృతైః కర్మభిః ప్రభో |

ఉచ్ఛావచాన్ యథా దేహాన్ గృహ్లాంతి విస్సజంతి చ || 17.34 ||

తన్మమాఖ్యాహి గోవింద దుర్విభావ్యమనాత్మభిః |

న హ్యేతత్ ప్రాయశో లోకే విద్వాంసః సంతి వంచితాః || 17.35 ||

శ్రీభగవానువాచ

మనః కర్మమయం నృణామింద్రియైః పంచభిర్యుతం |

లోకాల్లోకం ప్రయాత్యన్య ఆత్మా తదనువర్తతే || 17.36 ||

ధ్యాయన్మనోఽను విషయాన్ దృష్టాన్ వానుశ్రుతానథ |

ఉద్యత్ సీదత్ కర్మతంత్రం స్మృతిస్తదను శామ్యతి || 17.37 ||

విషయాభినివేశేన నాత్మానం యత్ స్మరేత్ పునః |

జంతోర్ద్వై కస్యచిద్ధేతోర్మృత్యురత్యంతవిస్మృతిః || 17.38 ||

జన్మ త్వాత్మతయా పుంసః సర్వభావేన భూరిద |

విషయస్వీకృతిం ప్రాహుర్యథా స్వప్నమనోరథః || 17.39 ||

స్వప్నం మనోరథం చేత్థం ప్రాక్తనం న స్మరత్యసౌ |

తత్ర పూర్వమివాత్మానమపూర్వం చానుపశ్యతి || 17.40 ||

ఇంద్రియాయనసృష్టేదం త్రైవిధ్యం భాతి వస్తుని |

బహిరంతర్భిదాహేతుర్జ్ఞానోఽసజ్జనకృద్ యథా || 17.41 ||

నిత్యదా హ్యంగ భూతాని భవంతి న భవంతి చ |

కాలేనాలక్ష్యవేగేన సూక్ష్మత్వాత్తన్న దృశ్యతే || 17.42 ||

యథార్చిషాం స్రోతసాం చ ఫలానాం వా వనస్పతేః |

తథైవ సర్వభూతానాం వయోఽవస్థాదయః కృతాః || 17.43 ||

సోఽయం దీపోఽర్చిషాం యద్వత్ ప్రోతసాం తదిదం జలం ।
సోఽయం పుమానితి నృణాం మృషా గీర్ధీర్మృషాయుషాం ॥ 17.44 ॥

మా స్వస్య కర్మబీజేన జాయతే సోఽప్యయం పుమాన్ ।
మ్రీయతే వామరో భ్రాంత్యా యథాగ్నిర్దారుసంయుతః ॥ 17.45 ॥

నిషేకగర్భజన్మాని బాల్యకౌమారయౌవనం ।
వయోమధ్యం జరా మృత్యురిత్యవస్థాస్తనోర్నవ ॥ 17.46 ॥

ఏతా మనోరథమయీర్హ్యన్యస్యోచ్ఛావచాస్తనూః ।
గుణసంగాదుపాదత్తే క్వచిత్ కశ్చిజ్జహాతి చ ॥ 17.47 ॥

ఆత్మనః పితృపుత్రాభ్యామనుమేయౌ భవాప్యయౌ ।
న భవాప్యయవస్తూనామభిజ్ఞో ద్వయలక్షణః ॥ 17.48 ॥

తరోర్బీజవిపాకాభ్యాం యో విద్వాంజన్మసంయమౌ ।
తరోర్విలక్షణో ద్రష్టా ఏవం ద్రష్టా తనోః పృథక్ ॥ 17.49 ॥

ప్రకృతేరేవమాత్మానమవివిచ్యాబుధః పుమాన్ ।
తత్త్వేన స్పర్శసంమూఢః సంసారం ప్రతిపద్యతే ॥ 17.50 ॥

సత్త్వసంగాదృషీందేవాన్ రజసాసురమానుషాన్ ।
తమసా భూతతిర్వక్త్వం భ్రామితో యాతి కర్మభిః ॥ 17.51 ॥

నృత్యతో గాయతః పశ్యన్ యథైవానుకరోతి తాన్ ।
ఏవం బుద్ధిగుణాన్ పశ్యన్ననీహోఽప్యనుకార్యతే ॥ 17.52 ॥

యథాంభసా ప్రచలతా తరవోఽపి చలా ఇవ ।
చక్షుసా భ్రామ్యమాణేన దృశ్యతే భ్రమతీవ భూః ॥ 17.53 ॥

యథా మనోరథధియో విషయానుభవో మృషా |
స్వప్నదృష్టాశ్చ దాశార్థ తథా సంసార ఆత్మనః || 17.54 ||

అర్థే హ్యవిద్యమానేఽపి సంసృతిర్న నివర్తతే |
ధ్యాయతో విషయానస్య స్వప్నేఽనర్థాగమో యథా || 17.55 ||

తస్మాదుద్ధవ మా భుంక్ష్వ విషయానసదింద్రియైః |
ఆత్మాగ్రహణనిర్భాతం పశ్య వైకల్పికం భ్రమం || 17.56 ||

క్షిప్తోఽవమానితోఽసద్భిః ప్రలభోఽసూయితోఽథవా |
తాడితః సన్నిబద్ధో వా వృత్త్యా వా పరిహాపితః || 17.57 ||

నిష్ఠితో మూత్రితో వాజ్ఞైర్బహుధైవం ప్రకంపితః |
శ్రేయస్కామః కృచ్ఛగత ఆత్మనాఽఽత్మానముద్ధరేత్ || 17.58 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
యథైవమనుబుధ్యేయం వద నో వదతాం వర |
సుదుఃసహమిమం మన్య ఆత్మన్యసదతిక్రమం || 17.59 ||

విదుషామపి విశ్వాత్మన్ ప్రకృతిర్హి బలీయసీ |
ఋతే త్వద్ధర్మనిరతాన్ శాంతాంస్తే చరణాలయాన్ || 17.60 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు సప్తదశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ అష్టాదశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీబాదరాయణిరువాచ
స ఏవమాశంసిత ఉద్ధవేన
భాగవతముఖ్యేన దాశార్వాముఖ్యః ।
సభాజయన్ భృత్యవచో ముకుంద -
స్తమాబభాషే శ్రవణీయవీర్యః ॥ 18.1 ॥

శ్రీభగవానువాచ
బార్హస్పత్య స వై నాత్ర సాధుర్వై దుర్జనేరితైః ।
దురక్షైర్భిన్నమాత్మానం యః సమాధాతుమీశ్వరః ॥ 18.2 ॥

న తథా తప్యతే విద్ధః పుమాన్ బాణైః సుమర్మగైః ।
యథా తుదంతి మర్మస్థా హ్యసతాం పరుషేషవః ॥ 18.3 ॥

కథయంతి మహత్పుణ్యమితిహాసమిహోద్ధవ ।
తమహం వర్ణయిష్యామి నిబోధ సుసమాహితః ॥ 18.4 ॥

కేనచిద్ భిక్షుణా గీతం పరిభూతేన దుర్జనైః ।
స్మరతా ధృతియుక్తేన విపాకం నిజకర్మణాం ॥ 18.5 ॥

అవంతిషు ద్విజః కశ్చిదాసీదాధ్యతమః శ్రియా ।
వార్తావృత్తిః కదర్యస్తు కామీ లుభోఽతికోపనః ॥ 18.6 ॥

జ్ఞాతయోఽతిథయస్తస్య వాఙ్మాత్రేణాపి నార్చితాః ।
శూన్యావసథ ఆత్మాపి కాలే కామైరనర్చితః ॥ 18.7 ॥

దుఃశీలస్య కదర్యస్య ద్రుహ్యంతే పుత్రబాంధవాః |
దారా దుహితరో భృత్యా విషణ్ణా నాచరన్ ప్రియం || 18.8 ||

తస్యైవం యక్షవిత్తస్య చ్యుతస్యోభయలోకతః |
ధర్మకామవిహీనస్య చుక్రుధుః పంచభాగినః || 18.9 ||

తదవధ్యానవిస్త్రస్త పుణ్యస్కంధస్య భూరిద |
అర్థోఽప్యగచ్ఛన్నిధనం బహ్వాయాసపరిశ్రమః || 18.10 ||

జ్ఞాతయో జగృహుః కించిత్ కించిద్ దస్యవ ఉద్ధవ |
దైవతః కాలతః కించిద్ బ్రహ్మబంధోర్హృపార్థివాత్ || 18.11 ||

స ఏవం ద్రవిణే నష్టే ధర్మకామవివర్జితః |
ఉపేక్షితశ్చ స్వజనైశ్చింతామాప దురత్యయాం || 18.12 ||

తస్యైవం ధ్యాయతో దీర్ఘం నష్టరాయస్తపస్వినః |
ఖిద్యతో బాష్పకంఠస్య నిర్వేదః సుమహానభూత్ || 18.13 ||

స చాహేదమహో కష్టం వృథాఽఽత్మా మేఽనుతాపితః |
న ధర్మాయ న కామాయ యస్యార్థాయాస ఈదృశః || 18.14 ||

ప్రాయేణార్థాః కదర్యాణాం న సుఖాయ కదాచన |
ఇహ చాత్మోపతాపాయ మృతస్య నరకాయ చ || 18.15 ||

యశో యశస్వినాం శుద్ధం శ్లాఘ్యాయే గుణినాం గుణాః |
లోభః స్వల్పోఽపి తాన్ హంతి శ్విత్రో రూపమివేప్పితం || 18.16 ||

అర్థస్య సాధనే సిద్ధే ఉత్కర్షే రక్షణే వ్యయే |
నాశోపభోగ ఆయాసస్తాసశ్చింతా భ్రమో నృణాం || 18.17 ||

స్తేయం హింసానృతం దంభః కామః క్రోధః స్మయో మదః |
భేదో వైరమవిశ్వాసః సంస్పర్శా వ్యసనాని చ || 18.18 ||

ఏతే పంచదశానర్థా హ్యర్థమూలా మతా నృణాం ।
తస్మాదనర్థమర్థాఖ్యం శ్రేయోఽర్థీ దూరతస్త్వజేత్ ॥ 18.19 ॥

భిద్యంతే భ్రాతరో దారాః పితరః సుహృదస్తథా ।
ఏకాస్నిగ్ధాః కాకిణినా సద్యః సర్వేఽరయః కృతాః ॥ 18.20 ॥

అర్థేనాల్పీయసా హ్యేతే సంరభ్భా దీప్తమన్యవః ।
త్యజంత్యాశు స్పృధో ఘ్నంతి సహసోత్సృజ్య సౌహృదం ॥ 18.21 ॥

లభ్యా జన్మామరప్రార్థ్యం మానుష్యం తద్ ద్విజార్చితాం ।
తదనాదృత్య యే సార్వర్థం ఘ్నంతి యాంత్యశుభాం గతిం ॥ 18.22 ॥

స్వర్గాపవర్గయోర్ద్వారం ప్రాప్య లోకమిమం పుమాన్ ।
ద్రవిణే కోఽనుషజ్జేత మర్త్యోఽనర్థస్య ధామని ॥ 18.23 ॥

దేవర్షిపితృభూతాని జ్ఞాతీన్ బంధూంశ్చ భాగినః ।
అసంవిభజ్య చాత్మానం యక్షవిత్తః పతత్యధః ॥ 18.24 ॥

వ్యర్థయార్థేహయా విత్తం ప్రమత్తస్య వయో బలం ।
కుశలా యేన సిద్ధ్యంతి జరతః కిం ను సాధయే ॥ 18.25 ॥

కస్మాత్ సంక్లిశ్యతే విద్వాన్ వ్యర్థయార్థేహయాసకృత్ ।
కస్యచిన్మాయయా నూనం లోకోఽయం సువిమోహితః ॥ 18.26 ॥

కిం ధనైర్థనదైర్వా కిం కామైర్వా కామదైరుత ।
మృత్యునా గ్రస్యమానస్య కర్మభిర్వోత జన్మదైః ॥ 18.27 ॥

నూనం మే భగవాంస్తుప్తః సర్వదేవమయో హరిః ।
యేన నీతో దశామేతాం నిర్వేదశ్చాత్మనః ప్లవః ॥ 18.28 ॥

సోఽహం కాలావశేషేణ శోషయిష్యేఽంగమాత్మనః |
అప్రమత్తోఽఖిలస్వార్థే యది స్యాత్ సిద్ధ ఆత్మని || 18.29 ||

తత్ర మామనుమోదేరన్ దేవాస్త్రీభువనేశ్వరాః |
ముహూర్తేన బ్రహ్మలోకం ఖట్వాంగః సమసాధయత్ || 18.30 ||

శ్రీభగవానువాచ
ఇత్యభిప్రేత్య మనసా హ్యవంత్యో ద్విజసత్తమః |
ఉన్ముచ్య హృదయగ్రంథీన్ శాంతో భిక్షురభూన్మునిః || 18.31 ||

స చచార మహీమేతాం సంయతాత్మేంద్రియానిలః |
భిక్షార్థం నగరగ్రామానసంగోఽలక్ష్మితోఽవిశత్ || 18.32 ||

తం వై ప్రవయసం భిక్షుమవధూతమసజ్జనాః |
దృష్ట్వా పర్యభవన్ భద్ర బహ్వీభిః పరిభూతిభిః || 18.33 ||

కేచిత్త్రివేణుం జగృహురేకే పాత్రం కమండలుం |
పీఠం చైకేఽక్షసూత్రం చ కంఠాం చీరాణి కేచన || 18.34 ||

ప్రదాయ చ పునస్తాని దర్శితాన్యాదదుర్మునేః |
అన్నం చ భైక్ష్యసంపన్నం భుంజానస్య సరిత్రతే || 18.35 ||

మూత్రయంతి చ పాపిష్ఠాః స్థీవంత్యస్య చ మూర్ధని |
యతవాచం వాచయంతి తాడయంతి న వక్తి చేత్ || 18.36 ||

తర్జయంత్యపరే వాగ్భిః స్తేనోఽయమితి వాదినః |
బద్ధంతి రజ్జ్వా తం కేచిద్ బధ్యతాం బధ్యతామితి || 18.37 ||

క్షిపంత్యేకేఽవజానంత ఏష ధర్మధ్వజః శరః |
క్షీణవిత్త ఇమాం వృత్తిమగ్రహీత్ స్వజనోజ్ఞితః || 18.38 ||

అహో ఏష మహాసారో ధృతిమాన్ గిరిరాడివ |
మోనేన సాధయత్యర్థం బకవద్ దృఢనిశ్చయః || 18.39 ||

ఇత్యేకే విహసంత్యేనమేకే దుర్వాతయంతి చ |
తం బబంధుర్నిరురుధుర్యథా క్రీడనకం ద్విజం || 18.40 ||

ఏవం స భౌతికం దుఃఖం దైవికం దైహికం చ యత్ |
భోక్తవ్యమాత్మనో దిష్టం ప్రాప్తం ప్రాప్తమబుధ్యత || 18.41 ||

పరిభూత ఇమాం గాథామగాయత నరాధమైః |
పాతయద్భిః స్వ ధర్మస్థో ధృతిమాస్థాయ సాత్త్వికీం || 18.42 ||

ద్విజ ఉవాచ
నాయం జనో మే సుఖదుఃఖహేతు -
ర్న దేవతాత్మా గ్రహకర్మకాలాః |
మనః పరం కారణమామనంతి
సంసారచక్రం పరివర్తయేద్ యత్ || 18.43 ||

మనో గుణాన్ వై సృజతే బలీయ -
స్తతశ్చ కర్మాణి విలక్షణాని |
శుక్లాని కృష్ణాన్యథ లోహితాని
తేభ్యః సవర్ణాః సృతయో భవంతి || 18.44 ||

అనీహ ఆత్మా మనసా సమీహతా
హిరణ్మయో మత్సఖ ఉద్విచష్టే |
మనః స్వలింగం పరిగృహ్య కామాన్
జషన్ నిబద్ధో గుణసంగతోఽసౌ || 18.45 ||

దానం స్వధర్మో నియమో యమశ్చ
శ్రుతంచ కర్మాణి చ సద్యతాని |

సర్వే మనోనిగ్రహలక్షణాంతాః

పరో హి యోగో మనసః సమాధిః || 18.46 ||

సమాహితం యస్య మనః ప్రశాంతం

దానాదిభిః కిం వద తస్య కృత్యం |

అసంయతం యస్య మనో వినశ్యద్

దానాదిభిశ్చేదపరం కిమేభిః || 18.47 ||

మనోవశేఽన్యే హ్యభవన్ స్మ దేవా

మనశ్చ నాన్యస్య వశం సమేతి |

భీష్మో హి దేవః సహసః సహాయాన్

యుంజ్యాద్ వశే తం స హి దేవదేవః || 18.48 ||

తం దుర్జయం శత్రుమసహ్యవేగ -

మరుంతుదం తన్న విజిత్య కేచిత్ |

కుర్వంత్యసద్విగ్రహమత్ర మర్త్యై -

ర్మిత్రాణ్యుదాసీనరిపూన్ విమూఢాః || 18.49 ||

దేహం మనోమాత్రమిమం గృహీత్వా

మమాహమిత్యంధధియో మనుష్యాః |

ఏషోఽహమన్యోఽయమితి భ్రమేణ

దురంతపారే తమసి భ్రమంతి || 18.50 ||

జనస్తు హేతుః సుఖదుఃఖయోశ్చేత్

కిమాత్మనశ్చాత్ర హి భౌమయోస్తత్ |

జిహ్వం క్వచిత్ సందశతి స్వదద్భి -

స్తద్వేదనాయాం కతమాయ కుప్యేత్ || 18.51 ||

దుఃఖస్య హేతుర్యది దేవతాస్తు
 కిమాత్మనస్తత్ర వికారయోస్తత్ |
 యదంగమంగేన నిహన్యతే క్వచిత్
 క్రుధ్యేత కస్మై పురుషః స్వదేహే || 18.52 ||

ఆత్మా యది స్యాత్ సుఖదుఃఖహేతుః
 కిమన్యతస్తత్ర నిజస్వభావః |
 న హ్యత్మనోఽన్యద్ యది తన్మౌషా స్యాత్
 క్రుధ్యేత కస్మాన్న సుఖం న దుఃఖం || 18.53 ||

గ్రహానిమిత్తం సుఖదుఃఖయోశ్చేత్
 కిమాత్మనోఽజస్య జనస్య తే వై |
 గ్రహైర్గ్రహస్యైవ వదంతి పీడాం
 క్రుధ్యేత కస్మై పురుషస్తతోఽన్యః || 18.54 ||

కర్మాస్తు హేతుః సుఖదుఃఖయోశ్చేత్
 కిమాత్మనస్తద్ధి జడాజడత్వే |
 దేహస్త్వచిత్ పురుషోఽయం సుపర్ణః
 క్రుధ్యేత కస్మై న హి కర్మమూలం || 18.55 ||

కాలస్తు హేతుః సుఖదుఃఖయోశ్చేత్
 కిమాత్మనస్తత్ర తదాత్మకోఽసౌ |
 నాగ్నేర్హి తాపో న హిమస్య తత్యాత్
 క్రుధ్యేత కస్మై న పరస్య ద్వంద్వం || 18.56 ||

న కేనచిత్క్వాపి కథంచనాస్య
 ద్వంద్వోపరాగః పరతః పరస్య |
 యథాహమః సంసృతిరూపిణః స్యా -
 దేవం ప్రబుద్ధో న బిభేతి భూతైః || 18.57 ||

ఏతాం స ఆస్థాయ పరాత్మనిష్ఠా -
మధ్యాసితాం పూర్వతమైర్మహర్షిభిః |
అహం తరిష్యామి దురంతపారం
తమో ముకుందాంఘ్రినిషేవయైవ || 18.58 ||

శ్రీభగవానువాచ
నిర్విద్య నష్టద్రవిణే గతక్లమః
ప్రవ్రజ్య గాం పర్యటమాన ఇత్థం |
నిరాకృతోఽసద్భిరపి స్వధర్మా -
దకంపితోఽమూం మునిరాహ గాథాం || 18.59 ||

సుఖదుఃఖప్రదో నాన్యః పురుషస్యాత్మవిభ్రమః |
మిత్రోదాసీనరిపవః సంసారస్తమసః కృతః || 18.60 ||

తస్మాత్ సర్వాత్మనా తాత నిగృహణ మనో ధియా |
మయ్యావేశితయా యుక్త ఏతావాన్ యోగసంగ్రహః || 18.61 ||

య ఏతాం భిక్షుణా గీతాం బ్రహ్మనిష్ఠాం సమాహితః |
ధారయంచ్రావయంచృణ్వన్ ద్వంద్వైర్నైవాభిభూయతే || 18.62 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు అష్టాదశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ ఏకోనవింశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ

అథ తే సంప్రవక్ష్యామి సాంఖ్యం పూర్వైర్వినిశ్చితం ।

యద్ విజ్ఞాయ పుమాన్ సద్యో జహ్యాద్ వైకల్పికం భ్రమం ॥ 19.1 ॥

ఆసీజ్ఞానమథో అర్థ ఏకమేవావికల్పితం ।

యదా వివేకనిపుణా ఆదౌ కృతయుగేఽయుగే ॥ 19.2 ॥

తన్మాయాఫలరూపేణ కేవలం నిర్వికల్పితం ।

వాఙ్మనోఽగోచరం సత్యం ద్విధా సమభవద్ బృహత్ ॥ 19.3 ॥

తయోరేకతరో హ్యర్థః ప్రకృతిః సోభయాత్మికా ।

జ్ఞానం త్వన్యతమో భావః పురుషః సోఽభిధీయతే ॥ 19.4 ॥

తమో రజః సత్త్వమితి ప్రకృతేరభవన్ గుణాః ।

మయా ప్రక్షోభ్యమాణాయాః పురుషానుమతేన చ ॥ 19.5 ॥

తేభ్యః సమభవత్ సూత్రం మహాన్ సూత్రేణ సంయుతః ।

తతో వికుర్వతో జాతోఽహంకారో యో విమోహనః ॥ 19.6 ॥

వైకారికస్తైజసశ్చ తామసశ్చేత్యహం త్రివృత్ ।

తన్మాత్రేంద్రియమనసాం కారణం చిదచిన్మయః ॥ 19.7 ॥

అర్థస్తన్మాత్రికాజ్జ్ఞే తామసాదింద్రియాణి చ ।

తైజసాద్ దేవతా ఆసన్నేకాదశ చ వైకృతాత్ ॥ 19.8 ॥

మయా సంచోదితా భావాః సర్వే సంహత్యకారిణః |
అండముత్పాదయామాసుర్మమాయతనముత్తమం || 19.9 ||

తస్మిన్నహం సమభవమండే సలిలసంస్థితౌ |
మమ నాభ్యామభూత్ పద్మం విశ్వాఖ్యం తత్ర చాత్మభూః || 19.10 ||

సోఽస్సజత్తపసా యుక్తో రజసా మదనుగ్రహత్ |
లోకాన్ సపాలాన్ విశ్వాత్మా భూర్భువః స్వరితి త్రిధా || 19.11 ||

దేవానామోక ఆసీత్ స్వర్భూతానాం చ భువః పదం |
మర్త్యాదీనాం చ భూర్లోకః సిద్ధానాం త్రితయాత్ పరం || 19.12 ||

అధోఽసురాణాం నాగానాం భూమేరోకోఽస్సజత్ ప్రభుః |
త్రిలోక్యాం గతయః సర్వాః కర్మణాం త్రిగుణాత్మనాం || 19.13 ||

యోగస్య తపసజ్ఞైవ న్యాసస్య గతయోఽమలాః |
మహర్జనస్తపః సత్యం భక్తియోగస్య మధ్గతిః || 19.14 ||

మయా కాలాత్మనా ధాత్రా కర్మయుక్తమిదం జగత్ |
గుణప్రవాహ ఏతస్మిన్నున్మజ్జతి నిమజ్జతి || 19.15 ||

అణుర్బృహత్ కృశః స్థూలో యో యో భావః ప్రసిద్ధతి |
సర్వోఽప్యభయసంయుక్తః ప్రకృత్యా పురుషేణ చ || 19.16 ||

యస్తు యస్యాదిరంతశ్చ స వై మధ్యం చ తస్య సన్ |
వికారో వ్యవహారార్థో యథా తైజసపార్థివాః || 19.17 ||

యదుపాదాయ పూర్వస్తు భావో వికురుతేఽపరం |
ఆదిరంతో యదా యస్య తత్ సత్యమభిధీయతే || 19.18 ||

ప్రకృతిర్వ్యసోపాదానమాధారః పురుషః పరః |
సతోఽభివ్యంజకః కాలో బ్రహ్మ తత్త్రితయం త్వహం || 19.19 ||

సర్గః ప్రవర్తతే తావత్ పౌర్వాపర్యేణ నిత్యశః |
మహాన్ గుణవిసర్గార్థః స్థిత్యంతో యావదీక్షణం || 19.20 ||

విరాణ్మయాఽఽసాద్యమానో లోకకల్పవికల్పకః |
పంచత్వాయ విశేషాయ కల్పతే భువనైః సహ || 19.21 ||

అన్నే ప్రలీయతే మర్త్యమన్నం ధానాసు లీయతే |
ధానా భూమౌ ప్రలీయంతే భూమిర్గంధే ప్రలీయతే || 19.22 ||

అప్పు ప్రలీయతే గంధ ఆపశ్చ స్వగుణే రసే |
లీయతే జ్యోతిషి రసో జ్యోతి రూపే ప్రలీయతే || 19.23 ||

రూపం వాయౌ స చ స్పర్శ లీయతే సోఽపి చాంబరే |
అంబరం శబ్దతన్మాత్ర ఇంద్రియాణి స్వయోనిషు || 19.24 ||

యోనిర్వైకారికే సౌమ్య లీయతే మనసీశ్వరే |
శబ్దో భూతాదిమప్యేతి భూతాదిర్మహతి ప్రభుః || 19.25 ||

స లీయతే మహాన్ స్వేషు గుణేసు గుణవత్తమః |
తేఽవ్యక్తే సంప్రలీయంతే తత్ కాలే లీయతేఽవ్యయే || 19.26 ||

కాలో మాయామయే జీవే జీవ ఆత్మని మయ్యజే |
ఆత్మా కేవల ఆత్మస్థో వికల్పాపాయలక్షణః || 19.27 ||

ఏవమన్వీక్షమాణస్య కథం వైకల్పికో భ్రమః |
మనసో హృది తిష్ఠేత వ్యోమ్నీవార్కోదయే తమః || 19.28 ||

ఏష సాంఖ్యవిధిః ప్రోక్తః సంశయగ్రంథిభేదనః |
ప్రతిలోమానులోమాభ్యాం పరావరదృశా మయా || 19.29 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు ఏకోనవింశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ వింశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ

గుణానామసమిశ్రాణాం పుమాన్ యేన యథా భవేత్ |
తస్మై పురుషవర్యేదముపధారయ శంసతః || 20.1 ||

శమో దమస్తితిక్షా తపః సత్యం దయా స్మృతిః |
తుష్టిస్త్యాగోఽస్పృహ శ్రద్ధా హ్రీర్దయాదిః స్వనిర్వృతిః || 20.2 ||

కామ ఈహ మదస్తృష్ణా స్తంభ ఆశీర్భదా సుఖం |
మదోత్సాహో యశఃప్రీతిర్హాస్యం వీర్యం బలోద్యమః || 20.3 ||

క్రోధో లోభోఽన్యతం హింసా యాచ్ఛా దంభః క్లమః కలిః |
శోకమోహౌ విషాదార్త నిద్రాఽఽశా భీరనుద్యమః || 20.4 ||

సత్త్వస్య రజసశ్చైతాస్తమసశ్చానుపూర్వశః |
వృత్తయో వర్ణితప్రాయాః సన్నిపాతమథో శృణు || 20.5 ||

సన్నిపాతస్త్వహమితి మమేత్యుద్ధవ యా మతిః |
వ్యవహారః సన్నిపాతో మనోమాత్రేంద్రియాసుభిః || 20.6 ||

ధర్మే చార్థే చ కామే చ యదాసౌ పరినిష్ఠితః |
గుణానాం సన్నికర్షోఽయం శ్రద్ధారతిధనావహః || 20.7 ||

ప్రవృత్తిలక్షణే నిష్ఠా పుమాన్ యర్హి గృహశ్రమే |
స్వధర్మే చానుతిష్ఠేత గుణానాం సమితిర్హి సా || 20.8 ||

పురుషం సత్త్వసంయుక్తమనుమీయాచ్ఛమాదిభిః |
కామాదిభీ రజోయుక్తం క్రోధాద్వైస్తమసా యుతం || 20.9 ||

యదా భజతి మాం భక్త్యా నిరపేక్షః స్వకర్మభిః |
తం సత్త్వప్రకృతిం విద్యాత్ పురుషం స్త్రియమేవ వా || 20.10 ||

యదా ఆశిష ఆశాస్య మాం భజేత స్వకర్మభిః |
తం రజఃప్రకృతిం విద్యాద్ధింసామాశాస్య తామసం || 20.11 ||

సత్త్వం రజస్తమ ఇతి గుణా జీవస్య నైవ మే |
చిత్తజా యైస్త భూతానాం సజ్జమానో నిబధ్యతే || 20.12 ||

యదేతరౌ జయేత్ సత్త్వం భాస్వరం విశదం శివం |
తదా సుఖేన యుజ్యేత ధర్మజ్ఞానాదిభిః పుమాన్ || 20.13 ||

యదా జయేత్తమః సత్త్వం రజః సంగం భిదా చలం |
తదా దుఃఖేన యుజ్యేత కర్మణా యశసా శ్రియా || 20.14 ||

యదా జయేద్ రజః సత్త్వం తమో మూఢం లయం జడం |
యుజ్యేత శోకమోహాభ్యాం నిద్రయా హింసయాఽఽశయా || 20.15 ||

యదా చిత్తం ప్రసీదేత ఇంద్రియాణాం చ నిర్వృతిః |
దేహేఽభయం మనోఽసంగం తత్సత్త్వం విద్ధి మత్పదం || 20.16 ||

వికుర్వన్ క్రియయా చాధీరనివృత్తిశ్చ చేతసాం |
గాత్రాస్వాస్థ్యం మనో భ్రాంతం రజ ఏతైర్నిశామయ || 20.17 ||

సీదచ్ఛిత్తం విలీయేత చేతసో గ్రహణేఽక్షమం |
మనో నష్టం తమో గ్లానిస్తమస్తదుపధారయ || 20.18 ||

ఏధమానే గుణే సత్త్వే దేవానాం బలమేధతే |
అసురాణాం చ రజసీ తమస్సుద్ధవ రక్షసాం || 20.19 ||

సత్త్వాజ్ఞాగరణం విద్యాద్ రజసా స్వప్నమాదిశేత్ |
ప్రస్వాపం తమసా జంతోస్తురీయం త్రిషు సంతతం || 20.20 ||

ఉపర్యుపరి గచ్ఛంతి సత్త్వేన బ్రాహ్మణా జనాః |
తమసాఽధోఽథ ఆముఖ్యాద్ రజసాంతరచారిణః || 20.21 ||

సత్త్వే ప్రలీనాః స్వర్యాంతి నరలోకం రజోలయాః |
తమోలయాస్తు నిరయం యాంతి మామేవ నిర్గుణాః || 20.22 ||

మదర్పణం నిష్ఫలం వా సాత్త్వికం నిజకర్మ తత్ |
రాజసం ఫలసంకల్పం హింసాప్రాయాది తామసం || 20.23 ||

కైవల్యం సాత్త్వికం జ్ఞానం రజో వైకల్పికం చ యత్ |
ప్రాకృతం తామసం జ్ఞానం మన్నిష్ఠం నిర్గుణం స్మృతం || 20.24 ||

వనం తు సాత్త్వికో వాసో గ్రామో రాజస ఉచ్యతే |
తామసం ద్యూతసదనం మన్నికేతం తు నిర్గుణం || 20.25 ||

సాత్త్వికః కారకోఽసంగీ రాగాంధో రాజసః స్మృతః |
తామసః స్మృతివిభ్రష్టో నిర్గుణో మదపాశ్రయః || 20.26 ||

సాత్త్విక్యాధ్యాత్మికీ శ్రద్ధా కర్మశ్రద్ధా తు రాజసీ |
తామస్యధర్మే యా శ్రద్ధా మత్సేవాయాం తు నిర్గుణా || 20.27 ||

పథ్యం పూతమనాయస్తమాహార్యం సాత్త్వికం స్మృతం |
రాజసం చేంద్రియప్రేష్ఠం తామసం చార్తిదాశుచి || 20.28 ||

సాత్త్వికం సుఖమాత్మోత్థం విషయోత్థం తు రాజసం |
తామసం మోహదైన్యోత్థం నిర్గుణం మదపాశ్రయం || 20.29 ||

ద్రవ్యం దేశః ఫలం కాలో జ్ఞానం కర్మ చ కారకః |
శ్రద్ధావస్థాఽఽకృతిర్నిష్ఠా త్రైగుణ్యః సర్వ ఏవ హి || 20.30 ||

సర్వే గుణమయా భావాః పురుషావ్యక్తధిష్ఠితాః |
దృష్టం శ్రుతమనుధ్యాతం బుద్ధ్యా వా పురుషర్షభ || 20.31 ||

ఏతాః సంస్కృతయః పుంసో గుణకర్మనిబంధనాః |
యేనేమే నిర్జితాః సౌమ్య గుణా జీవేన చిత్తజాః |
భక్తియోగేన మన్నిష్ఠో మద్భావాయ ప్రపద్యతే || 20.32 ||

తస్మాద్ దేహమిమం లబ్ధ్వా జ్ఞానవిజ్ఞానసంభవం |
గుణసంగం వినిర్భూయ మాం భజంతు విచక్షణాః || 20.33 ||

నిఃసంగో మాం భజేద్ విద్వానప్రమత్తో జితేంద్రియః |
రజస్తమశ్చాభిజయేత్ సత్త్వసంసేవయా మునిః || 20.34 ||

సత్త్వం చాభిజయేద్ యుక్తో నైరపేక్ష్యేణ శాంతధీః |
సంపద్యతే గుణైర్ముక్తో జీవో జీవం విహాయ మాం || 20.35 ||

జీవో జీవవినిర్ముక్తో గుణైశ్చాశయసంభవైః |
మయైవ బ్రహ్మణా పూర్ణో న బహిర్నాంతరశ్చరేత్ || 20.36 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు వింశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ ఏకవింశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ

మల్లక్షణమిమం కాయం లభ్యా మధర్మ ఆస్థితః |
ఆనందం పరమాత్మానమాత్మస్థం సముపైతి మాం || 21.1 ||

గుణమయ్యా జీవయోన్యా విముక్తో జ్ఞాననిష్ఠయా |
గుణేషు మాయామాత్రేషు దృశ్యమానేష్వవస్తుతః |
వర్తమానోఽపి న పుమాన్ యుజ్యతేఽవస్తుభిర్గుణైః || 21.2 ||

సంగం న కుర్యాదసతాం శిశ్నోదరతృపాం క్వచిత్ |
తస్యానుగస్తమస్యంధే పతత్యంధానుగాంధవత్ || 21.3 ||

ఐలః సమ్రాడిమాం గాథామగాయత బృహచ్ఛ్రవాః |
ఉర్వశీవిరహాన్ముహ్యన్ నిర్విణ్ణః శోకసంయమే || 21.4 ||

త్యక్త్వాఽఽత్మానం వ్రజంతీం తాం నగ్న ఉన్మత్తవన్స్పృహః |
విలపన్నన్వగాజ్ఞాయే ఘోరే తిష్ఠేతి విక్లవః || 21.5 ||

కామానతృప్తోఽనుజపన్ క్షుల్లకాన్ వర్షయామినీః |
న వేద యాంతీర్నాయాంతీరుర్వశ్యాకృష్టచేతనః || 21.6 ||

ఐల ఉవాచ

అహో మే మోహవిస్తారః కామకశ్మలచేతసః |
దేవ్యా గృహీతకంఠస్య నాయుఃఖండా ఇమే స్మృతాః || 21.7 ||

నాహం వేదాభినిర్ముక్తః సూర్యో వాభ్యుదితోఽముయా |
మూషితో వర్షపూగానాం బతాహాని గతాన్ముత || 21.8 ||

అహో మే ఆత్మసమ్మోహో యేనాత్మా యోషితాం కృతః |
క్రీడామృగశ్చక్రవర్తీ నరదేవశిఖామణిః || 21.9 ||

సపరిచ్ఛదమాత్మానం హిత్వా తృణమివేశ్వరం |
యాంతీం స్త్రియం చాన్వగమం నగ్న ఉన్మత్తవద్ రుదన్ || 21.10 ||

కుతస్తస్యానుభావః స్యాత్ తేజ ఈశత్వమేవ వా |
యోఽన్వగచ్ఛం స్త్రియం యాంతీం ఖరవత్ పాదతాడితః || 21.11 ||

కిం విద్యయా కిం తపసా కిం త్యాగేన శ్రుతేన వా |
కిం వివిక్తేన మానేన స్త్రీభిర్యస్య మనో హృతం || 21.12 ||

స్వార్థస్యాకోవిదం ధిజ్ఞాం మూర్ఖం పండితమానినం |
యోఽహమీశ్వరతాం ప్రాప్య స్త్రీభిర్గోఖరవజ్జితః || 21.13 ||

సేవతో వర్షపూగాన్ మే ఉర్వశ్యా అధరాసవం |
న తృప్యత్యాత్మభూః కామో వహ్నిరాహుతిభిర్యథా || 21.14 ||

పుంశ్చల్యాపహృతం చిత్తం కో న్వన్యో మోచితుం ప్రభుః |
ఆత్మారామేశ్వరమృతే భగవంతమధోక్షజం || 21.15 ||

బోధితస్యాపి దేవ్యా మే సూక్తవాక్యేన దుర్మతేః |
మనోగతో మహామోహో నాపయాత్యజితాత్మనః || 21.16 ||

కిమేతయా నోఽపకృతం రజ్జ్వా వా సర్పచేతసః |
రజ్జస్వరూపావిదుషో యోఽహం యదజితేంద్రియః || 21.17 ||

క్వాయం మలీమసః కాయో దౌర్గంధ్యాద్యాత్మకోఽశుచిః |
క్వ గుణాః సౌమనస్యాద్యా హ్యాధ్యాసోఽవిద్యయా కృతః || 21.18 ||

పిత్రోః కిం స్వం ను భార్యాయాః స్వామినోఽగ్నేః శ్వగృధ్రయోః |
కిమాత్మనః కిం సుహృదామితి యో నావసీయతే || 21.19 ||

తస్మిన్ కలేవరేఽమేధ్యే తుచ్ఛనిష్ఠే విషజ్జతే |
అహో సుభద్రం సునసం సుస్మితం చ ముఖం స్త్రియః || 21.20 ||

త్వజ్మాంసరుధిరస్నాయు మేదోమజ్జాస్థిసంహతౌ |
విఙ్మాత్రపూయే రమతాం కృమీణాం కియదంతరం || 21.21 ||

అథాపి నోపసజ్జేత స్త్రీషు స్త్రైణేషు చార్థవిత్ |
విషయేంద్రియసంయోగాన్మనః క్షుభ్యతి నాన్యథా || 21.22 ||

అదృష్టాదశ్రుతాద్ భావాన్న భావ ఉపజాయతే |
అసంప్రయుంజతః ప్రాణాన్ శామ్యతి స్తిమితం మనః || 21.23 ||

తస్మాత్ సంగో న కర్తవ్యః స్త్రీషు స్త్రైణేషు చేంద్రియైః |
విదుషాం చాప్యవిస్రబ్ధః షడ్వర్గః కీము మాదృశాం || 21.24 ||

శ్రీభగవానువాచ
ఏవం ప్రగాయన్ నృపదేవదేవః
స ఉర్వశీలోకమథో విహాయ |
ఆత్మానమాత్మన్యవగమ్య మాం వై
ఉపారమజ్ఞానవిధూతమోహః || 21.25 ||

తతో దుఃసంగముత్స్సృజ్య సత్సు సజ్జేత బుద్ధిమాన్ |
సంత ఏతస్యచ్ఛిందంతి మనోవ్యాసంగముక్తిభిః || 21.26 ||

సంతోఽనపేక్షా మచ్ఛిత్తాః ప్రశాంతాః సమదర్శినః |
నిర్మమా నిరహంకారా నిర్ద్వంద్వా నిష్పరిగ్రహః || 21.27 ||

తేషు నిత్యం మహాభాగ మహాభాగేషు మత్కథాః |
సంభవంతి హితా నృణాం జషతాం ప్రపునంత్యఘం || 21.28 ||

తా యే శృణ్వంతి గాయంతి హ్యనుమోదంతి చాద్యతాః |
మత్పరాః శ్రద్ధధానాశ్చ భక్తిం విందంతి తే మయి || 21.29 ||

భక్తిం లబ్ధవతః సాధోః కిమన్యదవశిష్యతే |
మయ్యనంతగుణే బ్రహ్మణ్యానందానుభవాత్మని || 21.30 ||

యథోపశ్రయమాణస్య భగవంతం విభావసుం |
శీతం భయం తమోఽప్యేతి సాధూన్ సంసేవతస్తథా || 21.31 ||

నిమజ్జ్యోన్మజ్జతాం ఘోరే భవాబ్ధౌ పరమాయణం |
సంతో బ్రహ్మవిదః శాంతా నౌర్ద్వధేవాప్సు మజ్జతాం || 21.32 ||

అన్నం హి ప్రాణినాం ప్రాణ ఆర్తానాం శరణం త్వహం |
ధర్మో విత్తం నృణాం ప్రేత్య సంతోఽర్వాగ్ బిభ్యతోఽరణం || 21.33 ||

సంతో దిశంతి చక్షూంసి బహిరర్యః సముత్థితః |
దేవతా బాంధవాః సంతః సంత ఆత్మాహమేవ చ || 21.34 ||

వైతసేనస్తతోఽప్యేవముర్వశ్యా లోకనిష్ప్రహః |
ముక్తసంగో మహీమేతామాత్మారామశ్చచార హ || 21.35 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు ఏకవింశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ ద్వావింశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

క్రియాయోగం సమాచక్ష్య భవదారాధనం ప్రభో |
యస్మాత్త్వాం యే యథార్చంతి సాత్వతాః సాత్వతర్షభ || 22.1 ||

ఏతద్ వదంతి మునయో ముహుర్నిశ్రేయసం నృణాం |
నారదో భగవాన్ వ్యాస ఆచార్యోఽంగిరసః సుతః || 22.2 ||

నిఃస్పృతం తే ముఖాంభోజాద్ యదాహ భగవానజః |
పుత్రేభ్యో భృగుముఖ్యేభ్యో దేవ్యై చ భగవాన్ భవః || 22.3 ||

ఏతద్ వై సర్వవర్ణానామాశ్రమాణాం చ సమ్మతం |
శ్రేయసాముత్తమం మన్యే స్త్రీశూద్రాణాం చ మానద || 22.4 ||

ఏతత్ కమలపత్రాక్ష కర్మబంధవిమోచనం |
భక్తాయ చానురక్తాయ బ్రూహి విశ్వేశ్వరేశ్వర || 22.5 ||

శ్రీభగవానువాచ
న హ్యంతోఽనంతపారస్య కర్మకాండస్య చోద్ధవ |
సంక్షిప్తం వర్ణయిష్యామి యథావదనుపూర్వశః || 22.6 ||

వైదికస్తాంత్రికో మిశ్ర ఇతి మే త్రివిధో ముఖః |
త్రయాణామీప్సితేనైవ విధినా మాం సమర్చరేత్ || 22.7 ||

యదా స్వనిగమేనోక్తం ద్విజత్వం ప్రాప్య పూరుషః |
యథా యజేత మాం భక్త్యా శ్రద్ధయా తన్నిబోధ మే || 22.8 ||

అర్చాయాం స్థండిలేఽగ్నౌ వా సూర్యే వాప్సు హృది ద్విజః |
ద్రవ్యేణ భక్తియుక్తోఽర్చేత్ స్వగురుం మామమాయయా || 22.9 ||

పూర్వం స్నానం ప్రకుర్వీత ధౌతదంతోఽంగశుద్ధయే |
ఉభయైరపి చ స్నానం మంత్రైర్మధ్యహణాదినా || 22.10 ||

సంధ్యోపాస్త్యాదికర్మాణి వేదేనాచోదితాని మే |
పూజాం తైః కల్పయేత్ సమ్యక్సంకల్పః కర్మపావనీం || 22.11 ||

శైలీ దారుమయీ లోహీ లేప్యా లేఖ్యా చ సైకతీ |
మనోమయీ మణిమయీ ప్రతిమాష్టవిధా స్మృతా || 22.12 ||

చలాచలేతి ద్వివిధా ప్రతిష్ఠా జీవమందిరం |
ఉద్వాసావాహనే న స్తః స్థిరాయాముద్ధవార్చనే || 22.13 ||

అస్థిరాయాం వికల్పః స్యాత్ స్థండిలే తు భవేద్ ద్వయం |
స్నపనం త్వవిలేప్యాయామన్యత్ర పరిమార్జనం || 22.14 ||

ద్రవ్యైః ప్రసిద్ధైర్మద్యాగః ప్రతిమాదిష్వమాయినః |
భక్తస్య చ యథాలబ్ధైర్వది భావేన చైవ హి || 22.15 ||

స్నానాలంకరణం ప్రేష్ఠమర్చాయామేవ తూర్థవ |
స్థండిలే తత్త్వవిన్యాసో వహ్నీవాజ్యప్లుతం హవిః || 22.16 ||

సూర్యే చాభ్యర్హణం ప్రేష్ఠం సలిలే సలిలాదిభిః |
శ్రద్ధయోపాహృతం ప్రేష్ఠం భక్తేన మమ వార్యపి || 22.17 ||

భూర్యప్యభక్తోపహృతం న మే తోషాయ కల్పతే |
గంధో ధూపః సుమనసో దీపోఽన్నాద్యం చ కిం పునః || 22.18 ||

శుచిః సంభృతసంభారః ప్రాగ్ధర్మైః కల్పితాసనః |
ఆసీనః ప్రాగుదగ్ వార్చేదర్చాయామథ సమ్ముఖః || 22.19 ||

కృతన్యాసః కృతన్యాసాం మదర్చాం పాణినామృజేత్ |
కలశం ప్రోక్షణీయం చ యథావదుపసాధయేత్ || 22.20 ||

తదద్భిర్దేవయజనం ద్రవ్యాణ్యాత్మానమేవ చ |
ప్రోక్ష్య పాత్రాణి త్రీణ్యద్భిస్తైస్తైర్ద్రవ్యైశ్చ సాధయేత్ || 22.21 ||

పాద్మార్ఘ్యాచమనీయార్థం త్రీణి పాత్రాణి దేశికః |
హృదా శీర్షాథ శిఖయా గాయత్ర్యా చాభిమంత్రయేత్ || 22.22 ||

పిండే వాయ్వగ్నిసంశుద్ధే హృత్పద్మస్థాం పరాం మమ |
అణ్వీం జీవకలాం ధ్యాయేన్నాదాంతే సిద్ధభావితాం || 22.23 ||

తయాఽఽత్మభూతయా పిండే వ్యాప్తే సంపూజ్య తన్మయః |
ఆవాహ్యర్చాదిషు స్థాప్య న్యస్తాంగం మాం ప్రపూజయేత్ || 22.24 ||

పాద్యోపస్పర్శార్హణాదీనుపచారాన్ ప్రకల్పయేత్ |
ధర్మాదిభిశ్చ నవభిః కల్పయిత్వాఽఽసనం మమ || 22.25 ||

పద్మమష్టదలం తత్ర కర్ణికాకేసరోజ్జ్వలం |
ఉభాభ్యాం వేదతంత్రాభ్యాం మహ్యం తూభయసిద్ధయే || 22.26 ||

సుదర్శనం పాంచజన్యం గదాసీషుధనుర్వలాన్ |
ముసలం కౌస్తుభం మాలాం శ్రీవత్సం చానుపూజయేత్ || 22.27 ||

నందం సునందం గరుడం ప్రచండం చండమేవ చ |
మహాబలం బలం చైవ కుముదం కముదేక్షణం || 22.28 ||

దుర్గాం వినాయకం వ్యాసం విష్వక్సేనం గురూన్ సురాన్ |
స్వే స్వే స్థానే త్వభిముఖాన్ పూజయేత్ ప్రోక్షణాదిభిః || 22.29 ||

చందనోశీరకర్పూరకుంకుమాగురువాసితైః |
సలిలైః స్నాపయేన్మంత్రైర్నిత్యదా విభవే సతి || 22.30 ||

స్వర్ణఘృత్మానువాకేన మహాపురుషవిద్యయా |
పౌరుషేణాపి సూక్తేన సామభీ రాజనాదిభిః || 22.31 ||

వస్త్రోపవీతాభరణ పత్రస్తగ్గంధలేపనైః |
అలంకుర్వీత సప్రేమ మద్భక్తో మాం యథోచితం || 22.32 ||

పాద్యమాచమనీయం చ గంధం సుమనసోఽక్షతాన్ |
ధూపదీపోపహార్యాణి దద్యాన్మే శ్రద్ధయార్చకః || 22.33 ||

గుడపాయససర్పింషి శఙ్ఖుల్యాపూపమోదకాన్ |
సంయావదధిసూపాంశ్చ నైవేద్యం సతి కల్పయేత్ || 22.34 ||

అభ్యంగోన్మర్దనాదర్మ దంతధావాభిషేచనం |
అన్నాద్యగీతనృత్యాని పర్వణి స్యురుతాన్వహం || 22.35 ||

విధినా విహితే కుండే మేఖలాగర్తవేదిభిః |
అగ్నిమాధాయ పరితః సమూహేత్ పాణినోదితం || 22.36 ||

పరిస్తీర్యాథ పర్యుక్షేదన్వాధాయ యథావిధి |
ప్రోక్షణ్యాఽఽసాద్య ద్రవ్యాణి ప్రోక్ష్యాగ్నౌ భావయేత మాం || 22.37 ||

తప్తజాంబూనదప్రఖ్యం శంఖచక్రగదాంబుజైః |
లసచ్ఛతుర్భుజం శాంతం పద్మకింజల్కవాససం || 22.38 ||

స్ఫురత్కిరీటకటక కటిసూత్రవరాంగదం |
శ్రీవత్సవక్షసం భ్రాజత్కౌస్తుభం వనమాలినం || 22.39 ||

ధ్యాయన్నభ్యర్చ్య దారూణి హవిషాభిఘృతాని చ |
ప్రాస్యాజ్యభాగావాఘూరౌ దత్త్వా చాజ్యప్లుతం హవిః || 22.40 ||

జహుయాన్మూలమంత్రేణ షోడశర్చావదానతః |
ధర్మాదిభ్యో యథాన్యాయం మంత్రైః స్విష్టకృతం బుధః || 22.41 ||

అభ్యర్చ్యాథ నమస్కృత్య పార్షదేభ్యో బలిం హరేత్ |
మూలమంత్రం జపేద్ బ్రహ్మ స్మరన్ నారాయణాత్మకం || 22.42 ||

దత్త్వాఽఽచమనముచ్ఛేషం విష్వక్సేనాయ కల్పయేత్ |
ముఖవాసం సురభిమత్ తాంబూలాద్యమథార్హయేత్ || 22.43 ||

ఉపగాయన్ గృణన్ నృత్యన్ కర్మాణ్యభినయన్ మమ |
మత్యథాః శ్రావయంచృణ్వన్ ముహూర్తం క్షణికో భవేత్ || 22.44 ||

స్తవైరుచ్ఛావచైః స్తోత్రైః పౌరాణైః ప్రాకృతైరపి |
స్తుత్వా ప్రసీద భగవన్నితి వందేత దండవత్ || 22.45 ||

శిరో మత్పాదయోః కృత్వా బాహుభ్యాం చ పరస్పరం |
ప్రపన్నం పాహి మామీశ భీతం మృత్యుగ్రహర్ణవాత్ || 22.46 ||

ఇతి శేషాం మయా దత్తాం శిరస్యాధాయ సాదరం |
ఉద్వాసయేచ్ఛేదుద్వాస్యం జ్యోతిర్జ్యోతిషి తత్ పునః || 22.47 ||

అర్చాదిషు యదా యత్ర శ్రద్ధా మాం తత్ర చార్చయేత్ |
సర్వభూతేష్వాత్మని చ సర్వాత్మాహమవస్థితః || 22.48 ||

ఏవం క్రియాయోగపథైః పుమాన్ వైదికతాంతికైః |
అర్చన్నుభయతః సిద్ధిం మత్తో విందత్యభీప్సితాం || 22.49 ||

మదర్చాం సంప్రతిష్ఠాప్య మందిరం కారయేద్ దృఢం ।
పుష్పోద్యానాని రమ్యాణి పూజాయాత్రోత్సవాశ్రితాన్ ॥ 22.50 ॥

పూజాదీనాం ప్రవాహార్థం మహాపర్వస్వథాన్వహం ।
క్షేత్రాపణపురగ్రామాన్ దత్త్వా మత్సార్జితామియాత్ ॥ 22.51 ॥

ప్రతిష్ఠయా సార్వభౌమం సద్మనా భువనత్రయం ।
పూజాదినా బ్రహ్మలోకం త్రిభిర్మత్సామ్యతామియాత్ ॥ 22.52 ॥

మామేవ నైరపేక్ష్యేణ భక్తియోగేన విందతి ।
భక్తియోగం స లభతే ఏవం యః పూజయేత మాం ॥ 22.53 ॥

యః స్వదత్తాం పరైర్దత్తాం హరేత సురవిప్రయోః ।
వృత్తిం స జాయతే విడ్భుగ్ వర్షాణామయుతాయుతం ॥ 22.54 ॥

కర్తుశ్చ సారథేర్హేతోరనుమోదితురేవ చ ।
కర్మణాం భాగినః ప్రేత్య భూయో భూయసి తత్ఫలం ॥ 22.55 ॥

॥ ఇతి ఉద్ధవగీతాసు ద్వావింశోఽధ్యాయః సమాప్తః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ త్రయోవింశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ

పరస్వభావకర్మాణి న ప్రశంసేన్న గర్హయేత్ |

విశ్వమేకామకం పశ్యన్ ప్రకృత్యా పురుషేణ చ || 23.1 ||

పరస్వభావకర్మాణి యః ప్రశంసతి నిందతి |

స ఆశు భ్రశ్యతే స్వార్థాదసత్యభినివేశతః || 23.2 ||

తైజసే నిద్రయాఽఽపన్నే పిండస్థో నష్టచేతనః |

మాయాం ప్రాప్నోతి మృత్యుం వా తద్వన్నానార్థదృక్ పుమాన్ || 23.3 ||

కిం భద్రం కిమభద్రం వా ద్వైతస్యావస్తునః కియత్ |

వాచోదితం తదన్యతం మనసా ధ్యాతమేవ చ || 23.4 ||

ధాయాప్రత్యాహ్వాయాభాసా హ్యసంతోఽప్యర్థకారిణః |

ఏవం దేహాదయో భావా యచ్ఛంత్యామృత్యుతో భయం || 23.5 ||

ఆత్మైవ తదిదం విశ్వం సృజ్యతే సృజతి ప్రభుః |

త్రాయతే త్రాతి విశ్వాత్మా హ్రీయతే హరతీశ్వరః || 23.6 ||

తస్మాన్న హ్యేతన్మోఽన్యస్మాదన్యో భావో నిరూపితః |

నిరూపితేయం త్రివిధా నిర్మూల భాతిరాత్మని |

ఇదం గుణమయం విద్ధి త్రివిధం మాయయా కృతం || 23.7 ||

ఏతద్ విద్వాన్ మదుదితం జ్ఞానవిజ్ఞాననైపుణం |

న నిందతి న చ స్త్రాతి లోకే చరతి సూర్యవత్ || 23.8 ||

ప్రత్యక్షేణానుమానేన నిగమేనాత్మసంవిదా |
ఆద్యంతవదసజ్జాత్వా నిఃసంగో విచరేదిహ || 23.9 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
నైవాత్మనో న దేహస్య సంసృతిర్ద్వష్టదృశ్యయోః |
అనాత్మస్వదృశోరీశ కస్య స్యాదుపలభ్యతే || 23.10 ||

ఆత్మావ్యయోఽగుణః శుద్ధః స్వయంజ్యోతిరనావృతః |
అగ్నివద్ దారువదచిద్ దేహః కస్యేహ సంసృతిః || 23.11 ||

శ్రీభగవానువాచ
యావద్ దేహేంద్రియప్రాణైరాత్మనః సన్నికర్షణం |
సంసారః ఫలవాంస్తావదపార్థోఽప్యవివేకినః || 23.12 ||

అర్థే హ్యవిద్యమానేఽపి సంసృతిర్న నివర్తతే |
ధ్యాయతో విషయానస్య స్వప్నేఽనర్థాగమో యథా || 23.13 ||

యథా హ్యప్రతిబుద్ధస్య ప్రస్వాపో బహ్వానర్థభృత్ |
స ఏవ ప్రతిబుద్ధస్య న వై మోహాయ కల్పతే || 23.14 ||

శోకహర్షభయక్రోధ లోభమోహస్పృహదయః |
అహంకారస్య దృశ్యంతే జన్మ మృత్యుశ్చ నాత్మనః || 23.15 ||

దేహేంద్రియప్రాణమనోఽభిమానో
జీవోఽంతరాత్మా గుణకర్మమూర్తిః |
సూత్రం మహానిత్యురుధేవ గీతః
సంసార ఆధావతి కాలతంత్రః || 23.16 ||

అమూలమేతద్ బహురూపరూపితం
మనోవచఃప్రాణశరీరకర్మ |

జ్ఞానాసినోపాసనయా శితేన -

చ్ఛిత్త్వా మునిర్గాం విచరత్యతృష్ణః || 23.17 ||

జ్ఞానం వివేకో నిగమస్తపశ్చ

ప్రత్యక్షమైతిహ్యమథానుమానం |

ఆద్యంతయోరస్య యదేవ కేవలం

కాలశ్చ హేతుశ్చ తదేవ మధ్యే || 23.18 ||

యథా హిరణ్యం స్వకృతం పురస్తాత్

పశ్చాచ్ఛ సర్వస్య హిరణ్మయస్య |

తదేవ మధ్యే వ్యవహార్యమాణం

నానాపదేశైరహమస్య తద్వత్ || 23.19 ||

విజ్ఞానమేతత్త్రియవస్థమంగ

గుణత్రయం కారణకర్మకర్తృ |

సమన్వయేన వ్యతిరేకతశ్చ

యేనైవ తుర్యేణ తదేవ సత్యం || 23.20 ||

న యత్ పురస్తాదుత యన్న పశ్చా -

న్మధ్యే చ తన్న వ్యపదేశమాత్రం |

భూతం ప్రసిద్ధం చ పరేణ యద్ య -

త్తదేవ తత్ స్యాదితి మే మనీషా || 23.21 ||

అవిద్యమానోఽప్యవభాసతే యో

వైకారికో రాజససర్గ ఏషః |

బ్రహ్మ స్వయం జ్యోతిరతో విభాతి

బ్రహ్మాంద్రియార్థాత్మవికారచిత్రం || 23.22 ||

ఏవం స్ఫుటం బ్రహ్మవివేకహేతుభిః

పరాపవాదేన విశారదేన |

చిత్త్వాఽఽత్మసందేహముపారమేత
స్వానందతుష్టోఽఖిలకాముకేభ్యః || 23.23 ||

నాత్మా వపుః పార్థివమింద్రియాణి
దేవా హ్యసుర్వాయుజలం హుతాశః |
మనోఽన్నమాత్రం ధిషణా చ సత్త్వ -
మహంకృతిః ఖం క్షీతిరర్థసామ్యం || 23.24 ||

సమాహితైః కః కరణైర్గుణాత్మభి -
ర్గుణో భవేన్మత్ సువివిక్తధామ్నః |
విక్షిప్యమాణైరుత కిం ను దూషణం
ఘనైరుపేతైర్విగతై రవేః కిం || 23.25 ||

యథా నభో వాయ్వనలాంబుభూగుణై -
ర్గతాగతైర్వర్తుగుణైర్న సజ్జతే |
తథాక్షరం సత్త్వరజస్తమోమలై -
రహంమతేః సంసృతిహేతుభిః పరం || 23.26 ||

తథాపి సంగః పరివర్జనీయో
గుణేషు మాయారచితేషు తావత్ |
మద్భక్తియోగేన దృఢేన యావద్
రజో నిరస్యేత మనఃకషాయః || 23.27 ||

యథాఽఽమయోఽసాధుచికిత్సితో నృణాం
పునః పునః సంతుదతి ప్రరోహన్ |
ఏవం మనోఽపక్వకషాయకర్మ
కుయోగినం విధ్యతి సర్వసంగం || 23.28 ||

కుయోగినో యే విహితాంతరాయై -
 ర్మనుష్యభూతైస్త్రైదశోపసృష్టైః |
 తే ప్రాక్తనాభ్యాసబలేన భూయో
 యుంజంతి యోగం న తు కర్మతంత్రం || 23.29 ||

కరోతి కర్మ క్రియతే చ జంతుః
 కేనాప్యసౌ చోదిత ఆనిపాతాత్ |
 న తత్ర విద్వాన్ ప్రకృతౌ స్థితోఽపి
 నివృత్తతృష్ణః స్వసుఖానుభూత్యా || 23.30 ||

తిష్ఠంతమాసీనముత వ్రజంతం
 శయానముక్షంతమదంతమన్నం |
 స్వభావమన్యత్ కిమపీహమాన -
 మాత్మానమాత్మస్థమతిర్న వేద || 23.31 ||

యది స్మ పశ్యత్యసదింద్రియార్థం
 నానానుమానేన విరుద్ధమన్యత్ |
 న మన్యతే వస్తుతయా మనీషీ
 స్వాప్నం యథోత్థాయ తిరోదధానం || 23.32 ||

పూర్వం గృహీతం గుణకర్మచిత్ర -
 మజ్ఞానమాత్మన్యవివిక్తమంగ |
 నివర్తతే తత్ పునరీక్షయైవ
 న గృహ్యతే నాపి విస్మయ ఆత్మా || 23.33 ||

యథా హి భానోరుదయో నృచక్షుషాం
 తమో నిహన్యాన్న తు సద్ విధత్తే |
 ఏవం సమీక్షా నిపుణా సతీ మే
 హన్యాత్తమిస్రం పురుషస్య బుద్ధేః || 23.34 ||

ఏష స్వయంజ్యోతిరజోఽప్రమేయో మహానుభూతిః సకలానుభూతిః |
ఏకోఽద్వితీయో వచసాం విరామే యేనేషితా వాగసవశ్చరంతి || 23.35 ||

ఏతావానాత్మసమ్మోహో యద్ వికల్పస్తు కేవలే |
ఆత్మన్నతే స్వమాత్మానమవలంబో న యస్య హి || 23.36 ||

యన్నామాకృతిభిర్గ్రాహ్యం పంచవర్ణమబాధితం |
వ్యర్థేనాప్యర్థవాదోఽయం ద్వయం పండితమానినాం || 23.37 ||

యోగినోఽపక్వయోగస్య యుంజతః కాయ ఉత్థితైః |
ఉపసర్గైర్విహన్యేత తత్రాయం విహితో విధిః || 23.38 ||

యోగధారణయా కాంశ్చిదాసనైర్ధారణాన్వితైః |
తపోమంత్రోషధైః కాంశ్చిదుపసర్గాన్ వినిర్దహేత్ || 23.39 ||

కాంశ్చిన్మమానుధ్యానేన నామసంకీర్తనాదిభిః |
యోగేశ్వరానువృత్త్యా వా హన్యాదశుభదాంఛనైః || 23.40 ||

కేచిద్ దేహమిమం ధీరాః సుకల్పం వయసి స్థిరం |
విధాయ వివిధోపాయైరథ యుంజంతి సిద్ధయే || 23.41 ||

న హి తత్ కుశలాదృత్యం తదాయాసో హ్యపార్థకః |
అంతవత్త్వాచ్ఛరీరస్య ఫలస్యేవ వనస్పతేః || 23.42 ||

యోగం నిషేవతో నిత్యం కాయశ్చేత్ కల్పతామియాత్ |
తచ్ఛద్ధధ్యాన్న మతిమాన్ యోగముత్సృజ్య మత్పరః || 23.43 ||

యోగచర్యామిమాం యోగీ విచరన్ మదపాశ్రయః |
నాంతరాయైర్విహన్యేత నిఃస్పృహః స్వసుఖానుభూః || 23.44 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు త్రయోవింశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ చతుర్వింశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

సుదుస్తరామిమాం మన్యే యోగచర్యామనాత్మనః ।

యథాంజసా పుమాన్ సిద్ధ్యేత్తన్నే బ్రూహ్యంజసాచ్యుత ॥ 24.1 ॥

ప్రాయశః పుణ్డరీకాక్ష యుంజంతో యోగినో మనః ।

విషీదంత్యసమాధానాన్మనోనిగ్రహకర్మితాః ॥ 24.2 ॥

అథాత ఆనందదుఘం పదాంబుజం

హంసాః శ్రయేరన్నరవిందలోచన ।

సుఖం ను విశ్వేశ్వర యోగకర్మభి -

స్త్వన్మాయయామీ విహతా న మానినః ॥ 24.3 ॥

కిం చిత్రమచ్యుత తవైతదశేషబంధో

దాసేష్వనన్యశరణేసు యదాత్మసాత్త్వం ।

యోఽరోచయత్ సహ మృగైః స్వయమీశ్వరాణాం

శ్రీమత్కిరీటతటపీడితపాదపీఠః ॥ 24.4 ॥

తం త్వాఖిలాత్మదయితేశ్వరమాశ్రితానాం

సర్వార్థదం స్వకృతవిద్ విస్మయేత కో ను ।

కో వా భజేత్ కిమపి విస్మయేఽను భూత్యై

కిం వా భవేన్న తవ పాదరజోజషాం నః ॥ 24.5 ॥

నైవోపయంత్యపచితిం కవయస్తవేశ

బ్రహ్మాయుషాపి కృతమృద్ధముదః స్మరంతః ।

యోఽంతర్బహిస్తనుభృతామశుభం విధున్వ -
న్నాచార్యచైత్యవపుషా స్వగతిం వ్యనక్తి || 24.6 ||

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యుద్ధవేనాత్యనురక్తచేతసా
పృష్టో జగత్కృడనకః స్వశక్తిభిః |
గృహీతమూర్తిత్రయ ఈశ్వరేశ్వరో
జగాద సప్రేమమనోహరస్మితః || 24.7 ||

శ్రీభగవానువాచ
హంత తే కథయిష్యామి మమ ధర్మాన్ సుమంగలాన్ |
యాంచృద్ధయాఽఽచరన్ మర్త్యో మృత్యుం జయతి దుర్జయం || 24.8 ||

కుర్యాత్ సర్వాణి కర్మాణి మదర్థం శనకైః స్మరన్ |
మయ్యర్పితమనశ్చిత్తో మద్ధర్మాత్మమనోరతిః || 24.9 ||

దేశాన్ పుణ్యానాశ్రయేత మద్భక్తైః సాధుభిః శ్రితాన్ |
దేవాసురమనుష్యేషు మద్భక్తాచరితాని చ || 24.10 ||

పృథక్సత్రేణ వా మహ్యం పర్వయాత్రామహోత్సవాన్ |
కారయేద్ గీతనృత్యాద్యైర్మహారాజవిభూతిభిః || 24.11 ||

మామేవ సర్వభూతేషు బహిరంతరపావృతం |
ఈక్షేతాత్మని చాత్మానం యథా ఖమమలాశయః || 24.12 ||

ఇతి సర్వాణి భూతాని మద్భావేన మహద్భుతే |
సభాజయన్ మన్యమానో జ్ఞానం కేవలమాశ్రితః || 24.13 ||

బ్రాహ్మణే పుల్కసే స్తేనే బ్రహ్మణ్యేఽర్కే స్ఫులింగకే |
అక్రూరే క్రూరకే చైవ సమదృక్ పండితో మతః || 24.14 ||

నరేష్వభీక్షం మద్భావం పుంసో భావయతోఽచిరాత్ |
స్పర్థాసూయాతిరస్కారాః సాహంకారా వియంతి హి || 24.15 ||

విసృజ్య స్మయమానాన్ స్వాన్ దృశం వ్రీడాం చ దైహికీం |
ప్రణమేద్ దండవద్ భూమావాశ్వచాండాలగోఖరం || 24.16 ||

యావత్ సర్వేషు భూతేషు మద్భావో నోపజాయతే |
తావదేవముపాసీత వాఙ్మనఃకాయవృత్తిభిః || 24.17 ||

సర్వం బ్రహ్మాత్మకం తస్య విద్యయాఽఽత్మమనీషయా |
పరిపశ్యన్నపరమేత్ సర్వతో ముక్తసంశయః || 24.18 ||

అయం హి సర్వకల్పానాం సద్ధీచీనో మతో మమ |
మద్భావః సర్వభూతేషు మనోవాక్కాయవృత్తిభిః || 24.19 ||

న హ్యంగోపక్రమే ధ్వంసో మద్ధర్మస్యోద్ధవాణ్వపి |
మయా వ్యవసితః సమ్యజ్ నిర్గుణత్వాదనాశిషః || 24.20 ||

యో యో మయి పరే ధర్మః కల్ప్యతే నిష్ఫలాయ చేత్ |
తదాయాసో నిరర్థః స్యాద్ భయాదేరివ సత్తమ || 24.21 ||

ఏషా బుద్ధిమతాం బుద్ధిర్మనీషా చ మనీషిణాం |
యత్ సత్యమనృతేనేహ మర్త్యేనాప్నోతి మామృతం || 24.22 ||

ఏష తేఽభిహితః కృత్స్నో బ్రహ్మవాదస్య సంగ్రహః |
సమాసవ్యాసవిధినా దేవానామపి దుర్గమః || 24.23 ||

అభీక్షశస్తే గదితం జ్ఞానం విస్పష్టయుక్తిమత్ |
ఏతద్ విజ్ఞాయ ముచ్యేత పురుషో నష్టసంశయః || 24.24 ||

సువివిక్తం తవ ప్రశ్నం మయైతదపి ధారయేత్ |
సనాతనం బ్రహ్మగుహ్యం పరం బ్రహ్మధిగచ్ఛతి || 24.25 ||

య ఏతన్మమ భక్తేషు సంప్రదద్యాత్ సుపుష్కలం |
తస్యాహం బ్రహ్మదాయస్య దదామ్యాత్మానమాత్మనా || 24.26 ||

య ఏతత్ సమధీయాత పవిత్రం పరమం శుచి |
స పూయేతాహరహర్మాం జ్ఞానదీపేన దర్శయన్ || 24.27 ||

య ఏతచ్ఛ్రద్ధయా నిత్యమవ్యగ్రః శృణుయాన్నరః |
మయి భక్తిం పరాం కుర్వన్ కర్మభిర్న స బధ్యతే || 24.28 ||

అప్యృద్ధవ త్వయా బ్రహ్మ సఖే సమవధారితం |
అపి తే విగతో మోహః శోకశ్చాసౌ మనోభవః || 24.29 ||

నైతత్త్వయా దాంభికాయ నాస్తికాయ శరాయ చ |
అశుశ్రూషోరభక్తాయ దుర్వినీతాయ దీయతాం || 24.30 ||

ఏతైర్దోషైర్విహీనాయ బ్రహ్మణ్యాయ ప్రియాయ చ |
సాధవే శుచయే బ్రూయాద్ భక్తిః స్యాచ్ఛాద్రయోషితాం || 24.31 ||

నైతద్ విజ్ఞాయ జిజ్ఞాసోర్జ్ఞాతవ్యమవశిష్యతే |
పీత్వా పీయూషమమృతం పాతవ్యం నావశిష్యతే || 24.32 ||

జ్ఞానే కర్మణి యోగే చ వార్తాయాం దండధారణే |
యావానర్థో నృణాం తాత తావాంస్తేఽహం చతుర్విధః || 24.33 ||

మర్త్యో యదా త్యక్తసమస్తకర్మా
నివేదితాత్మా విచిక్లీర్షితో మే |
తదామృతత్వం ప్రతిపద్యమానో
మయాఽఽత్మభూయాయ చ కల్పతే వై || 24.34 ||

శ్రీశుక ఉవాచ

స ఏవమాదర్శితయోగమార్గ -

స్తదోత్తమశ్లోకవచో నిశమ్య |

బద్ధాంజలిః ప్రీత్యుపరుద్ధకంతో

న కించిదూచేఽశ్రుపరిప్లుతాక్షః || 24.35 ||

విష్టభ్య చిత్తం ప్రణయావఘూర్ణం

ధైర్యేణ రాజన్ బహు మన్యమానః |

కృతాంజలిః ప్రాహ యదుప్రవీరం

శీర్షా స్పృశంస్తచ్చరణారవిందం || 24.36 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

విద్రావితో మోహమహాంధకారో

య ఆశ్రితో మే తవ సన్నిధానాత్ |

విభావసోః కిం ను సమీపగస్య

శీతం తమో భీః ప్రభవంత్యజాద్య || 24.37 ||

ప్రత్యర్పితో మే భవతానుకంపినా

భృత్యా య విజ్ఞానమయః ప్రదీపః |

హిత్వా కృతజ్ఞస్తవ పాదమూలం

కోఽన్యత్ సమీయాచ్ఛరణం త్వదీయం || 24.38 ||

వృక్షశ్చ మే సుదృఢః స్నేహపాశో

దాశార్థవృష్ణ్యంధకసాత్వతేషు |

ప్రసారితః సృష్టివివృద్ధయే త్వయా

స్వమాయయా హ్యత్మసుబోధహేతినా || 24.39 ||

నమోఽస్తు తే మహాయోగిన్ ప్రపన్నమనుశాధి మాం |

యథా త్వచ్ఛరణాంభోజే రతిః స్యాదనపాయినీ || 24.40 ||

శ్రీభగవానువాచ

గచ్ఛోద్ధవ మయాఽఽదిష్టో బదర్యాఖ్యం మమాశ్రమం ।
తత్ర మత్పాదతీర్థోదే స్నానోపస్పర్శనైః శుచిః ॥ 24.41 ॥

ఈక్షయాలకనందాయా విధూతాశేషకల్మషః ।
వసానో వల్కలాన్యంగ వన్యభుక్ సుఖనిఃస్పృహః ॥ 24.42 ॥

తితిక్షుర్ద్వంద్వమాత్రాణాం సుశీలః సంయతేంద్రియః ।
శాంతః సమాహితధియా జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుతః ॥ 24.43 ॥

మత్తోఽనుశిక్షితం యత్తే వివిక్తమనుభావయన్ ।
మయ్యావేశితవాక్పితౄ మద్ధర్మనిరతో భవ ।
అతివ్రజ్య గతిస్తిస్తో మామేష్యసి తతః పరం ॥ 24.44 ॥

శ్రీశుక ఉవాచ

స ఏవముక్తో హరిమేధసోద్ధవః
ప్రదక్షిణం తం పరిస్పృత్య పాదయోః ।
శిరో నిధాయాశ్రుకలాభిరార్ద్రాద్ధి -
ర్వృషించదద్వంద్వపరోఽప్యపక్రమే ॥ 24.45 ॥

సుదుస్త్వజస్నేహవియోగకాతరో
న శక్నువంస్తం పరిహాతుమాతురః ।
కృచ్ఛం యయౌ మూర్ధని భర్తృపాదుకే
బీభ్రన్నమస్కృత్య యయౌ పునః పునః ॥ 24.46 ॥

తతస్తమంతర్హృది సన్నివేశ్య
గతో మహాభాగవతో విశాలాం ।
యథోపదిష్టాం జగదేకబంధునా
తపః సమాస్థాయ హరేరగాద్ గతిం ॥ 24.47 ॥

య ఏతదానందసముద్రసంభృతం
జ్ఞానామృతం భాగవతాయ భాషితం ।
కృష్ణేన యోగేశ్వరసేవితాంఘ్రిణా
సచ్చద్ధయాఽఽసేవ్య జగద్ విముచ్యతే ॥ 24.48 ॥

భవభయమపహంతుం జ్ఞానవిజ్ఞానసారం
నిగమకృదుపజప్తా భృంగవద్ వేదసారం ।
అమృతముదధితశ్చాపాయయద్ భృత్యవర్గాన్
పురుషమృషభమాద్యం కృష్ణసంజ్ఞం నతోఽస్మి ॥ 24.49 ॥

॥ ఇతి ఉద్ధవగీతాసు చతుర్వింశోఽధ్యాయః సమాప్తః ॥